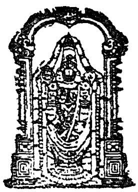
శ్రీ వేంకటేశ్వర మత్తేభమాలిక

(శ్రీ వేంకటేశ్వరు సర్వస్వము)

రచన:

శాంతిశ్రీ "బాత్పకవి"

కుల్లిఖాప్జనగరు - రాజమండ్రి - 533105

ప్రథమ ముద్రణ
వైశాఖ బహుళ దశమి
జయ వారం (1989)

1,000 కాపీలు

మూల్యము : ఇరువదియైదు రూప్యములు

ముద్రణ :
విజయశ్రీ ప్రింటింగ్ వర్క్సు, రాజమండ్రి-1

వస్తుకథనం

విద్వద్విమర్శక శిరోమణి మహాకవి
శివశ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వరశర్మ
విశ్రాంత ఆంధ్రయువతీ సంస్కృత కళాశాలాధ్యక్షులు - రాజమండ్రి
శ్రీ శుక్ల శ్రీరామనవమి తే. 14-4-1989

"శాంతి శ్రీ" బొత్సకవిగారు శ్రీకాకుళ ప్రాంతం నుండి యీ రాజమహేంద్రవరం వచ్చి స్థిరపడిన తొలి నాళ్ళలోనే నేను వీరిని, మిత్రులు శ్రీ తణికెళ్ళ శ్రీరామమూర్తిగారి యింటి వద్ద చూడటం తటస్థించింది.

కంచు గీసినట్లున్న ఆ కంఠ ధ్వనిన్నీ, పరిస్ఫుటమై నిర్దుష్టమైన ఆ ఉచ్చారణా, రాగధోరణీ, కథాప్రవచనశైలీ, మంచికవితాశక్తీ, వీటికన్నింటికీ వన్నెతెచ్చే ఆ వినయమూ, మాటా, మర్యాదా, చూచినవెంటనే ఎవరినైనా అనుకూలింపజేసికొనే తీరు తాయనిపించింది.

సామాన్యంగా పెళ్ళిళ్ళలోనూ, సమ్మాన సభల్లోనూ, నవరత్నాలూ పంచరత్నాలూ చదువుతూ ఉండడంవల్ల నలుగురిలోనూ "కవి" అనే వాడుక ఏర్పడుతుంది కాని ఆ పద్యాలవల్ల అసలు బండారం తెలుస్తుందీ? ఇందులో మోసపోయే అవకాశమే ఎక్కువఉంటుంది. ఆ పద్యాలనుపట్టి యీయన "అంతంతమాత్రపుకవే" అని యెంతమాత్రమూ అనుకోవటానికి వీల్లేదు.

కవి కావటానికీ, కథకుడు కావటానికీ, అవసరమైన పరికరమూ, సామాగ్రీ, యీయనవదగ్గల చాలాఉన్నది. ఆ సామగ్రి -"నాస్మాకం శిబికా నచ కాపికటకాద్యాః అలంక్రియా -సత్క్రియా-" అనిభవభూతి చెప్పినట్లు, గండపెండేరమూ, సింహతలాటాలూ వగైరాకాదు.

చిన్నప్పుడే హరికథాపితామహులు- శ్రీ ఆదిభట్ల నారాయణదాసుగారివంటి పెద్దలవద్ద శుశ్రూషచేసే అవకాశం యీయనకు లభించింది. ఆ ప్రాంతంలోని పైతరం పెద్దల సంగీత సాహిత్యప్రజ్ఞావిశేషాలన్నీ కథలూ, గాథలుగా వినియుండటం తటస్థించింది. కవికాదలచినవానికి యిది గొప్పఅవసరం

"వినఁగావలెము పూర్వవిద్వచ్చరిత్రముల్ పడవలె పడరానిపాటులెల్ల-"
ఇత్యాదిగా శ్రీ తిరుపతి వేంకటకవులు చెప్పనేచెప్పారు.

దీనివలన కూపస్థ మండూకంగా ఉండిపోయే ప్రమాదం తప్పిపోతుంది. ఆ పిమ్మట- రసవంతమైన పద్యాలు కొన్నివందలు నోటికి వచ్చి ఉండటంవల్ల తన పద్యాలకీ- ఇతరులపద్యాలకీ ఉన్నతేడా తెలుస్తుంది. దీనివల్ల అసలుకవిత్వంఅంటె యేమిటో తెలియటం మొదలు పెడుతుంది. క్రమంగా - ఈ బాలారిష్టాలన్నీదాటి - ఎదుటివారు అడిగితేనేకాని తనపద్యం వినిపించనిస్థితి యేర్పడుతుంది. నిజమైనకవి కావటానికి కావలసిన ఈ లక్షణాలన్నీ కరువై పోతూవున్న యీ రోజుల్లో బొత్సకవి గారు రచించిన శ్రీ వేంకటేశ్వర మత్తేభమాలిక- 1800 చరణాలకావ్యం మొదటి నుంచీ చివరివరకూ చదివే అవకాశం లభించింది.

ఇది చదువుతున్నంతసేపూ- బారులుతీర్చి వరుసగా నిలబడియున్న 1800 ఏనుఁగు అంబారీలమీద శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి కల్యాణకథావైభవం అంతా ఊరేగింపుగా వస్తున్నట్లే కళ్లకుకట్టింది, కలలో ఏనుఁగుకనిపిస్తే వేంకటేశ్వరస్వామి అనుగ్రహమే అంటారు. ఆ సప్తగిరుల పుట్టుపూర్వోత్తరాలూ, స్వామికి సంబంధించిన అపూర్వములూ, అద్భుతములూ అయిన అనేక గాథలు- ఈ మాలాగర్భంలో ఎంతో అందంగా కూర్చబడి ఉన్నాయి.!!

ఒక విధంగాచూస్తే - ఈ మత్తేభమాలిక "శ్రీ వేంకటేశ్వరకథా విజ్ఞాన సర్వస్వం" అని చెప్పవలసిఉంటుంది. ఈ కవికి సమగ్రమైన విషయపరిజ్ఞానం ఉన్నది. కథరుచిగా చెప్పుకొనిపోయే నేర్పుఉన్నది. పండిన లోకానుభవమూ, సంప్రదాయజ్ఞతా, ఉన్నాయి. ధారాళమూ మధురమూ అయినశైలి ఉన్నది. వర్ణనలు ఎంతో క్లుప్తంగా అందంగా ప్రకరణోచితంగా ఉన్నాయి. సంభాషణలు లోకజ్ఞతనీ పాత్రస్వభావాన్నీ కళ్లకు కట్టిస్తున్నాయి.

ఉదాహరణకు- ఈ శుభలేఖ చూడండి.

"శ్రీ వేంకటశైలవాసునకు లోకస్థాన రక్షాకళా-కనదుత్సాహునకున్ బరాత్పరునకున్ గారుణ్య పాథోధికిన్- గుణికిన్ నిర్గుణికిన్ రమావరునకున్ ఘోరామరారాతిజీ-వన సర్వస్వ నిరాకరిష్ణునకు శుంభత్ప్రాభవాలంకరి - ష్ణునకున్ జిష్ణునకున్ సహిష్ణునకు రాచూలిన్ మదీయాత్మజా; తను బద్మావతి సర్వసద్గుణవతిన్ దన్వీశిరోరత్నమున్-

జనకోర్వీవర పుత్రికా సన్మృశ సన్మద్దేహ సంవర్ధితన్- మనమాహ్లాదము నొందఁగా నొసఁగి గన్యాదానముంజేయ సమ్మవిపర్యల్ తగ విశ్చయించిరి కడున్మోదంబుతో బంధుమిత్ర నికాయంబుఁతోఁ గుటుంబములతో రాగోపచున్నారా మంచును వర్ధంబు నొసంగు చందమున"......

ఇంతటి ప్రసస్తమైన కావ్యాన్ని రచించినాడా- ఇది శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి మొక్కుబడికనుకనే కాబోలును: అనువాయితీ తప్పకూడదు కాబట్టి తనకథతానే పరిచరించుకోవడానికి స్వామికీ కొంత మొహమాటంగానే ఉంటుందికాబట్టి శ్రీ బొప్పకవిగారు ఏడుఊళ్లూ తిరిగి తామే అచ్చువేయించి శ్రీ స్వామివారికి సమర్పించడం ఎంతో సముచితంగా ఉంది.

నాఁడు కుబేరునికి వలెనే నేఁడు మన బొప్పకవిగారికి శాశ్వతంగా ఈ కళ్యాణ కావ్య ఋణానికి వడ్డీ చెల్లిస్తూనే ఉండాలికాఁబోలు - శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి అసలుమాట అలాగే నిలిచి ఉంటుంది.

ఇతిశివం

సహృదయ భూమిక

ప్రాచార్య యస్వీ. జోగారావు

శ్రీ వేంకటేశ్వరావతారమును గూర్చి యిప్పటికి యెందరో కవులూ, పండితులూ, వివిధ సాహిత్య ప్రక్రియలలో తమ ప్రతిభా పాండిత్యములనూ, భక్తి ప్రపత్తులనూ ప్రదర్శించుచూ యెన్నియో రచనలను వెలయించి యుండిరి. మరల యీ బొప్పకవిగారి రచనయొక్క అవశ్యకతయేమి అనిపించవచ్చును. దానికి 'మరల నిదేలరామాయణంబన్నచో' అనిన శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి వక్కాణయే సమాధానము. అంతేకాదు-

'యా నేవశబ్దాన్ వయమాలపామః
యా నేవశార్థాన్ వయముల్లిఖామః
తై రేవ విన్యాస విశేష భవ్యైః
సమ్మోహయన్తే కవయో జగన్తి'

అని పూర్వమెప్పుడో ఒక పరమభావుకపట్టభద్రుడన్నట్లు ఒక విషయమును గూర్చి యెంతమంది కవులెన్ని పర్యాయములు రచనలు సాగించిననూ, వాని రామణీయక రహస్యము శబ్దార్థములకు పరిమితముగాక వాని సంఘటనలలోనూ, వాని విశిష్టమైన విన్యాసములోనూ, ఉండునని ఆ శ్లోకము పరమార్థము.

'రాఘవేశ్వరు చారిత్రము యెందరెన్నిగతులన్ వర్ణించినన్ గ్రాలవే' అని కంకంటి పాపరాజు వక్కాణ. అట్లే శ్రీ బొత్సకవిగారి "శ్రీ వేంకటేశ్వర మత్తేభ మాలికను" గూర్చియును మనము సమాధానము పడవలసి యున్నది.

మాలిక అనఁగా పువ్వులదండ. పూవులదేవుఁడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు. ఆయన వనమాలి. యిప్పటికినీ ప్రతిదినమూ అయనకు 'తోమాలెసేవ' జరుగుచున్నది. అందుచే వారి చారిత్రమును మాలికలో సంఘటించుట శ్రీ కవిగారు సాభిప్రాయ మర్యాదతో చేసినదని యనఁగదగును. యింక మత్తేభవృత్తమును స్వీకరించుటలోని ఔచిత్యమేమని అనుకొందము. 'మత్తేభము' సంస్కృత వృత్తమే. కాని ఆంధ్ర వాఙ్మయమున అందగించినట్లు, సంస్కృత వాఙ్మయమున చందగించలేదు. అదిగాక ఆ గజేంద్రుని ఆ వేంకటేశ్వరస్వామివారు రక్షించెనో అట్లే ఈ బొత్సకవిగారు యీ మత్తేభ చందః సౌందర్యమును పోషించిరి. మత్తేభవృత్తమున మాలిక వ్రాయుట యనఁగా కండగల కవికిగాని సామాన్యకవికి సాధ్యముగావివని.

కథ జగత్ప్రసిద్ధము. కాని కావ్యమునకు కథకాదు ముఖ్యము, కవితగాని. అందులకే అనాడు కుంతకుఁడు తన వక్రోక్తి జీవితములో నీ విధముగా—

'నిరంతర రసోద్గార। గర్భాః సౌన్దర్య నిర్భరాః
గిరః కవీనాం జీవన్తి। న కథామాత్ర మాశ్రితాః'

ఈ విధముగా ఉద్ఘాటించెను. ఈ శ్లోకము పరమార్థమునే శ్రీ విశ్వనాథవారు తమ రామాయణ కల్పవృక్షములో

"కవి ప్రతిభలోన నుండును కావ్యగీతశ తాంశములయందు
తొంబదియైనపాళ్ళు, ప్రాగ్విపశ్చిన్మతంబున రసము వేయి

రెట్టిఁగొప్పది నవకథాధృతిని మించి" అని సెలవిచ్చినారు. ఆ పెద్దలసుద్దిని బట్టి చూచినచో శ్రీ బొత్సకవిగారి కావ్యముయొక్క శోభను, కథయొక్క అందమే కాదు, కవితయొక్క చందము గూడా యనుమదింప జేయుచున్నవి. బొత్సకవిగారి కంఠమూ, గంటమూ హరికథాగానము గూర్చిగాని మూర్తిమంతము గూర్చిగాని ఒక్కమాటలో చెప్పమన్నచో ఆయన ఆదిభట్ట నారాయణదాస అంతేవాసి యన్నచో సరిపోవును. వయసులో నాకన్న చిన్నవాడు కావున ఆయన నాశీర్వదించుచున్నాను.

ప్రాచార్య - యస్వీ జోగారావు (సం)
తెలుగు శాఖాధ్యక్షులు
29-4-1989 ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము - వాల్తేరు

★

—: వినతి :—

శ్రీ ధూళిపాళ విజయానందనాథ

మిత్రులు మానసీయులు, శ్రీ బొత్సకవిగారు తమ "వేంకటేశ్వర మత్తేభ మాలికను" కావ్యమును చదువనిచ్చి నా అభిప్రాయమును తెలియగోరిరి. నేనీ కావ్యమును స్థాలీపులాక న్యాయమున చూచి అభిప్రాయ మీయవలెనని భావించితిని. కాని పొత్తమును చేతపట్టినంత అమూలాగ్రముగ చదివిననేగాని విడువబుద్ధి పుట్టలేదు.

కావ్యము విశ్వశ్రేయో మూలమనిరి. ఆలంకారికులు. విశ్వమునకు శ్రేయః పేయములు భగవత్ భక్తి సమున్మేషితములేకదా! అందున 'కలౌ వేంకట నాయకః' అను ప్రసిద్ధి. ఈ కబ్బమందలి కావ్యవస్తువు వేంకటేశుని శ్రీ దివ్య విలాస ప్రభాభాసురము, కావ్యమునకు పరమప్రయోజనము 'శివేతరక్షతి' భగవల్లీలావిలాస వర్ణనా ప్రభావమైన కబ్బములు మాత్రమే ఆ పవినిచేయగలవనుట నిస్సంశయము. ఈ కవి తన అణకువను, మాతాపితృభక్తిని, కావ్యాదిని సంవిదతిశయముతో ప్రకటించుకొనినారు. ఈ కవితా సామ్రాజ్యములందలి మత్తేభములు, పొంకమూ, బింకమూ కలిగి గమకములో హొయలు నొలకబోయుచు, సహృదయ ప్రశంసలనందుకొనుచున్నవి. ఈ కవికవిత సహజగంభీరము, చమత్కార విశే

ష్టము, ప్రసాదమేదురము, ఈ కావ్యమందలి పదపదము భక్తిరసపులకాండమే. ఈ కవిశేఖరుల పత్త్రే భరాజి యీతని కవితా సామ్రాజ్య వైభవముల ప్రత్యక్ష సాక్షి.

నారాయణుడు సహజముగ జలము నివాసముగా కలవాడు. యీ కవివరుడు సకలలోక చింతలనూ మాన్పు ఆ వైకుంఠవాసుని 'ఘనచింతాజలాసిలోపల మునుంగం బారుచుండగ" అని సాధికారికముగా పద్మావతీ చింతాజలి రాసినిమగ్నునిచేసి విడిలారు.

వేంకటనాయకుని పతిగాఁగోరిన పద్మావతి "సేవించెద నేటినుండియు భవానీ భర్తలన్" అన్నట్లుగా చెప్పి అనాదినుంచీవచ్చే ఆర్యసముదాచారమును పద్మావతిచేత పాటింపచేసి ఆ తల్లి చేత శివదీక్ష యిప్పించారు కవిమిత్రులు.

'చనియజ్ఞోర్విని స్వర్ణ లాంగలముతో'' అనుమాటతో యీ హాటకకవి ఆకాశ రాజుచేత యాజ్ఞికభూమి సేద్యంచేయించారు. 'వాంఛింపదు మోక్షమైన' అనే మాటతో సేవాభావంలోనే తరించిపోగలమనే తపనను వకుళమ్మ సేవాభావముద్వార నిరూపించి భక్తిలోనే పరవశించిపోయారీమహాకవి.' అంత అంభోజాక్షుడన్నన్, శివుడని వన్ భేదములేదని శ్రీశుకులవారిచేత పలికించి తమకుఁగల అద్వైతసిద్ధిని ఘంటా పథముగా ప్రకటించినారు.

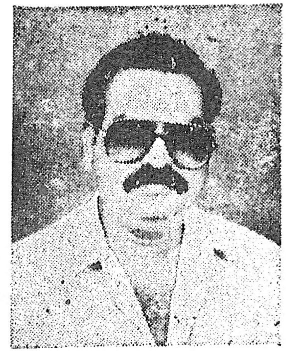
యెన్నని నన్ను వ్రాయమంటారు. యీ కావ్యసాగరములో అమూల్యరత్నా లెన్నెన్నో! వెలికితీసి చూపుదమన్నను స్థలాభావము వలన రెండుమాటలు మాత్రము వ్రాసి కవిరాజుకవితకు అంజలిస్తూ శలవుతీసికొంటాను.

సాహిత్యాచార్య - విద్యావాచస్పతి,
విద్యాలంకార
ధూళిపాళ విజయానందనాథ
విశ్రాంత రీడర్ అలహాబాదు

21-5-89 ధూళిపాళ విజయానందనాథ యూనివర్శిటీ, అలహాబాదు

ఈ గ్రంథ రచయితకు అన్నివిధములా సహకార సంపత్తి అందించిన
వదాన్యులు ప్రముఖ వస్త్రవ్యాపారులు బొమ్మన బ్రదర్స్‌వారు రాజమహేంద్రవరము

శివశ్రీ బొమ్మన సుబ్బారావు, రామచంద్రరావు, కృష్ణమూర్తి, దుర్గాప్రసాదరావుగార్లు

-: ఆనంభరాతి :-

శివశ్రీ బొమ్మన సుబ్బారావు
రాజమండ్రి
తే. 21-4-19:9

ఘనమై, సుందరమై, యలంకృతములై కన్యాండువౌ నేనుగుల్
వనమున్ ఠీవిని మందమంద గతులన్ భాసిల్లి శోభిల్లెనాన్
మనమున్ పొంగెను బాత్సరాజసుకులీ మత్తేభనాహ్వాళులన్
ఘనుడౌ వేంకటనాథు పెండ్లికి మమున్ గైదండగొంపోవుటన్.

★

అభినందనము

డాక్టరు జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు,
ఎం. ఏ., పిహెచ్. డి

మిత్రులు శ్రీ బొత్పకవిగారు శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి చరిత్రమును పద్యమున నిబంధించుట అభినందనీయము.

అందును దానిని వీరొకే ఛందస్సున-మత్తేభవృత్తమున రచించుట మఱియు విశేషము. కించిదూనముగ అష్టాదశ శతసంఖ్యాకములయిన పాదములు గలిగి, వీరి యిష్టదైవమగు హనుమంతుని మూర్తివలె విజృంభించిన మాలికయిది, దీనిని దనచే నా భగవానుఁడగు హనుమానుఁడే వ్రాయించెనని యాయనయే చెప్పికొనినారు.

'ఆ - హనుమంతుండె గలం దశకండె యిది వ్రాయంజేయు నా చేత; నీ పనిలో నేను నిమిత్తమాత్రుఁడను. విద్వాంసుండనా? నేఁబఠించిన దేదీ? చదువేది? అను మాటలు వీరి భగవద్భక్తికేకాక వినయ సంపదకును నిదర్శనములు.

ఇన్నిపాదములుగల వృత్తమాలిక నేను గన్నది గాని విన్నదిగాని లేదు.

ఇందలి ప్రకరణోచితములగు వర్ణన లీయన కవితాశక్తిని నిరూపించును. యౌవనవతియగు పద్మావతి సౌందర్యమును వర్ణించిన తీరుఁజూడుఁడు.

'తనరన్ నూతనయౌవనోదయము పద్మాకాంత పాదాబ్జముల్
కనియెన్ బల్లవైభవంబు; కరముల్ కంజాత నాళద్వయం
బును బోలెన్; గళమొప్పె శంఖమువలెన్ బొల్పారె శ్రీకారరీ
తిని వీనుంగవల్లకల్వలగతిన్ దీపించె మన్ జూపు; చ
క్కనయై ముక్కు పొసంగెఁ జంపకపు మొగ్గంబోలి....

ఇట్లుసాగిన యీ వర్ణనమునఁ గ్రొత్తఁదనమేమియులేక పోవచ్చుఁగాక, అయినను నేదో రమణీయత పొందుపడియున్నది. మఱియు 'దేవతానాం రూపం పాదాగ్రుష ప్రభృతి వర్ణ్యతే' అను నియమముగూడఁ బాటింపఁబడినది.

ఇట్లే వసంతవర్ణనముగూడ-

................పికశ్రేణి 'కో'
యనుచుం గూసెను బంచమ స్వరమునన్ 'హా' యంచుఁ బాంథాళి మూర్ఛను మున్గన్; ద్రుమముల్ సుమాన్వితములై రాజిల్లె; రోలంబముల్ తనివారన్ మధుపానముల్ సలిపి మొత్తంబై విహారంబు చేసెను 'ఝంఝుమ్మ'ని గానముల్ సలుపుచున్ ....'కమనీయముగా సాగినది.

వేంకటేశ్వరుఁడు సఖీసమేతయగు పద్మావతీదేవికి గజరాజు వలని భీతిని బోఁగొట్టినప్పుడు వారికిఁ బరస్పరము జరిగిన సంభాషణము చమత్కారముగా సాగినది. చెరికత్తెలు మీదగు నామమేది? నిలయస్థానంబు తానెద్ది? యనియడగ, నతఁడు ఈక్షోణిన్ ననున్ వేయిపేర్లను బేర్కొందురు; మాఱుపేరులను బిల్వం జూచువారుందురు; నాకును వాసస్థల మిద్దియంచునేటు వాకుత్తున్? సమస్తంబునం-

దును నేనుందు'నని పలుకుట నిజభగవత్త్వమును వ్యంజింపఁజేయుచు వామనుఁడు బలిచక్రవర్తికిఁజెప్పిన సమాధానమును బోలి యతని వచఃప్రౌఢిమ జాటుచున్నది

'సందేహము గల్గుచోటను మనంబే సత్ప్రమాణం బటంచును వాక్రుత్తురు పెద్దలు' - 'సతాంహి సన్దేహపదేషు వస్తుషు ప్రమాణమన్తఃకరణప్రవృత్తయః' అని కాళిదాసు దుష్యంతుని నోటం బలికించినమాట నీకవి పద్మావతిచేఁబలికించుట సందర్భానుగుణముగా నున్నది.

యతులకుఁగాని, ప్రాసములకుఁగాని తడవుకొనునట్లు లేక యిందలి శయ్య. సమప్రదేశమున నెట్టి యొడుదొడుకులును లేకుండ పొగు నదీప్రవాహమువలె నిరాడంబరముగ సాగినది.

ఇంత సుందరముగా, ఎంతో ప్రియాసపడి తన చరిత్రమునే సంతరించి తనకే నివేదింపఁబూనిన యీ భక్తుని శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి కటాక్షింపకుండుట వింతగా నున్నది, వింతయేమున్నది? భగవంతునిలీలలట్లేయుండును. ఏదోరీతిగా నా స్వామి కటాక్షింపఁబట్టియేకదా యీ రచన యిట్లు వెలుఁగుచూడఁగలుగుచున్నది? దేవుడు వరమిచ్చినను బూజరియీడనుట కిది మంచి తార్కాణము.

ఈ మాత్రముగా గటాక్షించుటతో నూరకుండక యీ కవిని పద్మావతీసహిత వేంకటేశ్వరస్వామి యిత్తోధికముగాగరుణించుగాక యని యీ దేవుని బ్రార్థించుచున్నాను.

రాజమహేంద్రవరము, జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు
1-4-1989 - (శుక్ల ఉగాది)

ఉన్నమాట

శ్రీ బొత్సకవిగారు రాజమహేంద్రవరమునఁబేరువడ్డ ప్రసిద్ధకవులలోనొకరు. కావ్యపఠనమే యీయన ప్రవృత్తి రాచనావ్యాసంగమేవృత్తి, ఇతని వేంకటేశ్వర మత్తేభమాలిక యసామాన్యమయినకృతి. ఇతివృత్తము నేకవృత్తమున నిర్వహించుట కష్టసాధ్యమయినపని. తెలుఁగుకావ్యము సహజముగా వివిధచ్ఛందోభేదముల నపేక్షించును, ఏకవృత్తము నాశ్రయించి రచన చేయుట యేటికెదురీఁతవంటిది.

ఈయనజీవితలక్షణములో మెచ్చఁదగినసద్గుణము లున్నవి. ఆత్మస్తుతి, పరనింద, సన్మానములకై వెంపరలాడుట, మున్నగు కవిమామల దుర్లక్షణములీయనలో మందునకైఁగానరావు. ఈ సాహిత్యజీవినాదరించుచున్న రాజమహేంద్రవర పురప్రముఖుల సౌజన్యము సర్వథా ప్రశంసనీయము.

“ఉన్నమాటయన్ననులు కెక్కువగుఁగదా!” యున్న సూక్తి యితనిపట్ల వర్తింపదు ఇది యున్నమాట.

వంతరాం రామకృష్ణారావు

12-5-89

రాజమండ్రి

-: త్రయి :-

బేతవోలు రామబ్రహ్మం (పం)
తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ సాహిత్య పీఠాధిపతి
రాజమండ్రి, తే 23-6-1989

ఘనుఁడౌ వేంకట నాయకుండు విలసత్కారుణ్య ధారాధరా
ఘనుఁడీరీతిగ స్వీయవృత్తము వినన్గాంక్షించియే కాశరో
ల్బణమత్తేభగతి ప్రచారముగ మీ వాక్చాతురిం దీర్చెఁగా
దనుచో సాధ్యమపే? యిటీద్యముగఁ బద్యశ్రేణి నిర్మించుటల్॥

జనముల్మెచ్చఁగఁ బద్యగద్యములు విస్తారించి వెంకన్న గా
థను గావ్యంబుగ మూసలో నిడిన విద్వన్మూర్తులున్నారుమి
మ్మును బోలెన్ విరచించినట్టి కవితా మూర్ధన్యులేరయ్యా? ప్రా
గ్జని పుణ్యంబులపంట మీకిదియు బొత్సశ్రీకవీ! ధీరవీ!
చివనాటన్ గురుఁడాది భట్టకవియాశీర్వాదమందింప నా
య్యాన విప్పారిన మీ కవిత్వనవకల్హారంబు నానాటఁ జి
క్కని సౌగంధ్యము సంతరించుకొని విఖ్యాతింబిసాళించి నేఁ
టను ధన్యంబయి నిల్చెవాయుజాని కంఠంబందు సింగారమై॥

...0...

-: నివేదనము :-

డా. జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు
M. A. PHD
రాజమండ్రి తే 28-6-1989

స్వామీ! వేంకటనాయకా! భవదనల్ప ప్రాభవోదంతమున్
శ్రీమద్బొత్సకవీంద్రుఁడిట్టులసదృక్ సేవామతిం జెప్పి ని
ష్కామాదిక్రాన్ సుకవుల్ నుతింపఁగను మత్తేభంబు నెక్కించెనో
ఈ మంగాపతి! వానికిం బ్రతిగ మత్తేభంబు లీనెంతువో

మామ ! ప్రేమము మీఱనీకు; ఘనసన్మానంబు, దీర్ఘాయువున్
క్షేమస్థైర్యయశంబులుం గలుగ నాశీర్వాదముంజేత యె
తేమోదంబుగ గ్రాసవాసములకింతే లోటు రాకుండగా
భూమిన్మన్పుటచాలు నద్దెపదివేల్ పుల్లాబ్జపత్రేక్షణా!

—0—

ఓమ్ ఆంజనేయాయ నమః

ప్ర రో చ న

రసజ్ఞులారా ! నాయీ "శ్రీ వేంకటేశ్వర మత్తేభమాలికాకృతి" ఒక మహామరి ప్రేరేపణమున జరిగినది. రసహృదయ సముృిష్టులు శివశ్రీ బొమ్మన సుబ్బరాయ కవి మహోదయులు శ్రీవారి దర్శనమునకు నన్నుదీసికొని యేగుట, శ్రీ స్వామివారి దర్శనానంతరము వారు శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారిపై నొక శతకము వ్రాయ ప్రోత్సహించుట జరిగినది. అప్పుడే ఒక పద్యము వ్రాయుట జరిగినది. అనంత రము మరల వ్రాయలేదు. వారు పదే పదే నన్ను హెచ్చరించుటచేత ఏలాగో శ్రీవారిపై నూరుపద్యములు వ్రాసినాడను. వాటిని శ్రీ సుబ్బారావుగారికి విప్పింప సంతోషించినారు.

ఒకరోజు రాత్రి భాగమున ఆ పద్యములు చదువుతూ "యందేమి క్రొత్త దనముగలదు ? ఎందరో మహాకవులు శ్రీవారిపై వందలు, వేలు పద్యసుమాంజలు వ్రాసి యర్పింపలేదు. నా రచనలో విశిష్టతగలదా" అను భావప్రేతణతో ఒక విలక్షణత సంతరించుకొనని క్షీపద్యముగాని, కావ్యముగాని పసుగుర నోళ్ళలోబడి నానదుగదా ! యని ఆలోచించి నిద్రించితిని.

ఆ మరునాడు శ్రీవారి మహిమతో నాలో నూత్నవికాస మేర్పడి యీ కృతికి శ్రీకారమూ చుట్టితిని అది 1950 సం. ఆత్మానందకవి శతవధాని శ్రీ ఉప్మాక నారా యణమూర్తి (ప్లీడరు పార్వతీపురం) గారు షట్కవిప్రణీత మాలికారామాయణ మున యుద్ధకాండము "స" కారప్రాస మత్తేభమాలికగా వ్రాసినారు. వారు నాచేత

ఎత్తి సాప్తు వ్రాయించినారు. దానిని అ మూలాగ్రముగా చదివి యిటువంటి కావ్యము వ్రాయవలెనని మనసులో ఆనాడే నిర్ణయమైనది. నేటికీ రూపమున సిద్ధించినది కాబోలును.

సుమారు ఎనిమిది పురాణములలో శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి దివ్యచరితము గలదు. అన్నిటినీ జదివి కథాక్రమమున నుంచి యీ మత్తేభమాలిక నా ఉపాసనా దేవత శ్రీ హనుమత్ప్రభువు శ్రీవారి చరిత్ర యిట్లు వ్రాయించినారు. ఒకరోజు కళాప్రపూర్ణ శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారికి వినిపింప ఎంతో సంతోషించి, నన్నాశీర్వదించి తే 30-8-1988దిని వారి అధ్యక్షతను శ్రీ గౌతమీ గ్రంథాలయములో ఒకకావ్యగానసభ నేర్పాటుచేసిరి. అ సభలో శ్రీ శాస్త్రిగారరపూర్వముగా దీనిని ప్రశంసించిరి. పెద్దలందరు అభినందించిరి. ముద్రణకు శ్రీ తిరుపతి దేవస్థానమువారినర్థించితిని. వారు దయచూపలేదు. శ్రీవారిదయ యిట్లున్నదని నిరుత్సాహపడక ముద్రణ ప్రారంభించితిని. శ్రీవారి కార్యమునకు లోటుండునా? శ్రీ బొమ్మన కృష్ణమూర్తిగారు, చి॥ బొమ్మన సత్యరాజకుమారుగారు పేపరు సమకూరిరి కవితాపోషకులు, దానవిశారదులు, పెద్దలు శ్రీ దాట్ల బలరామరాజమరాజ మహోదయులు, వారి కుమారులు, శ్రీ సత్యవోలు శేషగిరిరావుగారు, శ్రీ రాజమండ్రి గోదావరీ టింబర్ చాంబరాఫ్ కామర్సువారు మొదలగువారి అర్థిక సహాయము సంప్రాప్తించినది. ఈ విధముగా నీ కృతి ముద్రణాకృతినందినది.

విద్వద్విమర్శకులూ నాపై ప్రత్యేకాభిమానముగల శివశ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వరశర్మ (అంధ్రయువతీ సంస్కృత కళాశాల పూర్వాధ్యక్షులు) గారు తమ అమూల్యాభిప్రాయముతో ఆశీర్వదించిరి. డా. శ్రీ జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు యమ్. ఏ. పిహెచ్‌డి గారు తమ గొప్ప అభిప్రాయము దయచేసిరి. ఒకప్రాంతములో జన్మించి, చిన్ననాటినుండి ఆప్తులగు వ్యాకరణశిరోమణి, వ్యాఖ్యాకమల్లినాథ శ్రీ వంతరాం రామకృష్ణారావుగారి దివ్యాభిప్రాయముగూడ నాకుత్సాహము గూర్చినది.

శ్రీ ధూళిపాళ విజయానందనాథులు ఆశీస్సులూ, ఆచార్య శ్రీ బేతవోలు రామబ్రహ్మముగారి "త్రయి

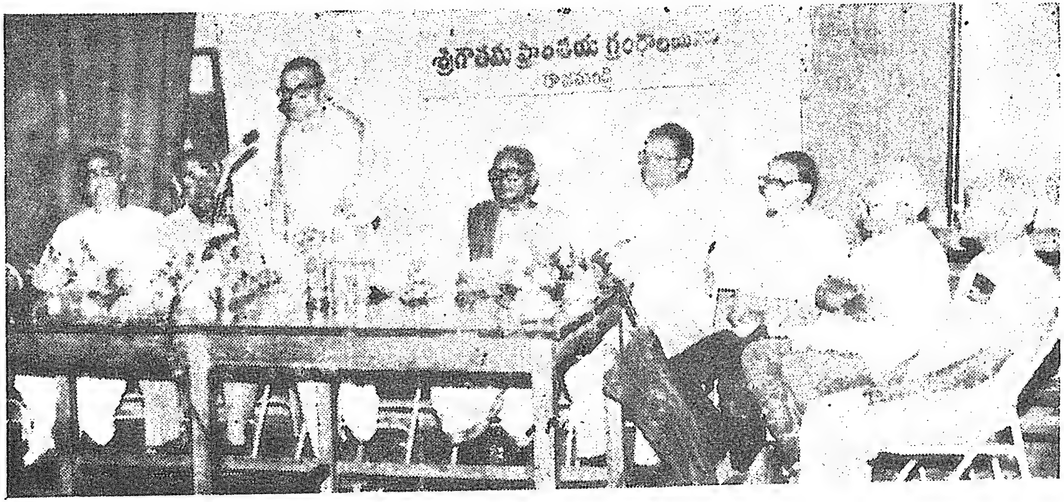
గ్రంథమునకు ఆర్థికసహాయముచేసిన తమ తమ అమూల్యాభిప్రాయము లందించి నన్ను ఆశీర్వాద ప్రోత్సాహము లొనరించినవారికి శ్రీవారు సర్వవిధముల రక్షణ కల్పింతురుగాక! రాజమహేంద్రవరమున ముప్పదిరెండు వర్షములనుండి నన్నా దరించుచున్న కవితాపోషకులగు మహోదారులందరికి నా వందన చందనలందించి వీరందరను శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారు రక్షింతురుగాక యని శ్రీవారిని వేడుకొను చున్నాను.

సర్వం శ్రీహనుమదర్పణమస్తు

శ్రీయుతులు కర్రి అప్పారెడ్డి
,, ఆకుల వీరభద్రరావు
,, చందన మోహనరావు
,, ముళ్ళపూడి రామావతారం
,, సత్యవోలు శేషగిరిరావు
,, బి. వి. యస్. శాస్త్రి
,, గాడేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావు
,, శిరిపురపు పరదేశి
,, చింతల గోపాలరావు
,, ఆమంచి రామచంద్రరావు
,, ఆమంచి ఆంజనేయులు
,, సముద్రము అర్జునుడు గార్లకు హనుమదాశీస్సులు కలుగుగాక !

రచయిత—

ది 28-6-89 బుధవారం సా. గం. 6లకు శ్రీ రాజమందిరం గౌతమీ ప్రాంతీయ గ్రంథాలయములో ఈ కృతి ఆవిష్కరింపబడిన సందర్భమున తీయబడిన ఛాయాచిత్రము

సర్వశ్రీ ధూళిపాళ విజయానందనాథ, డా. సి. తిమ్మారెడ్డి (జైళ్ళ డి. ఐ. జి.), మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి కవయిత్రి శాంతిశ్రీ దొత్సకవి, వి. నరసింహమూర్తి (సి. టి. ఓ) వి. రామకృష్ణారావు, పొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు. గాదేపల్లి కుక్కుటేశ్వరరావుగార్లు.

హారికి, సర్వమానస విహారికి, భూమిసుతావ్యథాపహ
హారికి, రావణోపవన హారికి, రాక్షసఘోరసంఘ సం
హారికి, దుష్టసంపదపహారికి, వానర రాడ్వనీఫలా
హారికి, దైత్యనాయక మహాపుర దుర్వనితాప్రహారికిన్.

శీలికి, యోగిమానసకుశేశయ శీతమయూఖ సత్ప్రభా
కేళికి, సత్కవిప్రణుత గీర్నిచయాంచిత దివ్యకావ్య సం
సాలికి, శౌర్య ధైర్యగుణపాళికి, నక్షకుమార రాక్షసో
న్మూలికి, నబ్ధిలంఘన వినూత్న మహత్తరశక్తి శాలికిన్.

న్యాయికి, భూమిజా హృదయనాథ నియంత్రిత దూతకృత్య సం
ధాయికి, రామనామ ఘనతా పరివర్ధిత భక్తిమార్గ ని
ర్మాయికి, యోగిరాజ ఘనమానస మండపమధ్యభాగ సం
స్థాయికి, నంజనా హృదయసారస సంతత సౌఖ్యదాయికిన్॥

క్షాంతకు, కావ్యకల్పన విశార సముద్భవ శబ్దభావదో
షాంతకు, సంగరాగత మహాసురనాయక దుష్టవాహినీ
హాంతకు, "బాలసత్కవి" మహాద్భుత వేంకటనాథ కావ్యరా
ణ్మాంతకు, సర్వసద్గుణ సమంచిత భక్తచయానుగంతకున్॥

ఓమ్ ఆంజనేయాయనమః

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనము

ప్రణుతింతున్ మదిగోష్పదీకృత మహావారాశి! నయ్యంజనా
వనితానందన వర్ధనున్ రిపుచమూప ప్రాణ శోషాహి! భూ
తనయా మానస తాపహారి రఘునాథాధీశ సద్భృత్యునిన్
హనుమంతున్ గుణవంతు వేంకట నగాధ్యక్షోరు చారిత్రమున్
ఘనమత్తేభ సువృత్త మాలికను వేడ్కంగూర్పగా నెంచు నా
పనియందుం గృతకృత్యుఁ జేయుటకునై పద్మావతీ దేవి స
న్నని సాకంగను గేలుమోడ్తు; నటుపై గౌరాంబికన్ వెంకునా
యనిఁగొల్తున్ దలిదండ్రులన్ విమల భక్త్యావేశముం గాంచి; యా
హనుమంతుండె గలండ తండెయిది వ్రాయం జేయు నా చేత, నీ
పనిలో నేను నిమిత్తమాత్రుఁడను విద్వాంసుండనా? నేఁ బఠిం
చినదేదీ? చదువేది? యైనను సరే శ్రీ వేంకటేశా! యదే
పనిగాఁ బట్టితి నేఁ గలంబును రచింపన్నీ చరిత్రంబు నె
ల్లను; విన్పింప సభాస్థలంబులను నెల్లప్డున్; గడున్ భక్తితో
డను బారాయణచేయ వత్సలత తోడన్ నీవె వ్రాయింతు వం
చును నేఁ బూనితిఁ గాక? సత్కవులకిచ్చో లోపమే? శ్రీనివా
సునిగా వెల్గులు నింపి భక్తుల మనస్సుల్ నిండియున్నట్టి వా
నిని నిన్నాత్మను నిల్పి వ్రాసెదను మన్నింపం దగుం దప్పులన్;

శ్వేత వరాహావతారము

వినుమా నీదుకథాక్రమంబును శ్రవఃపేయంబుగాఁ దెల్పెదన్
జననంబందిరి దైత్యులిద్దఱు మహైశ్వర్యంబుగాఁ గశ్యపుం
డనునవ్వానికి; వారిలోపల హిరణ్యాక్షుండు దుర్వారుఁడై
వనజాతాసన దివ్యదత్తవర గర్వంబొప్ప స్వర్గంబు మీఁ
దను దండెత్త సురౌఘముల్ భయముతో దాగంగ నంభోధికిం
జని తన్మధ్యమునన్ మెలంగుచును బెల్బం జేరి యాదఃపతిన్
దనతోఁ బోరఁగ రమ్మటన్న నతఁడా దైత్యున్ విలోకించి యా
వనజాతాక్షుని తోడఁ బోరుమనఁగా వైకుంఠునిం గూర్చి తాఁ
జనుచుండంగను దోఁచి నారదుఁడనెన్ "జక్రింగనన్ గోనన్
జనుమాయిప్డు రసాతలంబునకు భూచక్రంబు సంవర్త వే
ళను బాధోధి మునింగిపోవుటను లీలా సూకరాకారుఁడై
వనధిం గ్రుంకి రసాతలాంతరమునన్ వర్తిల్లుచున్నట్టి భూ
మినిబైకెత్తఁగ నేగెనిత్తఱిని లక్ష్మీజాని, వర్షర్తు మే
ఘ నినాదార్భటి ఘుర్ఘురించి ముని సంఘంబుల్ నుతింపన్ సటా
జనితోద్యద్ద్వీపులా నిలంబు లెసఁగన్ జంచద్గతిన్ సాగరం
బును జొచ్చెన్ దనదంష్ట్రపైని నిలిపెన్ భూచక్ర; మచ్చోటికిన్
జను" మన్నన్ దితిసూనుఁడేగె నటకున్ జంచద్గదా దండమున్
గొని "యో కిటి రూప! యాగుమిర! నీకున్ మూడె నీనాటికిన్
మన మానందరసాబ్ధి వీచికలలోనన్ దేల నిన్గూల్తు" నం
చును నాయాది వరాహరూపు నచటన్ శుంభద్గతిన్ దాఁకనా
తని ద్రుంచెన్ హరి యెల్ల లోకములు మోదంబందఁగా దేవతల్

మునులున్, సన్నుతిఁజేయ దంష్ట్రికొనపైఁ బొల్పారు భూమండలం
బును బూర్వస్థితియందు నిల్పి వినతా పుత్రున్ మదిన్ సంస్మరిం
చిన నాతండరుదేరనిట్టులు వచించెన్ స్వామి యుత్సాహియై:

...o...

గరుడుఁడు వైకుంఠమునఁగల క్రీడాద్రిని భువిని నిల్పుట

"జనము ల్సేవయొనర్చునట్లుగ ధరాచక్రింబుపై వర్తిలన్
మనసయ్యెన్ దెలిదీవి కేగి కొనిరమ్మాయందుఁ గ్రీడాచలం
బును శ్రీ నీళలతోడనన్న జలదంబుల్ తూల వైకుంఠ ప
ట్టణమున్ జండ జవంబుతో నరిగి వేడ్కన్ విష్ణు సందేశమున్
వినిపింపంగను వార లెంతయును సంప్రీతిన్ బయల్దేఱ, వా
రిని గ్రీడాద్రి యుతంబుగాఁగను ధరిత్రీసీమకుం దెచ్చి దిం
చెను భూ నీళలు రెండు పార్శ్వముల లక్ష్మీదేవి వక్షంబునన్
దనరన్ శ్వేత వరాహుఁడొప్పెనట భక్తశ్రేణి సేవింపఁగన్

...o...

గరుడుఁడు నిల్పిన క్రీడాద్రి గరుడాద్రి యగుట

వనజాతాక్షుని యాజ్ఞచే గరుడుఁడున్ వైకుంఠమందుండి తె
చ్చెను గ్రీడాద్రినిగాన దానికిని వచ్చెన్ బేరు లోకంబునన్
జనులెన్నన్ "గరుడాద్రి" యంచు; నటుపైఁ జర్చింపనక్కొండ కొ
ప్పెను నామాంతరముల్ స్మరింపఁదగు నా పేరుల్ కడున్ భక్తితో

...o...

గరుడాద్రికి గల నామములు

తనుపున్ శ్రీస్వామి నొప్పంగి భక్తులను నీ ధాత్రీ ధరంబిద్ది కా
వున జెప్పెంచెను మున్ను "శ్రీగిరి" యనన్ బొల్పారు జ్ఞానంబు ని
చ్చును గానన్ దగ "జ్ఞాన శైల" మనంగా శుద్ధంబులౌ తీర్థముల్
తనరన్ "తీర్థగిరీంద్ర-పుష్కరగిరీంద్ర" ఖ్యాతి నార్జించె బ్రో
చెను మున్నా వృషభాసురుం గనుకఁగాంచెన్ బేరు విఖ్యాతమై
తనరంగా "వృషభాద్రి" యంచ్చునటుపై దానొప్పె "స్వర్ణాద్రిగా"
గను స్వర్ణాశ్రియమాచ్చు బూర్వమెప్పుడో యొప్పగ దేవుండొక్కండు పొ
ల్చెను "నారాయణ" నామధేయుండిచట్లన్ జేసెన్ దపంబెంతొ ని
ష్ఠను నారాయణు మెచ్చఁజేసె నిట్టులౌటన్ గాంచె నారాయణా
ఖ్యను, "వైకుంఠనగం" బనంగ దగ బుణ్యాత్ముల్ కడున్ నిల్చుటన్
కనకాక్షున్ బరిమార్చ నెంతయును వేడ్కన్ విష్ణుండిందుండుటన్
ఘనమౌ "శ్రీ నరసింహనామమున" వెల్గంజాలె; నీ పర్వతం
బున "శ్రీ యంజన" ఘోరరీతిగ దపంబుం జేసి యద్దాననే
హనుమంతుం గన "నంజనాద్రి" యను విఖ్యాతాభిధానంబుగ
లైను; నీ కొండ వరాహమూర్తికిని బ్రాలింగూర్చుటం జేసి యొ
ప్పెను నామంబది "శ్రీ వరాహగిరి"గా; విష్ణుండు శ్రీ లక్ష్మితో
డను నానందము నిత్యహార్యమ్మున గాథ ప్రక్రియం గాంచ నొ
ప్పెను "నానందగిరీంద్ర" నామమున; శ్రీ విష్ణుండు క్రీడించుటన్
గని "క్రీడాచలనామ" మౌ గరుడుండు న్గల్యాణ మొప్పారఁదె
చ్చెనుగానన్ "గరుడాచలం" బనగఁదాఁ జెల్లెంగ దాయుద్రి; శే
షసిరూపంబున సుందరంబుగను నిచ్చోనుంట "శేషాద్రి"గాఁ (75)
దనరెన్; "వేంకటతీర్థినా" జనెడు సుత్పత్త్యర్థ మొప్పంగఁ దాఁ
గనినన్ "వేంకటశైలనామము" వెలంగన్ శోభనాకారతన్

గణుతింపంబడె "శోభనాద్రి" యన; మోక్షంబిచ్చు భక్తాళికిన్
గనుకన్ గల్గెను "మోక్ష పర్వత" మనంగా బేరు; "గోవింద" యం
చును భక్తాళి నినాదముల్ సలుపు నీక్షోణీధరం బెక్క వే
ళను "గోవిందసమాఖ్య" గల్గుటకు మూలంబిద్దియే; కష్టపా
ట్లను బోగొట్టుచు దివ్యమంగళములెల్లం గూర్చెడుంగాన; దాఁ
గనె నామంబును "దివ్యమంగళ మహాగ్రావం"బనంగా భువిన్;

...o...

బ్రహ్మ నారదుని విష్ణుని కడకు నంపుట

వనజాతాసను డొక్కనాడు మదిలో భావించి లోకస్థితిన్
గని వీణాధరుని నిట్లుగా ననియె "నో కంజాక్షభక్తా! ధరన్
మనుజుల్ గౌరవ దూరగులై కడు నసన్మార్గంబు లంబట్టి వే
డ్కను దైవ ప్రతికూల వాదనల మూర్ఖత్వమ్ముతోఁ గాల యా
పనలన్జేయుచు హేతువాదులగుచున్ బ్రాల్మాలి జీవింత్రు, వా
రిని వారింప సమర్థులెవ్వరు? ధరిత్రిం గల్గు నీ మానవుల్
పెను దుష్కర్మల భూమిదేవికిని వేర్వేర్బాధలం గూర్తురం
దును, గానం గను విష్ణుడొక్కడె సమర్థుండౌనుగావంగ, గ్ర
న్నన వైకుంఠపురంబునన్ హరిని సందర్శించి మర్త్యావళిన్
మనుష్యుండ్గా నవతారమెత్తుమని సంప్రార్థింపుమా" యన్న ని
ట్లనియెన్ నారదమౌని మానసములో హర్షించి యా బ్రహ్మతో
"జనకా! యిప్పుడె వేడ్కతోడ భవదాజ్ఞన్ దీర్చ వైకుంఠ ద
ర్శనముం జేయుంట నేగుదున్ భువన నిర్మాణంబుఁ గావించు నీ
కును, లోకావన కృత్యమిత్తఱి వైకుంఠుండు గావింపనౌ
ననుచుం దోఁచుట సాజమే యగుఁగదా" యంచున్ బ్రశంసించుచున్

మునియా బ్రహ్మ యనుజ్ఞఁబొంది మహతిన్ మ్రోయించుచున్ విష్ణు కీ
ర్తనలం బాడుచు నేగియేగి వెస శ్వేతద్వీపమున్ క్షీరవా
ర్ధిని వీక్షించె నదభ్ర విభ్రమ కళా శ్రీకంబు, లోకైకపా
వనమౌ దానిని, కల్పవృక్షకుసుమ శోభా రమ్యమౌ దానినిన్,
దనరంగా వన మధ్యభాగమున నుద్యద్దివ్యధామంబునన్
మనమానంద రసాబ్ధి వీచికల లోనన్దేలుచున్ శాతకుం
భ, నిభంబౌచు వెలుంగు దాని నట శుంభద్దివ్యమౌ నోలగం
బున శోభామయ కోటి భాస్కరరుచుల్ పుష్పించి యాకాంతులె
ల్లను ముల్లోకములందు వెల్గులయి వెల్లన్ సిద్ధ గంధర్వ చా
రణ విద్యాధరు లప్సరోగణము భారద్వాజ ముఖ్యుల్, సనం
దనుఁడున్ బ్రక్కలఁగొల్వ నాయుధములుద్యత్ప్రీతిఁ గాఁన్ ఘనా
ఘనసంకాశవినీల దేహుఁడయి శ్రీకాంతాదులత్యంత భ
క్తినిఁగొల్వన్ వనమాలసౌరభము వ్యాప్తింగాంచ నుద్యద్రుచిన్
గొనఁబౌ కౌస్తుభరత్నకాంతితతి వక్షోభూమి దీపింపన
వ్వనజాక్షుండు తటిల్లతాంచిత నవాభంబట్లు పీతాంబరం
బున నొప్పారఁగఁగాంచి భక్తినిగరంబుల్ మోడ్చి కీర్తించె "నో
వనజాతాసన వాసవాది సురసేవాభాజ నాంఘ్రిద్వయా!
వనజాక్షా! హరి! ఖండితాసురచయా! వైకుంఠ! పద్మాప్రియా!!
ప్రణవాకార! ఖగేంద్రపత్రి! పరమ బ్రహ్మస్వరూపా! జగ
జ్జనసంరక్షణదక్ష! శేషశయనా! చక్రీ! నమో" స్తుంచు న
మ్ముని; వాత్సల్యముతోడ నిట్లనియె నంభోజాక్షుఁ "డో నారదా!
యనయంబున్ బదునాల్గులోకములలో నభ్యంతరంబించు కై
వను లేకుండఁ జరింతు నీవు భగవన్నామంబు కీర్తించుచున్
ఘనసంగీత రసామృతోక్తులను గాంక్షల్లేవు నీ కేవియున్
మనమం దెప్పుడు మామకీనగుణసంపత్కీర్తనల్ చేయు వా

రిని, న్నాకై తమ సర్వమిచ్చి మనువారిన్, నన్నునేవేళ వ
గ్గన గావించెదు వారినిన్, నిరతమున్ రక్షింతు; సాయుజ్య మి
త్తును; నీమోహమునుగాంచ లోకపు విపత్తున్ దెల్పఁగా వచ్చినా 125
వనిపించున్, వినిపింపు" మన్న మునిదేవా! కల్గునే నీవెఱుం
గని కార్యంబు! నెఱుంగనట్లుగ వినంగాంక్షింతు నా నోట న
న్నును ధన్యాత్మునిసి జేయఁగా; నిలువకెందున్ సంచరింపన్ బ్రయో
జనముం గూర్చిన నీకు మానక నమస్కారంబుఁ గావించెదన్
నిను దర్శింపఁగ బ్రహ్మయాజ్ఞ నిటకున్ నేవచ్చితిన్ నేఁడిటన్
వినిపింతున్ దివినుండి నీవు వినఁగా వృత్తాంతమున్ సర్వమున్

...o...

త్రిమూర్తుల భృగుమహర్షి పరీక్షచేయుట

మునులెల్ల న్మునిముఖ్యు, వృద్ధుని, దయాపూర్ణున్, భృగున్ జ్ఞాన వం
తుని, ధీరున్, మహిమాన్వితున్ సుగుణు శాంతున్ జేరి "నీవేగి చ
య్యన ముమ్మూర్తులలో నెవండుకడు సత్వాఢ్యుండొ కన్గొంచు ర"
మ్మనిపంపన్ భృగుమౌని యందులకు దానంగీకృతిం జేసి వే
చని, వాణీపతిఁ జేరి తన్నునతనిన్ సత్త్వమ్ముఁ జూడంగఁ ద
న్నినఁ గోపంబునుబూనెనా భృగువుపై; నిండారు క్రోధంబు దా
ల్చిన యా బ్రహ్మకు శాపమిచ్చె భృగుఁడిట్లు! నీవు పూజాదులం
గనకుండన్మను మికమీఁదటను నీగర్వంబు సర్వంబు గం
టిని నీవెన్నరజోగుణాఢ్యుఁడవు పో నీతే" యటంచున్ శివుం
గనఁ గైలాసము చేరి తన్నిన భృగున్ గామారి ఫాలాంబకా
గ్నిని గాల్పన్ సమకట్ట శాంకరియు మానిడా దాచె "లింగాకృతిన్"
గనుమంచున్ శపియించి యత్తఱిని శ్రీకంఠున్ తమోన్వితుఁగా

గను గుర్తించి నినుంగనుంగొనెడు వేడ్కన్ వచ్చి లక్ష్మీయుతున్
నినువక్షంబునఁ దన్న నెప్పటివలెన్ నిర్ణిద్రమా శాంతితోఁ
డను "శ్రీమానివరా! యెఱుంగకిటులన్ డాయంగ సుస్వాగతం
బున నర్ఘ్యాదివిధా విశేషములనేఁ బూజింపఁగా నైతిఁద
ప్పును మన్నింపుము నీపవిత్రచరణంబు న్దాఁకినన్ నొచ్చెనో!
యనఘా! తన్నితివింత ప్రేమగను నాహా! నీదుపాదద్వయం
బును నేనొత్తఁగ మెత్తమెత్తగను నీవుం దప్పు సైరింపుమా!" 150
యని పాదద్వయిఁబట్టి నాభృగువు సాష్టాంగంబు గావించి కీ
ర్తనలం జేసి నుతించి యిట్లనియె "శౌరా! నిన్ బరీక్షించి చూ
చిన నాతప్పిదమున్ సహించి కరుణాశ్రీయుక్తమౌ ప్రేమఁ జూ
చినఁ జాలున్ బహుసత్వయోగ మహిమశ్రీ గల్గెనీయందె" యం
చును బోయెన్ గద! పోయి యామునుల నచ్చోఁ జూచి యిట్లాడె "నో
మునిచూడామణులార! శ్రీహరియె నమ్ముం డెంతొ సత్త్వాఢ్యుఁడై
మెనయున్ లోకములందు దైవతములం బూజార్హుఁడై వెల్గువాఁ"
డును, సర్వాత్మలనుండువాఁడును, ఘనుండున్నాటిలేఁటి వాఁ
డును, శుద్ధాత్ముఁడు, సర్వరక్షణపరుండున్, విష్ణుఁడే యంచు మే
ఘ నినాదార్భటిఁ జాటె; సర్వమునిసంఘంబుల్ ప్రశంసించె న
మ్మునిని "యాగంబులు చేయఁగావలయు నంభోజాక్షునింగూర్చి యో
గ నిరూఢింజనునాతఁడే, యతఁడె లోకవ్రాతముంగావ నెం
చునటంచున్ దమలోననాడుచు హవిస్సుల్ గూర్చుచున్ "మాధవా
య! నమో" యంచు మునీంద్రులెల్లరు భవద్ధ్యానంబె కావింతు రీ
మనుజుల్ నిక్కముగా నశక్తులు భవన్మాహాత్మ్యమూహింపఁగన్;
జనులందారసి చూడఁ బామరులెఁగా సంఖ్యాధికుల్; వారికిన్
ఘనభక్తి ప్రతిపత్తి కల్గిగరిమన్ గల్యాణము ల్గాంచఁగా
వినుతంబౌనొక దైవరూపమునఁ గన్పించౌనటుల్ గొండ మీఁ

దను నీవే వెలయంగ నీపనియయుక్తంబంచు విజ్ఞాపనం
బునుగావింపగ బ్రహ్మదేవుడు ననుం బుత్తెంచె నీరీతి మా
మనవింగైకొని మమ్ము నేలగల శుంభద్దివ్య కల్యాణ మూ
ర్తిని నిల్పంగదె సర్వమానవులు భక్తిన్ముక్తి ప్రాపింపగా
నిను గొల్వందమ జన్మపాపములు కుంఠీభూతముల్గాగ జ
క్కని మార్గంబును జూపుమయ్యా! సగుణాకారంబుతో నిల్చి భ
క్త, నికాయాభిమతార్థదాయి వగుమా ధన్యాత్మ" యంచాడగా;
"వినుమా నారద! మీ యభీష్టమును వేవేదీర్తు! సత్కీర్తిగాం
చిన దౌ నా 'వృషభాద్రి" నిల్చెదను లక్ష్మింగూడి క్రీడాద్రిగా
జను; నా పర్వతమందు సిద్ధులు, తపశ్శాలుల్, మనన్ ఖ్యాతిగాం
చును; నా కేళిమహీధ్ర మీ ధరిణిలో శోభాకళారీతి గ్రా
లును, నందున్ వృషభాసురుండు తపమున్ శ్లోకమ్ముగా ఘోరరీ
తిని శీతాతప వర్షపాతముల కెంతేంజిక్క కుండన్;దమో
గుణ పూర్ణాత్ముల మానసంబు లెపుడున్ క్రోధ ప్రధానంబులౌ
మనుజు ల్సద్గుణ దుర్గుణంబులను నేమాత్రంబు వీడంగ జా
లని వారల్, సురవైరి స్నానజపముల్ రంజిల్ల ముప్వేళలం
దును; నాతుంబురు తీర్థమందు హరి నెంతో యాత్మసంధించి తా

...o...

శ్రీహరి నారదునకు దెల్పినవృషభాచల మహిమ

లని భక్తిన్ నరసింహశైలమున సాలగ్రామమం దెంతయున్
దన యంగుష్ఠము నేలమోపి యనవద్య ప్రక్రియన్ ఘోరవి
ర, నితాంతాద్భుత మాతపంబును నొనర్పన్ నారసింహుండటన్
తనకుం దోపక యుండుటంగినిసి హస్తన్యస్త ఖడ్గంబుతో

దనుజతంబును ద్రుంచితివై చియిదు తాత్పర్యంబు సంధిల్ల నా
తనికిన్ శీర్షము మొల్చి ప్రాణములు నంతన్ వచ్చునానాటికిన్
ఘనుడౌ శ్రీ నరసింహదేవుని కృపా కల్యాణ కారుణ్య ర
క్షను; నాహా! శిరమే నివేదనగ నే కల్పించుటలో నైన జే
సిన వారుండిరె? నీతడొక్కడె గదా శ్రీ నారసింహున్ శిరం
బును ద్రుంచి సమర్చనల్ జరుపు నబ్బోయుంచు మానీంద్రులున్
మనమందుం దలపోసి రాక్షసు నసామాన్య ప్రభాశక్తికి లీ
లను కీర్తింతురు; నారసింహుడట సాలగ్రామ శైలంబునన్
దన భక్తాగ్రణికిన్ వరంబునిడ ప్రత్యక్షంబు గాగా నె, మో
డ్చెను హస్తంబులు, ప్రీతి దన్మయతతో జేజేలు సర్పింపగా
దనుజుం, డంతట నారసింహుడును "మోదంబొప్పగా" కో
ర్కెను దీర్పంగలవాడ" నన్న నతడున్ ప్రీతిన్ మదింబొం యిది
ల్లనె "సీతోరణమాచరించుటయె నాదౌ వాంఛితంబిందు నీ
ఘన మూర్ధాగ్ర మదంబు గొందుజామి నిస్తారింతు బోబోకుము"
నన్న, నృసింహుడును చక్రధార శిరము ఖండించగా నంతలో
దనుజాధీశుడు శీర్షమున్ మొలవ నాతండప్పు శీర్షంబుతోన్
పెనుపూజల్ పొనరింప శ్రీహరియు నావింతంగ నెన్ 'నీచుడా!
ఘనదుర్వార తపంబుచేసి పిదప న్నన్నింటె పీరీతి న
న్నను వాతోరణముంబొనర్ప మదియందుంగోర నౌచిత్యమై
చనునే?" యంచన దానవుండనియె "నీచక్రాహతింగూలి యే
సనకాద్యుత్తమ మౌను లుంగనని శస్తంబైన సుస్థానమున్
గనగా గ్లానించి పోడ జలజాక్షా! యీ శరీరంబు ని
ల్చునె! మృత్యూగ్ర కరాళ దంష్ట్రికలకు నెట్లు న్జిక్క యేరీతి నై
నను బోవునన్, నిను నైరమూన క్షణమైన న్నిల్వ నీకుండ నీ
ఘనచక్రాహతి నాదు శీర్షమును వేగంద్రుంతు వంచెంచినా

డను భోగేచ్ఛయొకింత లేదు విడనాడంగంటి దేహభ్రమన్,
గన వాంఛింతు వరంబు నీవలన నొక్కండేను, నాపేరు మీ
ద, నగంబియ్యెడి యింక బిల్వబడు చందంబీవు చేయంగదే"!
యన "నట్లే" యని నారసింహుడును దైత్యాధీశు జక్రాహతిన్
దునిమెన్ శీర్షము; వానికి న్స్మరల నుద్ఘాతంబు వహానట్లుగా
దనుజాధీశ్వరు తేజ ముంగలిసె నంతన్నార సింహున్, నగం
బును బ్రఖ్యాతిగనెన్ "వృషాద్రి" గను నీభూమండలి న్నారదా;

...o...

నారాయణాద్రి

ఘననారాయణ నామధేయుడు హరిన్ గల్పించి సన్మాన సం 225
బున నిష్ఠన్ బరిపూర్ణ భక్తిని తపంబున్జేయగా ఘోరరీ
తిని నాతాపసి యోగ జన్యమగు శక్తింగాంచె దత్ప్రాంత జం
తు, నికాయంబులు జాతి వైరముల నన్యోన్యంబు వర్జింప; నే
స్గను సింహంబు, లులాయమున్ హయమునుండున్ మైత్రితో; మూషికం
బును బోషించు బిడాల కాక నిచయంబుల్; వ్యాఘ్రిపాలీయజా
చును బ్రేమంబున లేడి పిల్లలకు; నెచ్చో జూచినన్ వింతగా;
ఘనుడా వాని దపంబు మెచ్చి హరిసాక్షాత్కారమై కోర్కెయే
మన ? "నారాయణుడప్డు కేల్మొగిచి 'దేవా ! మౌని సంపూజితా!
వినునాపై దయగల్గెనేని వరమున్ వేయిమ్ము యీధాత్రి నెం
దును నీ కొండకు సాటిలేనిగతి నిందున్ జేసినాడం దపం
బును నీచే వరమద్ది పొందుటకు నంభోజాక్ష! నాకీ వరం
బును నీ విచ్చినజాలు నీనగము పెంపుంగాంచు; నీవీయనే
ర?)దేమున్నది? స్వామి పుష్కరిణి తీరంబందు శేషుండు; వా

హనమై శ్రీ ఖగరాజు; లక్ష్మి ప్రియురాలై సేవగావింప నీ
ఘన శైలంబున నిల్చి మానవులకున్ గల్యాణము ల్గూర్చి పా
వనమౌ జీవనమిమ్ము; యీగిరియు నొప్పన్నాదు నామంబుతో
డను నాశీర్వచనంబు నీయగదె వేడ్కన్ దేవరా!" యన్న నే
నును హర్షించి "తథాఽస్తు" టంచు వరమెంతో ప్రీతితో నిచ్చినా
డను; నారాయణ పేర నీగిరికి నాటంగోలె ప్రఖ్యాతి గ
ల్గెను; దీనింగను మాత్ర మానవులు ముక్తింగాంచుటే కాదు పా
వనమౌ జీవనమందు చూదురును దివ్య ప్రాభవాధిక్యముం
దనరన్ "భైరవు"డన్న వాడు మఱియేతత్ క్షేత్రపాలుండుగా
విను తింగాంచెను: "గౌరి" యీగిరిని సంప్రీతిన్ దపంబున్ బొన
ర్చెనుమున్; "దుర్గ" యటన్న నామమున నాశ్రీకంఠు దేహార్ధమున్
గొనియెన్; బ్రహ్మపురాణమందునిది వాక్రుచ్చన్బడెన్ వ్యాసుచే; 250
గనియెన్ ద్వాపరమందు నామమిదియున్ "గల్యాణ శేషాద్రి" నాన్

—o—

అంజనాద్రి కథ నారాయణుడు దెల్పుట

వినుమా నారద! "యంజనాద్రి" యనగా బేరయ్యె త్రేతాయుగం
బున మున్ "కేసరి" యన్న రక్కసుడు లోకవ్రాతము ల్మెచ్చజే
సెను దా దివ్యతపంబు వానియెదుటన్ శ్రీకంఠుడుందోచి "యో
యనఘా! కోరుమటన్న దాపసియు నాహ్లాదంబుతో నిట్లనెన్
"తనయుంగూర్చుముమేశనా' కనగ "లేదయ్యా! యీజనినీకు నే
దనయున్ గూర్చెద నీవునాపె వలనన్ ధన్యాత్మ మాన్యాత్మగా
వినుతింగాంతువు; వీరవిక్రమ కళా విశ్వోన్నతింగాంచు నీ
తనయా రత్నము కన్నబిడ్డ! వినుమా ధాత్రీ స్థలిన్వ్రోల్గు,, నం

చును సంతర్పితుడయ్యె శంకరుడు నచ్చో!; నాతడట్లే కనెన్
దనయన్నూతనయౌవనంబుగను కాంతారత్నమా దాని "సం
జన" యన్పేర నొసందు దాని గని కాంక్షించెంది యా కేసరిన్
ఘనుడా వానరరాజు కేసరియు వేడ్కం జేరి యర్థించె "నీ
తనయా రత్నము నాకు నిమ్మనుచు"; సద్భావంబుతో నిచ్చెనా
తనికిం గేసరి ప్రీతినంజనను; చేతః ప్రీతి కిష్కింధకు
న్జనెనా కేసరి యంజనావనితతో సంతోషమేపార, సా
ర, నయోపేతుడు వానరేశ్వరుడు నారామామణింగూడి కీ
ర్తినిగాంచెన్; మఱికొంతకాల మరుగన్ బ్రీతిన్ సుతోల్లభమున్
మనియెన్జింతను; కోర్కెదీర్చుకొన సమ్యగ్భక్తితో "శ్రీ మతం
గుని" మౌనిం దరిసించి'యాంజనకు చేకూర్చంగదే పుత్రు, నా
కును, లోకంబున కైనవాని నొకనిన్ గూర్మిన్ దయా సాగరా!"
యని సాష్టాంగ నమస్సులం దనుపగా; నామౌని యిట్లాడె "ని
ష్ఠను" నీవా వృషభాద్రి వాయువుభజించ గల్గు సంతాన" మం
చును; మౌనీంద్రుని మాట నంజనయు నవ్వో ఘోరమౌ రీతి జే
సెనునాత్యున్నతి దివ్యమౌ తపము: మెచ్చెన్మౌని "శ్రీవాయుదే
వుని చేతంగనుమమ్మ పుత్రు"నను చున్ బొల్పార నాశీస్సు లి
చ్చెను నామౌనియు; రోజుకొక్క ఫలమిచ్చెన్ మౌనియాకాంతకున్
మనగా దాపసవృత్తి "దత్ఫలములన్సంధించె; శ్రీవాయు దే
వుని వీర్యంబును ద్వాదశంబులు ఫలంబుల్ బ్రీతి భక్షించి యం
జన గర్భంబు ధరించె శాంతిమెయి: నుత్సాహ ప్రభాబుద్ధి'చే
తనముల్వీర్య బలంబుగల్గు తనయుందద్వాయు వీర్యంబున
న్గనెనయ్యంజన ' యాంజనేయుడతడే భూపుత్రికన్ లంకలో

గనియెన్, గోష్పదమట్లు సాగరము దూఁటింగల్గి యా దైత్యులున్
జెనకంజాలని శక్తిఁజూపెను చిరంజీవిత్వముంగాంచె; 'నం
జన" పేర మఱి 'యంజనాద్రి'"యని యీశైలంబు పిల్వంబడెన్;

...o...

శేషాద్రి

అనఘా! ద్వాపరవేళ మేరుగిరి క్రీడార్థంబు స్వీయాత్మజుం
బనుపం గోరికపుట్టి శేషునకు జెప్పన్; శేషుఁడున్ వానివాం
ఛను దీర్పంగను సమ్మతించి, తన శీర్ష శ్రేణిపై మేరునం
దనుఁ గూర్చుండగ బెట్టి, యెంతయును మోదంబారగా ద్రిప్పి 'యం
జనశైలంబు' వృషాద్రియున్న యెడనంచద్రితో నిల్పెఁదాన్
గనె 'శేషాద్రి' యటన్న నామమిటులాత్మభృత్తునిక్కంబుగా;
విను మీ యద్రి సరస్సులందు సుమముల్ విప్పారి నేత్రోత్సవం
బును గావించు; వనాంతరంబున 'గుజంబుల్ పండ్లనొప్పారు; వి
చ్చినమల్లెల్, మఱి మొల్లలున్, దిలకముల్, చేమంతులున్, బొన్నలున్,
సనజాజుల్, మొదలైన పుష్పములవౌ సౌగంధ్యముల్గ్రోలఁగా:
ననిలంబుల్ విహరించుచుండు నచటన్; న్యగ్రోధ, మాలూరముల్,
పన,సోదుంబర పారిభద్ర, తినిశ, ప్లక్షామ్ర ముఖ్యంబులౌ
ఘనవృక్షంబులుఁ గ్రాలుచుండును, శిఖాగ్రంబుల్ నభోవీధియె
ల్ల నిరోధింపగ, శాఖలందు నను గూండ్లంగట్టి నానాశకుం
త, నికాయంబు వసింప; వానివగు కూతల్ వేదవన్మాయిగా
వినిపించున్ భళి బ్రహ్మచారులచటన్ వేదావళిన్ గానముం
బొనరింపం ధ్వనిపించు, శబ్దములనన్; బొల్పార నాశబ్దముల్
విని మేల్గాంచు సమస్త పక్షి తతులున్; వేగన్ గురంగాది జం

తు, నికాయంబులు నిద్రలేచి వనమందున్ స్వేచ్ఛగా సంచరిం
చును, వృక్షంబులనుండిరాలు ఫలరాజుల్ మూటగాఁగట్టి కొం
చును శాంతావళి దారిబత్తెములటంచున్ గొంచు బోవున్వడిన్;
ఘనశైలేంద్రము! దివ్యశృంగముల నెక్కంజాలు వారల్ తగన్
వనటల్వాసి నికుంజపుంజములలన్ భాస్వత్ఫలోపేత భూ
జ, నికాయంబులఁ గూండ్లు గట్టుకొనినిచ్చల్ వాసముం జేయుచుం
డు ననేకాద్భుత పక్షిజాతులను గన్గోవచ్చు; దత్పక్షి సం
ఘు, నినాదంబులు శ్రావ్యమై యెసఁగ నాకర్ణింపగా వచ్చు; గం
గను బోలంగలదా "సువర్ణముఖి"యన్ ఖ్యాతింమహిం దాల్చు పా
వనమౌ వాహిని క్రోసు దూరమునదాబాలున్ వడిన్, బ్రహ్మనం
దన! విన్నాడవె! యోగిరింద్రపు "బవిత్రంబైన వృత్తాంత మం"
చును విష్ణుండు వచించి పుత్రుననిచెన్. స్తోత్రావళిఁ జేసి పో
యెను శ్రీనారదమౌనియున్నమతిలో నీపర్వతోదంతమం
తను బల్కంచుచు, మూడు లోకములలో నన్నాట దద్వృత్తమున్

...o...

శ్రీలక్ష్మీ నారాయణులు మాయ వేషముల భూమికి వచ్చుట

ప్రణుతాత్యంత విలాస మొప్పఁగను శ్రీరామామణింగూడి వ
చ్చెను నారాయణుఁడీ ధరిత్రికి మహర్షి వ్రాతముల్ చేయు యా
గ, నికాయంబులఁగాంచ, శైలశిఖరాగ్రంబందు నిల్వంగ, న
వ్యానజాతుండు కటాక్షవీక్షణములన్ బద్మాక్షుఁగాం భోజమున్
గనుచున్ మేళములాడుచున్, నగుచు, వేడ్కన్సాగి యానందమం
దినడెందంబున నొప్పి లక్ష్మిఁగని "యింతీ! గాంచినావే! యిదే
మునులాత్మీయ తపోమహత్త్వగతులన్ బూర్ణంబుగా నీగిరిం
ద్రునిపై యజ్ఞము లాచరించెదరు సంతుష్టాత్ములై ధైర్యవ 325

రత్నసుతై! నాథులు తోడురాగ తమ కార్యంబుల్ ఫలంబంద ప్రీ
తిని లోకత్రయ వాసులెల్లరును శాంతిన్ జీవయాత్రల్ పొన
ర్పను' సర్వస్వము నాకె యర్పణముగా వర్తింతు;రి మ్మానులం
దును స్వార్థంబను మాటలేదు గను మిందున్నాతి! యాయజ్ఞశా
లను! నాసిద్ధసదస్యశాల! కనుమ్రోలన్ వహ్నిశాలన్; రమా
వనజాక్షీ! కనుమల్ల జేకరము దివ్యంబై విరాజిల్లునా
వెనుకన్ శ్రీయజమానుశాల; యదె ఋత్విగ్బృంద శాలాచయం
బును, 'పత్నిజనశాల లల్లవియె యో ఫుల్లాంబుజాతాక్షి! నీ
వును నేరున్ మనుజాకృతుల్ గొని యటంబోవంగ వాంఛింతు", న
న్నను లక్ష్మీపతి మానవాంగనగనైనన్: విష్ణువుం దాను వెం
టనె సామాన్యమనుష్య రూపముగొనె న్నాభవింపంగా నీలమే
ఘ, నిభంబై తనువున్ సితాంబురుహ సంకాశంబు లౌరన్యలో
చనముల్ నూతన మందహాస రుచి రాస్యంబల్ల బాలాబ్జ రే
ఖను నిర్మించెడు ఫాల భాగమును, భృంగవ్రాత ముంగేరు రీ
తిని నల్లందవ మొప్పు కేశములు; ప్రీతింగంబు కంఠంబు, శ్రీ
లను మించంగల కర్ణయుగ్మము, విశాలంబైన వక్షంబునున్
దనరెన్, లక్ష్మియు మందహాసముఖ సౌందర్యంబుతోఁ బట్టు చే
లను, బంగారపు పూలతోడ బగడాలం గూర్చు రైకం ధరిం
చెను, మధ్యంబసియాడ మేఖల కటీసీమన్ ప్రకాశింపగా
గనులంగాటుక, ఫాలభాగము పయిన్ గస్తూరి బొట్టొప్పగా,
గనకచ్ఛాయను మీఱు దేహరుచితో, గాదంబినిం బోలు న
ల్లని వేణీ భర మంచితంబుగను ప్రేలన్, గుండల ద్వంద్వము
ల్లన వీనుంగవ సంచలింపఁగ గపోలంబున్ గనత్కాంతి ద
ర్పణముంబోలెనెసంగ, నందియుల శబ్దంబుల్ దువాళింప; నొ
ప్పెను; నాదంపతులిట్లు వచ్చుటయు సంవీక్షించె మౌనీంద్రు లె 3౦

ల్లను సుస్వాగత మిచ్చి ప్రీతిమయి సల్లాపించి రీరీతిగన్
"ఘనయాగంబులు సర్వము న్వెలుఁగ నీకాంతామణింగూడినే
ర్పునఁ గాపాడగ వచ్చు దాశరథిగా రూపంబు గాన్పించు మీా
రు, నిజంబెవ్వరో శ్రోత్రపేయముగ వాక్రుచ్చుం"డనన్ బల్కెఁ బి
ట్లని "మాతాపితృహీనుడన్, నెలవు నాకంచోక్క చోటెద్దియున్
వినిపింపంగను లేదు విశ్వమునఁగావింతున్ జగద్రక్షణన్
ననుఁ జూడంగలవారు తక్కువ, హరినామ్నారూపు నిట్లంచునే
మని విన్పింతునుః? వేయిపేర్లనను నాహా! పిల్చు లోకమ్ము; తే
నును సంచారము చేయువత్తు భువిలో నూల్కొన్న మోదంబునన్
వినుఁడీవింతను మీారు; కాంతయిదివన్ వెంటాడు మీాయాగమున్
గననే తెంచితి" మన్న మానులును యజ్ఞంబున్ దగన్ పూర్తి చే
సిన దక్షతకి మెచ్చి వారియెదుటన్ శ్రీవత్స వక్షంబుతో
ఘనచక్రాయుధ శంఖ శార్ఙ్గగదలున్ గ్రాలంగ హస్తంబులన్
గను పట్టెన్ హరి మానుషాకృతిని; వేగన్ లక్ష్మియై మానవాం
గనయున్ తోడనెతోఁచె వారిరువురన్ గన్గొంచు మోదంబుతో
ముని సంఘంబున"నతుల్,నుతుల్ సలుప నంభోజాక్షుఁడిత్తున్ వరం
బును వేఁడుం"డన వేంకటాచలముపై ఁబూర్ణావతారంబుగాఁ
గను, నిల్వంగ వరంబుగోర "నటులౌఁగాకం"చు నారాయణుం
డును లక్ష్మి సహితంబుగా వెలసె నందు న్వేంకటేశుం డుగా;

...o...

వృద్ధభూసురుని శ్రీనివాసుఁ డనుగ్రహించుట

మును శ్రీవేంకట భూధరాగ్రవనిలో భూమీాసురుండొక్క డుం
డెను, శాస్త్రోచిత సర్వకర్మముల నెంతే ప్రీతి గావించు చుం

డెను, "గోవిందు" డనంగ బుత్రుఁడొకఁడుండెన్ వాఁడెటో యేగఁ బు
త్రుని మోహంబున 'నాయనా! పుడమియందు న్బుత్రులం గాంచువా
రని నగ్గింతు; రపుత్రకుల్ నరక వారింగూలు వారంచు విం
చును శాస్త్రంబులు, లేక లేక నిను నీశుండీయఁగాఁ గాంచ; నీ
వును నాయక్లై గృహస్థధర్మమున సత్పుత్రుం దగం గాంచి యీ
మన వంశోచిత శాస్త్రధర్మగురు సమ్మాన్యార్హ కార్యంబులన్
గనుదంచున్ మనమందు నెంచితిని; నిన్గానంగ లేనైతి దం
డ్రిసి, వృద్ధుండను, నిన్నుఁ గన్గొనఁగ నీరీతిన్ సుపుత్రా! లభిం 375
చునె? నీ తల్లియు నిన్నుఁ జూచుకొని మెచ్చున్, మాకు నీరీతి భ్రాం
తిని గల్పించితి, వెందుబోయితివో? మాదిక్కెవరో? యీగిరిం
బ్రమని నిందున్న వనౌక సుల్వెనంగ, నిందుంగల్గు భూతమ్ములన్
దనయా! నిన్గని నార లేమొయని చిత్తభ్రాంతితో నడ్గినాఁ
డను, నొకట్టాదును మాకు పల్కరిట గట్టా! నేను జీవింప" నం
చును నావిప్రుఁడు పుత్రమోహమున నచ్చో వేంకటాద్రిన్, వనం
బున గాలించుచు, దారి తప్పుచును, నాభూమీసురుండేడ్చుచున్
మనమందెంచుచు వేంకటేశ్వరు లసన్మాహాత్మ్యమున్, పుత్రమో
హా, నిబద్ధాళి చిత్తుడౌచుఁ దిరిగెన్ హా! యంచు మోహాసఁద్రేం
చ నసన్న్యాశము తెన్నియైన, మరి వాత్సల్యాత్తవశా తండ్రి నె
మ్మనమందుంగల పుత్రమోహాలత ద్రెంపన్ రాదు రాఁ దేరికిన్;
తనయున్వాపిన భూసురోత్తముని మోదంబందగాఁ జేయఁ దా
నుచు శ్రీ వేంకటనాథుఁ డయ్యెడల సందున్యాసుకుండౌచు ని
ట్సృహుఁ బార్మిన్ గని వృద్ధుడున్ దనమనఃక్లేశంబు సర్వంబుఁ జె
ప్పిన, నాలించి ధరామరుండు కరుణన్ వృద్ధున్విలోకించి యి
ట్లనె "భూమీసుర! సర్వశాస్త్రములు నభ్యాసంబుగావించి జీ
వనముం జేసిన పండితుండవుగదా! ప్రాల్మాలి పుత్ర భ్రమన్

మునుగం బొలుచు నుంటివి, తండ్రియెక్కడో! పుత్రుండెవండో! వృథా
వనటం బొందుచు నుంటివి మోహమును ద్రుంపన్ లేక; దుర్భ్రాంతిచే
తను, నీ తెల్వినిగోలు పోయితివి, చేతంబందు నీజన్మబం
ధన ద్రెంపన్ గమనింప వైతివిటు; నీతత్త్వమ్మునే చూడ నే
రని వాఁడైతి, వివేకమేది? యిటు "పుత్రా! పుత్ర" యంచేడ్చి చ
చ్చిన నీకుంగల దేమి స్వర్గమటు? నీచింతల్ విసర్జించి భా
వినిగాలింపుము, మూడుగాళ్ల ముసలీ! వేవేగ యూహింప నీ
తనువే శాశ్వతమేమి? నీగతికి చిత్తంబందు చింతింపుమా!
ఘన శాస్త్రంబులు వల్లెవేసితివిగా! కర్మానుబంధంబు త
ప్పనిదంచున్, మనుకార పాశమును ద్రుంపన్జాలుమా యింక న
వ్వనికె వ్వాఁడునుగాఁడు దేవుఁడొకఁడే భావింపగా సర్వముం
చును లో నెంచుము పుత్రమోహ వశమౌ శోకంబుఁ బోకార్చి, శాం
తిని నీవుండుము శ్రీహరిన్ మనములోఁ దీవ్రంబుగాఁ గొల్చి, నీ
తను పుత్రాదుల భ్రాంతి వీడుము భవద్ధర్మంబె నిన్గాచెడున్
మనుమా పుత్రుని మోహము న్విడిచి, నిమాయాంధకారంబు దా
టను నాలోచన చేయుమా!" యనెడి మాటల్విని యన్నొక బ్రా
హ్మణుఁడిట్లాడెను "భూసురా! సుతునికై యారాటముం బూనుటె
ల్లను, వంశాంతముఁగాక, నా పితరులెల్లన్ స్వర్గతుల్గాంచ,, నం
చును బల్కంగను, వృద్ధుఁ గొంచు చనియాతక్షోణిసురుండా తనిన్
మునుగం జేయఁగ స్వామి పుష్కరిణిలో మున్మున్గి; వృద్ధుండు యౌ
వనముం గాంచెను భూసురుండు; హరిగాఁ బ్రత్యక్షమై నిల్చి పు
త్రుని నవ్వాని కొసంగి పల్కె నిటు "పుత్రుంగూడి సవింక శా
స్త్ర, నిరూఢిన్మను వంశవృద్ధిఁగని విశ్వాసంబుతో వేంకటే
శుని సేవింపుఁడు నీవు నీప్రియ తనూజుండున్ గడున్ భక్తి" నం
చన నావిప్రుడు స్తోత్రముల్సలిపె నిట్లత్యంత మోదంబునన్

"వనజాతాసన వాసవాది సుర సేవా భాజనాంఘ్రిద్వయా
దనుజారీ! హరి! దేవదేవ! పరమాత్మా! భక్త సంతాపవా
రణ! సంరక్షిత వారణా! మునిమనోరాజీవ రోలంబ! బ్రా
హ్మణుఁడంచు న్నినుఁ గంటిఁ దప్పఁగొని యాహ్లాదంబు చేకూర్పవే
యనఘా! నాదుకుమారుఁ జూపితిగదయ్యా! నేను మూఢుండ! ని
న్ననలేనట్టి వివేక హీనుఁడను సాక్షాత్కారముం జెందుచున్
మనఁగా నీ క్రియ యావనంబిడిన నీ మాహాత్మ్యమున్ నేఁడు వ
ర్ణనగావింపఁగఁ జాల శేషుఁడయిన న్వర్ణింపగా లేడనం
గను, నేనెంతటివాఁడ? నాచదువనంగా నెంత? వేదాంత వే
ద్య! నినుస్తాంచుటచేత నామదిలో నత్యంతమైనట్టి నూ
తన చైతన్యము రూపుదిద్దుకొనె, మేధాశక్తి దీపించె, నా
మనమానంద రసాబ్ధిఁ దేలె, నిను సంభావింతు, ధ్యానింతు, భ
క్తిని బూజింతు, నిరంతరంబు ననురక్తిన్ నిన్ నుతింతున్! దపో
ధనులుం జూడఁగరాని నిన్నుఁ గని నేధన్యుండనైతిన్! దయా
వనధీ! శ్రీరహితున్, ననున్ మనుపఁగాఁ బ్రత్యక్షమైనట్టి నీ
ఘనచారిత్రము ముజ్జగంబులను, ముక్కాలంబులన్ నిల్చి పా
వనమౌ నీపదపద్మ యుగ్మమును సద్భావంబుతోఁ గొల్చు, బు
ద్ధి, నొసంగంగదె జన్మ జన్మములకున్ దేవా!, యనంగా "సరే,,
యని శ్రీశుండు ననుగ్రహించి, తమితో నంతర్హితుండయ్యె బ్రా
హ్మణుఁడారీతిని యావనంబుఁగని చెల్వారం. గుమారుం, గనుం
గొనుటం జేసి "కుమారధార" యని లోకుల్ పిల్వ నత్యంతమున్
గనె విఖ్యాతిని, స్వామిపుష్కరిణియా క్ష్మామండలంబందుఁ దీ
ర్థ, నికాయంబులు పెక్కులా గిరివర ప్రాంతంబు నందుండుటన్
"ఘనతీర్థాద్రిగ" వేంకటాచలము శ్లాఘాపాత్రమై రాజిలెన్

...o...

శంఖణరాజుకథ

ఘనుఁడా "శంఖణుఁడన్న రాజోకఁడు మున్గాంభోజ దేశంబునే
లెను, బోషించెను సత్కవీంద్ర బుధపాళిన్; యజ్ఞముల్ పెక్కుచే
సెను, లోకంబున శౌర్యశాలియను వాసింగాంచె నెంతేని; భూ
జనులెల్లన్ సుఖశాంతులన్మనుటచే సార్థక్యముం జెందె నా
తనిపట్లన్మరి రాజశబ్దమది; యంతన్ దైవయోగంబునన్
దన రాజ్యంబును బాసి శత్రువులచేతన్ భూమిపాలుండు భా
ర్యను దోకొంచును జెట్టు పుట్టల మహారణ్యంబులందున్ వసిం
చెను రాజ్యాంగసతోడ నాతనిని బాసెన్ సర్వసౌఖ్యంబులు;
గ్రనవింతేయగు సర్వమానవులకున్ రావచ్చు పోవచ్చు, వ
చ్చినవానిన్ బహు సంపదావళిని వెచ్చించున్ బరార్థంబుగా
గ, నెవండో యతఁడే హాగర్తలు గనున్ గ్రంథాలలో; నాతఁడే
జనము ల్నాల్కలనిల్చు శాశ్వతుఁడు విశ్వస్తుత్యుఁడై యుండు; వాఁ
డనఘుండో, మతిమంతుఁడో, నతని భవ్యంబౌ యశస్స్ఫూర్తితో
ఖనదీ తుంగతరంగ సంఘములు వేడ్కంబూని సయ్యాటలా
డును; దేవేంద్రుని రీతిఁ దేజరిలుచుండున్; నిక్కమూహింపఁ బ్రా
జ్ఞని పుణ్యాన్ బరేశు భక్తివశలన్ గాంచంగనౌ మోక్షమే;
జనసంబందినదానికి న్ఫలము కన్పా దక్షు నారాయణు
న్మనమందర్చన చేయుఁడే! సతతమున్ సౌఖ్యంబు, దుఃఖంబు రెం
డును దుల్యంబు గణించు నెంచిమదియందున్, లేమి యన్నట్టి భా
వనలేకుండఁగ, నెల్లకాలములఁ బ్రాప్తంబైన లేశంబె తా
ననయంబున్ బదివేలుగాఁ దలచు విద్యావేత్తయౌ, వానికెం
దునులోటుండదు; సర్వమాతనిదె గాదో; యెంచనానంద న
దన భూమీరుహ పుష్పసౌరభము నాతండే సదాపీల్చుఁ; శం

ఖణుడాకీతి నరణ్యావాసమునఁ దాగాలంబుఁ జెల్లించుచున్
మనమందెంచెను, దీర్ఘయాత్రలొనరింపన్ మేలు పాటిల్లునం
చును; భార్యాసహితంబుగా వెడలె సంశుద్ధాంత రంగంబుతో
డను రామేశ్వర సేతుసన్నిధిని, వేడ్కంబోయియచ్చో మునిం
గెను;దివ్యంబగు నాసువర్ణముఖఁగ్రుంకెన్ బోయి యాయుత్తరం
బున గంగాసలిలావగాహుఁడయి సంపూజించె దేవావళిన్;
మనమందెంతయు భక్తితో సతియు సమ్యగ్భక్తిఁ బూజించి పా
వన గోదావరిలో మునింగె, నటుపై భావంబు లుప్పొంగ , కృ
ష్ణను, గావేరిని, దుంగభద్రను, మహాసంతోషమేపార, గాం
చెను శ్రీనర్మద శర్మదన్ మునిఁగి తాఁజేసెన్ బ్రణామమ్ము, ల
గ్నణఁగావించెఁ దదాత్మఁ భావమునఁ దీర్థంబుల్ ఫలంబిచ్చునం
చును వైరాగ్యముఁగాంచ సాధ్యమగునంచున్ మానసంబందు తా
ననయం బిట్టులతండు భార్యయును దేవారాధనా లగ్న భా
వనులై ; కాలముపుచ్చ; నొక్కతఱి, సంప్రాప్తించె దీనత్వ మా
తనికిన్ "లేమిని నాతితోడ నిటు బాధల్ పొందుచున్ గాలమెం 475
తని వేగించుట?" లంచు నెంచుచును "రాజ్యభ్రష్టుఁడై, నిష్క్రియుం
డను, దారిద్ర్యహతుండునై, బ్రదుకు దీనుండెన్న జీవించు కం
టెను, నాబోటికిఁ జచ్చుటేనయము; సందేహంబు లేదింత" యుం
చును; నిద్రించుచునున్న భార్యఁగనుచున్ శోకించి, శోకించి, తా
నును నిద్రించెను; నిద్రలో వినియె "నెందున్ ధైర్యముంబాయకో
జననాథా! బ్రతికున్న సౌఖ్యములు, సత్సంపత్తులుంగల్గు" నం
చును జూడంగదె యుత్తరంబునకు, నీచూపులల్పంబందఁగాఁ
గనుమా! యల్లదె! వేంకటాచలము నీయాత్మలోక వైకుంఠమున్
గన సర్వార్తులఁ బాయఁద్రోలు, నదియే కాంక్షన్ దగందీర్చు నె
వ్వనికైనన్; బహుళార్థ సంపదలిడున్ బాలించు, లాలించు, శాం

తిని బంధించుచు: గల్పవృక్షమయి ప్రీతిన్వేంకటేశాఖ్య దే
ల్లని పాదాబ్జ యుగార్చనారతిఁ, దపస్వుల్, సిద్ధులున్, యోగులౌ
వును జీవించెద. రానగంబుపయి శ్రీలక్ష్మీ మనోనాయకుం
డును నిశ్శేషక జాయమాన, కరుణాఢ్యుండున్, జగద్రక్షకుం
డును, జింతామణిమూర్తియైన వరదుండున్; వేంకటేశాభిధా
న, నిరూఢుండును, నైన దేవుఁడల కొండన్ భక్తవాంఛాళి యె
ల్లను దీర్పన్ వెలసెన్మహా మహిమతో, లావణ్య వారాశియై;
ఘనమా వేంకటభూరిభూధరమునం గాఁ బ్రీతి యవ్వేంకటే
శున కెంతేనియు "స్వామిపుష్కరిణి" యంచుం బొల్చుతీర్థంబులో
మునుఁగన్, స్వామిని గొల్వఁగాఁ గలుగు నీముందున్న రాజ్యంబు లె
మ్మని యవ్వాణి వచింప; నుల్కిపడి శంభద్రీతి నారాజు లే
చెను, నల్దిక్కులఁ జూచె! "కల్ల! కలయా! శ్రీవారిభద్రోక్తులా!"
యని యర్ధాంగికి నా కలన్వినిచె, తానర్ధాంగితోఁ గూడి; తె
ల్పిన, యా యుత్తర దిక్కు పట్టి చనె; నా పృథ్వీశుపై నంత వీ
చెను, మందమ్మున బిల్లవాయువులు, దోచెన్ జెంత పద్మాకరం
బున. నేత్రోత్సవ మొప్పవీచికలు, సొంపుల్గుల్కి రాణించున్
గని, వాల్మీక నగంబు; నిల్చియట సత్కల్యాణముం గూర్చు దా
నిని శ్రీ పుష్కరిణిన్, జనౌఘములు పానీకంబు భుజించు దా
నిని నీరేరుహ ముఖ్యపుష్పములు సందీపించు దానిన్ జగ
జ్జనముల్ మెచ్చెడు దాని మత్స్యకమఠ స్థానంబుగా నొప్పు దా
నిని గాంచెన్; దరువాత గాంచెఁ జని యెంతే భక్తి, శ్రీవేంకటా
ద్రిని మల్లీముఖ సూనసౌరభములన్ దివ్యల్లతా శ్రేణులన్
వినుతింగాంచెడు దానిఁ గొమ్మలగమిన్ ప్రేలాడుచున్నట్టి పం
డ్లను, శోభిల్లెడు దానిఁ బండ్లు తిను నానాపక్షివారంబు చే
తను, నొప్పారెడు దానిఁ గీరములు, వేదంబుల్ పఠింపంగ స

ర్వ, నికాయంబు ఫణంబు లెంతయును నూపం బొల్చు చున్నట్టిదా
నిని గోలంబవికాయ నాదములతో, నిండారుదానిన్; మహో
త్సుని శ్రీ వేంకటనాథుఁ దాల్చుచును సంతోషించు దానిన్ జన
మ్మున కానందము నిచ్చు నాట్యముల, నెమ్మిల్చేయ,రాణించు దా
నిని ధాతుచ్ఛటఁబొల్చు దాని మృగముల్ నిత్యోత్సవంబొప్ప భ
క్తినిసేవింపుచు, స్వామి పుష్కరిణిలోఁదీర్థమ్ములాడంగఁ బెం
పునవర్తించెడు దానిఁ గాంచి యటుపై భూపాలుఁడున్ జేరి, చే
సెను స్నానంబును స్వామి పుష్కరిణిలోఁ జిత్తమ్ము, మొత్తమ్ము భ
క్తిని, సర్వోన్నత భావడోలికలలోఁ దేలంగ, నర్ధాంగితో
డ; నటన్ నిర్మల వారి పూరమును వేడ్కం గ్రోలి, శ్రీనాథు న
ర్చనగావించె! "సమస్తమాతఁ"డను విశ్వాసంబు గాఢంబుగాఁ
గను; షణ్మాసము లాగతిం జరిగెఁ దత్కాలంబునన్ సర్వ మా
తనికి, న్వేంకట నాథుఁడే కనఁబడెన్; దద్భిన్నమౌ వస్తువే
కనరాదయ్యెను; స్వామి పుష్కరిణిలోఁ గావించి స్నానంబు; దీ
క్షను, జిత్తంబును వేంకటేశుపయి లగ్నంబౌనటుల్ నిల్పి; యా 525
జననాథుండొనరించి ధ్యానము, కనెన్ సర్వాత్మునిన్ వేదవే
ద్యుని దైత్యాంతకునిన్! మునీంద్రజనవంద్యున్ నీలవర్ణున్ గిరీ
టిని గర్ణద్వయి వెల్గు కుండలములన్ శోభిన్ విరాజిల్లు వా
నిని పీతాంబర ధారి, హారయుతు, ధన్విన్, శంఖ చక్రాదుల
న్గొని, హస్తంబుల యందుఁ, గన్నులకు వ్రేగుం గూర్పఁగాఁజూచి,సం
తనె, బ్రహ్మేంద్రముఖామర వ్రజము స్తోత్రంబుల్ దగన్ జేయుపా
వను మౌనీంద్రనుతున్ బరాత్పరుని శుంభద్దివ్య సమ్మోహ రూ
పుని రాజీవదళాయ తాక్షు; మఱి శ్రీభూనీల లత్యంత భ
క్తిని సేవింపఁగఁబొల్చు వాని; గని, యెంతే స్తోత్రముల్ చేయనా
మనుజాధీశ్వరుఁ జూచి "రాజ్యమును సంప్రాప్తించు నీకింక పా

వగమౌ భావన నన్నుఁ గొల్చితివి శోభల్మీర సౌఖ్యంబు లె
ల్లనువిన్జేరును, బూర్వవైభవము వైళంబింక బ్రాప్తించు వే
చనుమా!" యంచును, వేంకటేశ్వరుఁడు శశ్వత్ప్రీతితో జెప్పి, యం
తనె యంతర్హితుఁడయ్యెఁ; బ్రీతిఁ గొని, తాఁ దన్వీ సమేతంబుగా,
జననాథుడును, స్వామి పుష్కరిణిలో స్నానంబు గావించి, వి
ష్ణుని, నాత్మన్నుతిఁ జేసి; యేగు నెడ, సుశ్లోకాత్ములై వచ్చి, రా
తనికి న్మ్రాదుగ, మంత్రిసత్తములు, చేతః ప్రీతి; నాశంఖుని
న్గని "రాజా! విను గెల్చి యేలుకొనియెన్ గారాని రాజ్యంబు; నీ
వుచు, రాజ్యంబుచు బాసి, ఘోరవనులం, బోవంగ నీలోన, దై
వ, నియోగంబున నీదు శత్రవులు, దుర్వార ప్రభావంబుతో
ఘనదుర్దాంత దురంత భావముల సంఘర్షించుచున్, బోఁ చ
చ్చిన, మేమందఱ మీగతిం, దిరిగి మీచేఁ బూర్వరాజ్యంబు, పా
లన జేయుంచు కోరంగ వచ్చితిమి; శ్రీరాజన్య! మీ మంత్రులం
గనుమా నమ్ము! యథాక్రమంబుగను, నీకారుణ్యముం జూపుమా!"
యనుచున్ బ్రార్థన చేయు, శంఖణుడు నాహ్లాదంబుతో నెల్ల వా
రిని బ్రేమంబున గౌగిలించె, యిదియా శ్రీ వేంకటాద్రీంద్రు పా
వనమౌ దీవెన! లేకయున్న యిటు, సంప్రాప్తించునే రాజ్య మౌ
తని! కారుణ్య కటాక్ష వీక్షణ మహాత్మ్యంబిద్ది నిక్కంబ" టం
చును భూమీజను లెల్ల రాత్మలను సంతోషింప, శ్రీ వేంకటే
శుని చిత్తంబున నెంచి, రాజ్యమును సుశ్లోకుండుగా నేలె! ధా
త్రిని సర్వోత్తముడౌచు; నీ చరిత సంప్రీతిన్ పఠింపన్ ఘటిం
చును, భాగ్యంబులు, వేంకటేశ్వరుడు ప్రోచున సర్వకాలంబులన్;

...o...

ఆత్మారాముని కథ

వినుతింపందగు మధ్యభారతమునన్, వేదాది శాస్త్రజ్ఞుండై,
యనఘుండైననె, నొక్కభూమిసురు“డాత్మారాము” నాముండు. పా
యని దాతృత్వ గుణంబుచేతఁదన ద్రవ్యంబెల్ల వెచ్చించి, ని
ర్ధనుడై పోయెను, తీర్థయాత్రలకు, జిత్తంబుత్తలంబడ, నే
గెను శ్రీ వేంకటశైలముఁగనఁగ; భక్తింగాంచెనచ్చో, మహా
త్ముని, మౌనీంద్రుఁడు సనత్కుమారకుని, సంతుష్టాంతరంగంబుతో
గని సాష్టాంగ నమస్కృతుల్జుప వేడ్కనాత్ముని“లేలెమ్మ”నటం
చును సంతోషముతోడ నెత్తి నిటులంమంబల్కె దత్పూర్వ జ
న్మను గావించిన యట్టి కర్మముల నంతర్దృష్టి వీక్షించి;“తీ
అని కోర్కుల్ మరితీను సి” కపిల తీర్థంబందు గ్రుంకంగ; నా
య్యాన, శ్రీవేంకటనాథు సత్కృపయు నెయ్యంబొప్ప నీవంది కొం
చును సన్మండలిలోనచుందువిక హెచ్చుల్గల్గు; శ్రీ వేంకటే
శుని; శ్రీ వేంకట శైలమెక్కుమిక; నక్షుద్రుండవై యుందువో
యనఘా! తల్లిరమావధూటి కృప నీయందుండు; నీపైని నా
జననీవత్సలతన్, మహావిభవమున్ సర్వంబు ప్రాప్తించు; బా
యనినై! పద్మయు, పద్మవాసినియు, బద్మాక్షార్ధ భాగంబుగా
మను శ్రీపద్మదళాయతాక్షి! వరపద్మశ్రీలతోఁగూడుఁ ద
ల్లినిబూజించు దయాంబురాశియయి సుశ్రీలిచ్చుచున్, హెచ్చుగా;
ధనమేగాదు సమస్త భాగ్యముల సంధానించు, నాతల్లి పే
ర్మిని నెవ్వారికినైనఁ గొల్చినను; లక్ష్మీమంత్రముంగొమ్ము దీ
నిని నారాధనచేయు” మంచు నిడెనంతేనిన్ రమామంత్ర మా
తనికిన్; వెంటనె నేగెనమ్మునియు; స్వాంతంబందు నా బ్రాహ్మణుం
డును, నామానినిగాంచి; బాష్పముల తోఁ జోహస్తముల్ మోడ్చి, పా

వనిశ్రీలక్ష్మిని, జిత్తమందునిచి, సేవాభావనన్ మంత్రవా
సినిగా నాత్మ మహాత్మ్యతత్వమున లక్ష్మీదేవి నూహించు చుం
డిన వాడౌచు సమస్తమున్మఱచి; మానినస్సద్గుణత్వమ్ముతో
గని శ్రీవేంకటశైలమెక్కి యచటన్ గౌతూహలంబొప్పఁగా
గనియెన్ రత్న సమూహ సంఘటితమౌ కల్యాణ కుడ్యంబుఁ లం
తన భర్మంబు వినిర్మితంబులగు యత్యంత ప్రమోదంబు జూ
పిన ప్రాకారము; గోపురంబులును భావింపంగ రానట్టి పా
వనమౌనింద్రుపురంబు మించుచును శోభస్మీరు నా వేంకటా
ద్రిని; శ్రీలక్ష్మికటాక్ష వీక్షణాల నెంతేగానగా వచ్చు నం
చును భావించుచు శంకరు స్సురపతిన్, సూరీంద్రులైనట్టి వా
రిని, దిక్పాలుర, దేవతాళుల మహర్షి వ్రాతమున్ యక్షులన్
ఘనదివ్యర్షుల, పన్నగోత్తముల జ్యోతిర్గీత వాదిత్రయం
బును గావించెడు వారి నందఱను; సంపూర్ణ ప్రమోదంబునం
గనియెన్ భూసుర వంశ భూషణుడు శ్రీకంజాక్షునిన్; వక్షమం
దును లక్ష్మీసతి కౌస్తుభంబు గను విందుం గూర్పనున్నట్టి వా
నిని గాంచెన్; జపియించె మంత్రమును, ధ్యానించెన్ రమానాథునిన్
మనమేకాగ్రతనిల్పి; శ్రీదయితుడీమాడ్కిన్ వచించెన్ "రమా
వనజాతేక్షణ సుప్రసన్నతనుఁ సంభావించి నీవిప్పు ల
క్ష్మినిగన్నావు కటాక్ష మందితివి సుశ్రీయోగ భాగ్యంబు లె
ల్లను పొందంగలవింక; ఇవిహములో లక్ష్మీ నివాసుండవౌ
చును పై మోక్షమునందగా గలవు; కాసుల్దానమున్ జేయుచున్
మనుమా!" యంచును భూసురుండు హరి సమ్యగ్భక్తి బూజించి యిం
టిని జేరంజను; నంతలోపలనె యెంతే లక్ష్మితో దాండవిం

చెను గేహంబును; నబ్బురం పడుచు లక్ష్మియుక్తుడా వేంకటే
శుని బూజించుచు ధానముల్సలుపుచున్ శుద్ధాంత రంగంబుతో
డను, గావించుచు ధర్మకార్యములు వేడ్కం బొల్చె లోకంబునన్;

...o...

వివిధ తీర్థములు

ఘనుడా కర్దము గర్భమందు "కపిలాఖ్యన్" శ్రీనివాసుండు బు
ట్టెను; సాంఖ్యంబును బోధచేసి బుధకోటిన్ మెచ్చగాఁజేసి కాం
చెను సత్కీర్తి; రసాతలంబున వసించెన్ బోయి యచ్చో దపం
బొనరించెన్ శివలింగమున్నిలిపి; యాయోగీంద్రు డత్యంత భ
క్తిని; నాశాంభవ లింగముం బెఱిగి ధాత్రిన్వేంకటాద్రిస్థలిన్
గనుపట్టెన్ గరిమంబునన్ "గపిల లింగంబన్న" నామంబు తో
డను సద్భక్తుల కెల్ల కోరికలు వేడ్కందీర్చె మున్నీ మునీం
ద్రుని కన్మంటల, భస్మమా సగరు సత్పుత్రాళికిన్ ముక్తి గూ
ర్చను; భాగీరథి వచ్చి "భోగవతి"నా బాతాళమం దొప్పి యా
వినుతంబౌ శివలింగరాజము నిటన్ విఖ్యాతిగా దడ్పె; నిం
కను శ్రీవేంకటశైలమందు మిగులన్ గణ్యంబు, మాన్యంబు, శో
భనము ల్గూర్చెడు "శక్రతీర్థమది పాపఘ్నంబుగాఁ గీర్తిగాం
చెను; మున్నింద్రు డహల్యతో నెనయుటన్ సిద్ధించె పాపంబు, దా
నిని నాతండును "జక్రతీర్థమున నెంతేభక్తితో నిచ్చలున్
మునుగన్బాపవిముక్తి కల్గెను; సురల్ మోదంబు నందన్; సుధీ
జనముల్ మెచ్చగ; స్వామి పుష్కరిణిలో స్నానంబు మున్పాండునం
దను, లయ్యేవురు చేసియున్న కతనన్ దథ్యంబుగా నామ మ
మ్మొనను "శ్రీపాండవతీర్థ" మంచు బొగడగన్ బృందారకాగ్రేసరుల్

—o—

వేంకటాద్రిని దిలీపుఁడు దర్శించుట

ఇనవంశోద్భవు "డంశుమంతు" డను పృథ్వీనాథుడానంద, వ 625
ర్ధనుడై, నిత్య వినూత్న భావుకు," డయోధ్యానాము" సత్పట్టణం
బును పాలింపుచు, "దానశీలు" డను పెంపున్సొంపులార్జించె; నా
తని యర్ధాంగిగ నొప్పె, భానుమతి; యాతన్వీశిరోభూషణం
బునకుం, బుత్రులు లేమికిన్వగచి, యా భూపాల చంద్రుండు, యా
గ,నికాయంబులు చేసె నెన్నియొ, గుడుల్ గట్టించె; నిష్టార్థ సి
ద్ధిని, గాంచంగను లేమి జేసి, శివునుద్దేశించి, చేసెం దపం
బును, భార్యా సహితంబుగా గడఁగి; శంభుండంత ప్రత్యక్షమై
వినిచెన్ "మీకు సుపుత్రుడుద్భవిలు పృథ్విన్ వైరులంద్రుంచి, ని
ల్పును మీకీర్తి" నటంచు భానుమతియున్ బుత్రున్ గనెన్
గని రాజేంద్రుడు, జాతకర్మ విధులం గావించె దానంబులం
దవిపెన్ భూసురకోటి నుత్సవము, లుద్యద్రీతిగావించె, భూ
జను లెన్నంగ 'దిలీపు నామమిడె, నాసత్పుత్రుడున్ గాంచె యౌ
వనమున్, దండ్రియు, యౌవరాజ్యమునఁదాబట్టంబు గట్టంగ, వెం
టనె యాతండును, జైత్రయాత్రసలుపన్, నాకీశుడర్థించె నా
తని, దైత్యేశ్వరు "రత్నచూడు" దునుమన్, దత్కార్యముం జేసి, మె
ప్పును బొందెన్ సురరాజుచేతః జనులుబ్బంగాంచ, నిట్లుండగా!
ఘన ధర్మాత్ముఁడనంగనొప్పు, సగరక్ష్మాపాల చంద్రుండు, న
గ్నిని, సద్భక్తిని, గూతునిమ్మనుచు సంకీర్తించి, ప్రార్థింప, ని
చ్చెను గన్యామణి నాతడున్; సుగుణ రాశిన్; సుందరాంగిన్, "సుద
క్షిణ" యన్నామము గల్గునాయమ. వరించెన్ బ్రేమమీఱన్ 'దిలీ
పుని' నాతండొకనాడు వేంకట నగంబుం, జూడగా గోరి జే
రె, నయం బొప్పగ; స్వామి పుష్కరిణిలో ప్రీతాత్ముడై స్నానము

ననుపుష్పాంగగ జేసె; వేంకట పతిన్ తాత్పర్యమొప్పార, గొ
ల్చెను, సర్వోన్నత భావడోలికల దేలెన్ శీర్షమర్పించె దీ
వనలా బొందగ శ్రీనివాసువకు, శుంభద్భక్తి నేకాగ్రత,
న్మనసున్నిల్పుచు, ధ్యానముం జలిపె; నంతన్ శ్రీనివాసుండు, దా
చెను రాజేంద్రుని ముందు 'నీకగుత! సుశ్రీలున్, యశోదన్, సుద
ర్శనతో, రాజ్యము సేయుమా!మిగులవాసిన వన్నెయుం గాంచి'యుం
చు, నదృశ్యంబయి పోయె వేంకట నగేశుండంత నారాజు, వ
చ్చె, నయోధ్యాపురికిన్ ప్రజల్బొగడి జేజేల్వెట్టి రెంతేనియున్:
జననాథుండును రాజ్యమేలెను జనశ్లాఘాస్పదంబాగతిన్;

...o...

దశరథుఁడు వేంకటగిరిని దపముఁజేయుట

ఇనవంశ్యుం, "డజ"సూతియా దశరథుం,డీ వేంకటాద్రిన్ దపం
బును గావించెడు కాలమందుననను, నంభోజాక్షు దర్శించి, రా
వణుడా శంకర, పద్మసంభవ వరప్రాప్తిన్ విజృంభించి, లో
క, నికాయంబుల కార్తిగూర్చుటయు, వీకన్దైవతా కామినీ
మణులన్ గారలయందు బెట్టుటయు; రంభన్బట్టి "కట్టా మొఱ్ఱో"
యనుచుండన్, విడకుండ బొందుటయు; గోలైనట్టి దుశ్చర్య, తె
ల్లను దెల్పం, దెలిదీవి వైపుచను వేళన్ దారిలో నారదుం
డును గన్పింపగ, దేవనాయకుడు, గోడుం జెప్పగా; "వేంకటా
ద్రిని వైకుంఠుడు, లక్ష్మితో, నిలిచె; మీరీరీతిగా గాక, బ్ర
హ్మను ముందుంచుక, యేగ శ్రీహరి స్వకీయంబైన రూపంబు, జూ
పును మీకం"చును జెప్పిపోయెను, గడున్ బూజ్యుండు శ్రీనారదుం
డును; శ్రీనారదు వాక్కులన్విని సురల్, నూల్కొన్న మోదంబునన్

జని, యుద్యద్గతి సత్యలోకమున; కాస్థానంబు నందున్న, బ్ర
హ్మను, వేదంబులు నాల్గుమోములను శుంభద్రీతి నొప్పఁగ, బ
చ్చని దేహంబు; సువర్ణ శైలమును మించన్; ఫాల భాగంబు, బ్రా
హ్మణ తేజమ్ముఁ జాఁట; బద్మమున నధ్యాసీనుడై వెల్గువా
ని, వాణీ సహితుం, గనుగొనిరి; యెంతే భక్తిగేల్మోడ్చి, కీ
ర్తనగావించిరి; బ్రహ్మ ప్రశ్నకు సమాధానంబుగా నింద్రుఁడ
ల్లన దెల్పెన్, దమ రాకకుం గతము "దెల్లంబయ్యె సర్వంబటం"
చును, వారందఱుగూడి బ్రహ్మచనె; సుశ్లోకంముగా వారి దో
డ్కొని శ్రీ వేంకటశైలముం గనఁగ; నిట్టుల్వారిద్దరితో బల్కె "మీ
కును, నాకు స్వామి యీ గిరీంద్రమున, చూడ్కుల్జూడఁగా రాని బా
గున గన్పించును; నిచ్చటన్ దశరథక్షోణీశ చంద్రుం, డవా
రణ గావించు తపంబు; "రాము" నవతారంబూని యీ మేదినీ
శునకున్ విష్ణుఁడుఁ బుట్టు నందనుక నిచ్చోటన్ దగనిల్చి భ
క్తిని స్తోత్రంబులు చేయుమేలనిన" నా దేవాళి యట్లేయటం
చును నా బ్రహ్మ, బృహస్పతుల్ మఱిబిడౌంజుండున్, జనన్ ముందుగా
వెనుక న్వారల వెంబడించుచు సంప్రీతాత్ములౌచున్ బ్రద
క్షిణగావించిరి యాగిరీంద్రమును, సుశ్రీ తేజముల్గాంచ బో
లును, వైకుంఠము నిద్దియంచు, నమరుల్ లోనెంచి రెంతేని, వి
చ్చిన మొల్లల్, మఱిచంపకావళులునున్, జేమంతులు, న్మల్లెలున్
బ్రణుతింపందగు సన్నజాజులును, గోరంటల్ మఱిన్ నందవ
ర్ధనముల్, పొన్నలు, మున్నుగాగల సుమవాటికంబు నేత్రోత్సవం
బు, నిడన్; చిల్కల, గోరువంకలనుడుల్ మోదంబుగూర్పన్, ఘనం
బును బొంగించెడు కోకిల ధ్వనుల నింపున్బెంపు గల్గించు నా
ఘనమౌ వేంకట సద్గిరీంద్రమున వేడ్కన్బోయి యత్యంత భ
క్తిని దేవావళి, స్వామి పుష్కరిణి గ్రుంకెన్, శ్రీహరిం బాడి; బ్రే

మను నాచెంతను చేరి శ్రీ దశరథక్ష్మాపాలునిన్ బుత్రవాం
ఛను ఘోరంబగు సత్రపంబుఁగడు దీక్షంజేయుచున్నట్టివా
నిని భావంబున వేంకటేశ్వరుడె రాణింపంగ నున్నట్టి వా
నిని! సంతానము దక్కనన్యమును దేనింగోరకున్నట్టి వా
నిని! దద్దివ్య తపః ప్రభావమునకున్ మేల్మేలటంచున్ నుతిం
చునొ యన్నట్టులఁ దుమ్మెద ల్మొరయ సంశుద్ధాంతరంగంబుతో;
జెనకన్ రానటు లున్న జూచి"భళిరా; శ్రీసూర్యవంశోత్తమా!
కనుమా పుత్రుల వంశమున్నిలుపుమా! కల్యాణముల్గాంచుమా"!
యని యాశీర్వచనంబు బల్కనెడ నత్యాశ్చర్యమేపారగన్
ఘన దివ్య ప్రభ యొండుదోచెనట నాకాశంబునన్; దిక్కు లె
ల్లను, వెల్గొందఁగ దేజమద్ది, నృపపాలన్ గన్ననన్నిల్చినన్
గనులన్విప్పి యతండుగాంచెనెదురన్ గంజాక్షు! శ్రీ వేంకటే
శుని; హస్తంబులు మోడ్చి భక్తిమెయి సంస్తోత్రంబులన్జేసె నా
వనజాతాక్షుఁడు కూడ నాదశరథున్ 'వహ్వారె నే భక్తికిన్
మనమాహ్లాదము నందెనంచు మరి బ్రహ్మన్, చాకవైరిన్, గనుం
గొని, సంభావనచేసి యింద్రుడును రక్షోబాధ వాకుచ్చ్వాగా
విని' జన్మించెద నేను నీ దశరథోర్వీనాథు పుత్రుండనై'
తునుమాడఁగలవాడ రావణుని, మీ దుఃఖంబులన్బాపువా
డ" నటంచున్ వచియించి "యో దశరథుండా! వింటివే" యన్న "విం
టిని నాజన్మతరించె నం" చతడనన్ నిండారు మోదంబునన్
గని "బ్రహ్మోత్సవ మాచరింపుడిటుపైఁగోర్కుల్ ఫలింపగనం"
చును నంతర్హితుఁడయ్యెనందు జలజాక్షుం డంత బ్రహ్మాజ్ఞ చే
తను నిర్మించెను విశ్వకర్మయుగుడిన్, దబ్భూధరాగ్రంబుమీ
దను, నిర్మించెబురంబు దివ్యముగ; దత్రాప్యంతాన బ్రహ్మోత్సవం
బునుగావింపగ; నంతనాశ్వయుజమైపాల్పారు. మాసంబులం"

దును, ప్రారంభము చేసియు న్మఱియు నెంతో "యుత్తరాషాఢ"లో
ఘనతంగాంచి వెలుంగు నా "శ్రవణనక్షత్రంబులోఁ దీర్ఘవా
ని జేకూరిచి యుత్సవంబు కడుఁ బేర్మిన్నిర్మిచి సంతోషమం
దిన డెందంబుల భక్తులెల్లఁ దమితో దివ్యాభిషేకంబుఁ జే
య నియోగించెను బ్రహ్మదేవుఁడును; బ్రహ్మానందముం గాంచిరు
ర్వినిభక్తుల్; మఱి గాంచెనా దశరథోర్వీనేత రామాదులన్.

—o—

-: శ్రీరామచంద్రుఁడు వేంకటగిరిని దర్శించుట :-

వనవాసంబును రామచంద్రుఁడొనరింపన్ జానకిం గొంచు; రా
వణుఁ డంపం గపిసేనతోఁ గదలి యాపద్వ్యాప్తసూనుండుచున్,
హనుమజ్జాంబవదాదులుం గొలువ శౌర్యస్ఫూర్తి న్నేలుచున్
దనకు న్వేంకటశైలదర్శనము చేతం గార్యసంసిద్ధియౌ
ననుమానీంద్ర వచస్సు నెంచి చన, నయ్యద్రిప్రదేశంబు దం
గని శ్రీరాముని, నంజనాసతియనె క్ష్మాపుత్రికానాథ! మా
హనుమన్నన్ భవదీయదాసునిగ బ్రహ్మాదులుం గానేలఁ బా
వనమయ్యెం గదమాదు వంశము మహాభక్తుల్, మహర్షుల్, నినుం
గన నీవేంకటశైలమందుఁ దపముం గావింత్రు శ్రీరామ!" యం
చును నాయంజన ప్రార్థనంబు పలుపన్ "జాతున్ మఱిన్ వారిరా
వణుఁ దున్మాడు ననంతరం" బనిన "దేవా! ముందుగా నీవు వా
రిని సంప్రీతులఁ జేయఁగాదగును; వారి న్నీవు వీక్షించి వ
చ్చిన యజ్ఞంబుల చేత లోకహితము న్జేయంగనౌ, వారికిన్
బ్రణుతంబైన కటాక్షవీక్షణసుధావర్షంబు నందంగఁ జే
సిన, నమ్మానులు దీవనల్ నిను జయశ్రీయుక్తునిం జేయునం"
చనఁ రాముండు ప్రసన్నుఁడౌటఁ గని వే హస్తంబులన్ మోడ్చి ప

మునులెల్లన్ మును "సత్ర యాగమును సమ్మోదమ్ముతో నైమిశం
బున గావించు తఱిన్ బురాణ నిచయంబుల్ చెప్ప సూతుండు విం
చును; నాలోపల వేంకటేశు మహిమం జోద్యంబుగాఁ దెల్పఁగా
విని, యా కశ్యప, గౌతమాదిమునులువ్విళ్ళూరుచున్ వేడుకన్
జనిరా వేంకట శైలరాజమును గాంచన్; సూత మౌనీంద్రు వా
క్కును లోనెంచుచు వేంకటేశ్వరు కథాకూపార మగ్నాత్ములౌ
చును; మధ్యన్ దివిజస్రవంతిని మహర్షుల్ గ్రుంకి, యామీఁద; వే
డ్కను శ్రీ గౌతమి వారిమున్గి, పయినేగన్ వచ్చెఁ గోనాళ్ళకున్
వినుతింపన్ దగు వేంకటాచలము మౌనివ్రాతమెల్లన్, బ్రద
క్షిణలం జేసిరి; భక్తిభావ గరిమ శ్రీయుక్తులై చేరి, తీ
ర్థనికాయంబుల నోలలాడిరి ; మనోరాగంబు సంధిల్లఁ బెం
పును, సొంపున్ బ్రకటించు నాగిరిని సంపూర్ణ ప్రమోదంబుతో
డను నారోహణఁ జేయు చోండొరుల తోడన్నాని మాహాత్మ్యముల్
"గణనాతీతములంచుఁ బల్కుచును సాక్షాత్కారముం గన్న శ్రీ
వనజాతాక్షుని రాజధానియగు నా వైకుంఠమో, యంచు వ
ర్ణనగావించుచు, వేంకటేశు "సగుణ బ్రహ్మ స్వరూపుండటం"
చును, భక్తావళి పాలిటం గల, సురక్షోణీరుహంబౌం డెఁ గా
దనినన్ వేఁబ్రు గిడ్డియుండె ననుచున్ హాళిం బ్రసంగించుచున్;
జనియామానులు స్వామి పుష్కరిణిలో స్నానంబుఁ గావించి, పా
వనభావాబ్ధి తరంగ డోలికలలోఁ బల్మాఱు లుయ్యాల లూ
గినవానంద సువృష్టిలోఁ దడిసి యాగీర్వాణ వంద్యున్ నిరం
జను, నిత్యున్! బరమాత్ము, విశ్వమయునిన్ సర్వేశు గాంభీర్యసిం
ధునిధిన్ గద్గద కంఠులౌచు నిగమార్థ స్ఫూర్తి గేయంబులన్

ఘనరావంబును బోలుకంఠరవమొక్కండడప్పుడి తెంచె; నే
గెను శ్రీరాముఁడు, లక్ష్మణుండు, మఱిసుగ్రీవుండు, నయ్యంజనా
తనయుండుం,దనుఁగొల్వ; సర్వకపియూథంబున్ గమింపంగఁ జే
రెను లంకాపురి; యుద్ధమందుఁ బరిమార్చెన్ రావణున్ గుంభక
ర్ణుని, నయ్యింద్రజిఁ గూల్చెలక్ష్మణుఁడు; ధీరుల్మెచ్చఁగా నవ్విభీ
షణునిన్ బట్టముఁగట్టిలంకకును; రాజన్యుండు సీతమ్మతో
డ, నయోధ్యాపురి కేగుదెంచె; కపికాండంబుల్ మఱిన్ లక్ష్మణుం
డనయంబుందనుఁగొల్వరాఁగ; నిజరాజ్యంబేలె లోకంబున
న్ఘనమౌ వాడుక "రామరాజ్య" మనికల్గన్ మాఱులేకుండఁగన్;

...o...

:- శ్రీ వేంకటేశ్వర మాహాత్మ్యము :-

ఘనుఁడౌనీగిరిమీఁదట న్వెలసిభక్తవ్రాతము న్నిచ్చలున్
మనుచు న్వేంకటనేతసత్కరుణతో మాహాత్మ్యముంజూపి, మ్రొ
క్కినమ్రొక్కుల్ ఫలమందఁ జేయును, దొలగించున్ మహాపత్తతుల్;
తనదౌ చక్రము నడ్డువేసి యపరాధంబుల్ క్షమించున్; మఱిన్
దనకొండెక్కియు సర్వమాతనికిఁ జేతఃప్రీతినర్పింపవే
డ్కను మోమందును భక్తితోడనుదిపుండ్రంబుల్ ధరింపంగ మె
చ్చును, యోగోన్నతభావడోలికల జేర్చున్; మార్చుకర్మంబు; బ్రో
చును బాపాత్ములనైన, సంపదలనిచ్చున్, హెచ్చుగా మెచ్చుఁ దీ
యనిరూపంబును జూపునాత్మకు మహాహ్లాదంబు సంధించుచున్
ఘన సంపచ్చయముల్ ఘటించును, నమస్కారంబు సద్భక్తిఁ జే
సినఁ బాపౌఘదవానలంబుపయి వర్షించున్ గృపావర్ష ధా
రను; హేరాళముగాఁగ వేంకటమహాగ్రావంబుపైఁ గొప్పున

ర్పణగావించిన నెల్లవాంఛలును సంప్రాప్తింపఁగాఁజేయు, పౌ
చ్చుఁ నెవండైనను నిల్వోద్రోపిడోపఁగన్ జోద్యంబుగా వానిఁ బ్రో
చునుఁ జన్మాంతర కర్మవాసనఁ ద్రెంచున్; బెంచునానంద వ
ల్లిని; భక్తావళిచేయు విన్నపములన్ లీలామయాత్ముండుగా
వినెడున్; డాబులు చూపి మోసములుగావింపంగ నుంకించు నా
జనులన్ మోసము చేయుసట్టిఖలులన్ శాసించు; నేకాగ్రతం
దనుసేవించెడి యాస్తికావళులకానాకష్టముల్ దీర్చి, ర
క్షణగల్పించును; నాస్తికావళిను పేక్షంజేసి శిక్షించుఁ, గ
ల్మిని; లేమి, న్సమచిత్తులై మను నెడన్ మేల్మేలనన్జేయు; స
జ్జనులన్ మెచ్చును; భక్త సంతతికి మోక్షంబిచ్చు నీవేంకటే 800
శుని లీలన్ గొనియాడ వేతలల శేషుండే నశక్తుండగున్!

...o...

శ్రీ స్వామి పుష్కరిణి చరిత్ర

మును చంద్రాన్వయుఁడైన నందుఁడను సద్భూపాలుఁడొక్కండు భూ
జనసన్మాన్యచరిత్రుఁడై ఘనవిపత్ప్రాత సర్వాళికిన్
వినతానందనుఁడై జనుల్పొగడఁ బృథ్వీపాలనం జేసె; నా
తనికిన్ గల్గెను ధర్మగుప్తుఁడను బుత్రశ్రేష్ఠుఁడొక్కండు; యౌ
వనముంగాంచెను, శస్త్రవిద్యల మహాప్రావీణ్యముంబొందె; కీ
ర్తినిమించెన్; గజవాజిశిక్షణాల "నేరీసాటి యీ మేటికి"
న్ననుతిన్ రాజకుమార లోకమున జెందంగల్గె; నావిూఁదటన్
జనకుండిచ్చిన రాజ్యమేలఁ దొడఁగెన్ సర్వప్రజల్ "మేలు మే"
లనికీర్తింపఁగ, భూసురుల్ తనియఁగా యజ్ఞంబులం జేసె, భూ
జనసంత్రాస కరంబులౌ మృగములన్ జంపంగ వాంఛించి కా
ననమేగెన్; హరులనెక్కించె, గజసంతానంబు ద్రుమందించె, గూ

ల్చెను వ్యాఘ్రంబులుం దక్కుజంతువులుం దూల్చెన్; భాస్కరుండంతఁ జే
రెనునస్తాద్రికి, సాంధ్యరాగములు మీఱెన్; బుస్సలుంగూండ్లఁ జే
రెను; నానాపశుపక్షిసంతతులు క్రో రెన్ కూర్కులందంగ; హా!
గుణివస్తంగతు సూచు నెంచి, తెలివింగోల్పోయి యాలోకబం
ధువకై పూర్వదిశాంగనా మణికడున్ దూపిల్లఁ బ్రాణేశుఁడే
గెనెటో యంచును జింతఁబద్మినియు భృంగీనిస్వనార్తధ్వనుల్
తనరన్ మోమునుముడ్చె బంధులతిచేల్ త్యాగమింతేగదా!
మనమానందరసాత్మతత్వమున ముంపన్ జారచోరాదు లె
ల్లనునంతోషముఁగాంచఁజీకటిదెసల్లప్పంగసాగెన్ పడిన్;
చెనుభూతంబునుబోలె నంతటను గప్పెన్నీల జీమూతకాం
తివిబృథ్వీపతి యంతఁగ్రూరమృగభీతిన్ వృక్షశాఖాంతరం
బునఁ గూర్చుండె సుఖాసనుండగుచు రేపుచ్చంగ; నాలోనెలుం
గును వెన్నాడుచుసింగమొక్కటి మహాక్రూరంబుగావచ్చె; భీ
తిని రాజున్నవిశాలశాఖపయి నెంతేనెక్క నష్టాయెలుం
గును; గ్రిందన్హరిఘోరగర్జనలతోఁగూర్చుండెఁ దానాయెలుం
గును నార్యాజునుగాంచియిట్లుపలికెన్ "క్షోణీశ! యేహానినీ
కును నేఁజేయనటంచు, రాజును నెలుంగున్నమ్మి యిట్లంచు నెం
చెన్ను భావంబున" వేంకటేశు మహిమల్ చిత్రంబులై యుండు; నా
తని మాహాత్మ్య మెలుంగు వాక్యముల చేతన్ స్పష్టమైపోల్చె, నా
కును విశ్వాసముఁడనాదిమధ్యలయుఁడ క్షోభ్యుండు, భక్తాఘర
క్షణపారీణుఁడు, వేంకటేశ్వరుఁడె ఋక్షుం బిట్లునాకిట్టి హా 825
నినిగావింప నటంచుఁ దన్మహిమచే నిక్కంబుగా నిట్లు ప
ల్కె" నటంచెంచుచునుండ; ఋక్షమనెయెన్ క్షేమంబుగా శాఖపై
"జననాథా! యొకయింతకూర్కుమన! రాజన్యుండు కూర్కంగ; నా
తనినిన్ గ్రిందికి ద్రోసెనెల్లు, ముదమందన్ సింహరాజంబు; నం

తను భూమీశుడు కేఁ రింగని యిటుల్ తాఁ బల్కె— "నా మాటలన్
వినవోయీ! చెవియొగ్గి యాపయిని గావింపందగున్ నీకుఁ దో
చిన చందంబున స్వామిపుష్కరిణిలోఁ జిత్తాను మోదంబునన్
జని, స్నానంబొనరించివచ్చి, తనువున్ సత్యంబుగా నీకు న
ర్పణగావించెదనమ్మి" యన్నను మృగేంద్రంబాడెనీరీతి "న
మ్మి నె యీ మాటల నెంతవెట్టియయినన్ భూపాల! నిన్నిప్పుడే
తినినాయాఁకలి దీర్చికొందు, నన: బృథ్వీపుండిటుల్ పల్కె "నీ
తనువుల్ నిత్యమె? వేంకటేశ్వరుని మీఁదన్ నేఁ బ్రమాణం బొన
ర్తును, నా మాటను విశ్వసింపు; నిను నెంతున్ సింహరూపంబుతో
డను గన్పించెన వేంకటేశుఁడని వేడ్కన్ నా శరీరంబు ని
త్తును నీ" కన్నను: "బోయిరమ్మి" నఁగ నెంతోఁ బ్రీతితో నేగి యా
జన నాథుండును స్వామిపుష్కరిణిలో స్నానంబుగావించి శాం
తిని సంప్రీతినిగాంచి యొద్దునకు నెం తేఁ జేరఁ తాఁ జూడ వెం
టనె దాఁ దోఁపదు సింహరాజమట! స్వాంతంబంత నాశ్చర్యము ం
గనఁగా రాజును వేంకటేశ్వరుని శ్రీకల్యాణరూపంబె గాం
చెను; హస్తంబులు మోడ్చి, భక్తిగదురన్ శ్రీవేంకటేశున్ స్తుతిం
చెను, "సివేహరిరూపుదాల్చి పరీక్షింపంగ నేతెంచి క్షో
ణిని నాశాచరితంబు శాశ్వతముగా నిల్పంగనైనట్టి త్రో
వను జూపించితి నీ కృపారసమహాపాథోధిశంతంబుగ
ల్గునె తండ్రీ!" యని మాటరాక యటనాక్షోణీంద్రుఁ డున్ నిల్వ; నా
వనజాక్షుండిటు పల్కె నా తనిపయిన్ వాత్సల్యమేపార "నా
యన! ధర్మంబుగ భూమినేలుము త్వదీయంబైన సద్భక్తికిన్
మనమానందము నందె, సర్వశుభముల్ మాఱెందు లేకుండ నీ
కును బ్రాప్తింపను నటం" చదృశ్యమగుడున్; క్షోణీశుఁ డున్ వేడుకం
దన రాజ్యంబున కేగి; వేంకటనగాధ్యక్షున్ మదింగొల్చుచున్,
మనియెన్; భూప్రజలిచ్చి మెచ్చుచు భజింపన్భక్తి సంయుక్తితోన్;

...o...

మార్కండేయుఁడు వేంకటగిరిని దర్శించుట

ఘనుఁడైనట్టి మృకండుమౌనికని "మార్కండేయు" నాశంభుచే
త, నమోఘంబు, నపూర్వమైన వరమున్ దత్తంబుగా మృత్యువే
తనుడాయంగను లేనియట్టులనె నాతండేగుదెంచెన్ వృషా
ద్రిని దర్శింపఁగ, దల్లిదండ్రులును "దండ్రీ! పోయిరమ్మ"ంచునె
మ్మనములో మ్మోదము నందఁగా ననుమతింపన్; వేడుకం బొప్పుచున్
గనె నామౌనిసుతుండు వేదమయునిన్; గల్యాణసంధాయకున్
గనకాద్రిప్రతిమానకాయు, నిజవేగక్షిప్త మేఘవ్రజున్,
వినుతాత్యద్భుత పక్షయుగ్మని, మహావిఖ్యాత చారితునిన్,
వినతానందను మార్గమధ్యమున బృథ్వీదేవతా మౌళితో,
వనె నాకశ్యపసూనుఁడిక్కరణి" నీవా! వేంకటాద్రింగనన్
జనుచున్నందుకు మోదమందితివి భూచక్రంబునన్ భక్తులె
ల్లను సేవింపఁగ యోగ్యమిద్ది; కలికాలంబందుఁ బాపంబులన్
ఘనరోగంబులఁ బాయఁజేసి మనుచున్, గల్యాణముల్గూర్చెదున్;
మునులచ్చోటను భక్తియుక్తులగుచున్ మోదంబుతో, వేంకటే
శునిపాదాబ్జయుగార్చనాపరులునౌచున్, నిత్యముల్లాస మొ
ప్పిన, యోగామల దివ్యవాసనలసంప్రీతైక చేతస్కులై
చని, నిత్యంబును స్వామిపుష్కరిణిలో స్నానంబు గావింత్రు, పా
వనమౌ పశ్చిమతీరవాసమునఁ బాపవ్రాతముల్ నాశమొం
దును; దద్దక్షిణ భాగమందు వటులున్గోవిందుడున్ లక్ష్మితో;
గనుమా నివట వేంకటేశ్వరుని శ్రీకాంతాసమేతున్ భవ 875
జ్జననంబెంతయు సార్థకంబగును గాంచంబొమ్ము పొమ్మంచటన్
వినతానందనుఁ డేగె; నంతమునియుం బ్రీతాత్ముఁడై ముందుకున్
జనియెన్; వైళము స్వామిపుష్కరిణిలో స్నానంబుగావించి, పా

వన తోయంబులఁ గ్రోలి, తృప్తిగని, యాపై నేగి, శ్రీవేంకటే
శుని సేవించెను; సన్నుతించె నిటులన్ శుద్ధాంత రంగంబునన్;
"వనజాతాక్షుఁడ వీవు వేంకటగిరిన్ వాల్లభ్య మొప్పారఁగా
మనుచున్నాఁడవు! దేవదేవ! కనుమా! మా మ్రొక్కులం బ్రీతితోఁ
గొనుమా! నీవె పరాత్పరుండయిన వైకుంఠుండ వంచెంచి, ద
ర్శనభాగ్యంబును గోరి వచ్చితిని, నిన్ సద్భక్తి సేవింప, భ
క్తనికాయంబులు డాయ, దివ్యశుభముల్గల్యాణముల్గల్గు," నం
దనభూమీరుహ పుష్పసౌరభ సమేతంబుల్ మరుత్సంతతుల్,
తనపై వీచెడి భోగమబ్బును, బరంధామంబులో వాసమున్
గనఁగా వచ్చును, నీదయాంచిత కటాక్షంబింతపై సోకఁగన్;
ననుమన్నింపుమ" టన్న మౌనిఁ గని యన్నాఁడిట్లు వెంకన్నయున్
"అనఘా! సన్మునిచంద్ర! తీర్చెదను దీయంబైన నీ కోర్కులన్
వినిపింపంగదె!" యన్నమౌని యనియెన్ విశ్వేశ! నీసేవకం
బెను, నీసృష్టిని గోరఁగాఁదగిన దున్నే వేఱుగా దేవరా?"
యనుమౌనీంద్రుని వాక్కులన్విని మహాహర్షంబుతోఁ బల్కెని
ట్లనియా శ్రీపతి శ్రీమృకండుసుతః సీదాభక్తికి న్మెచ్చితిన్
జెనకంజాలదు నిన్ను మృత్యువు చిరంజీవిత్వముంగంటి; చె
ప్ప, నశక్యంబగు నీతపోగరిమ జీవన్ముక్తుఁడైనట్టి నీ
కును నేముందును కోర్కులంచు జలజాక్షుండంత నన్మౌనికిన్
గనరాకుండను మాయమయ్యె, నలమార్కండేయుఁడున్ భక్తి భా
వన హస్తంబులు మోడ్చి వేంకటపతిన్ బ్రార్థించి వేవేగ దా
ఁనియెన్ నైమిశవాటికిన్ మునిజనాంచత్పుణ్య సంపేటికిన్; 900

...o...

మహర్షులు వేంకటగిరిని దర్శించుట

మును తెల్లన్ ముని "సత్ర యాగమును సమ్మోదమ్ముతో నైమిశం
బున గావించు తఱిన్ బురాణ నిచయంబుల్ చెప్పుసూతుండు విం
చును; నాలోపల వేంకటేశు మహిమం బోధ్యంబుగాఁ దెల్పఁగా
విని, యాకశ్యప, గౌతమాదిమునులువ్విళ్ళూరుచున్ వేడుకన్
జనిరా వేంకట శైలరాజమును గాంచన్; సూత మౌనీంద్రు వా
క్కును లోనెంచుచు వేంకటేశ్వరు కథాకూపార మగ్నాత్ములౌ
చును; మధ్యన్ దివిజస్రవంతిని మహర్షుల్ గ్రుంకి, యామీంద; వే
డ్కను శ్రీ గౌతమి వారిమున్గి, పయినేగన్వచ్చెఁగోనాళ్లకున్
వినుతింపన్ దగు వేంకటాచలము మౌనివ్రాతమెల్లన్, బ్రద
క్షిణలం జేసిరి; భక్తిభావ గరిమ శ్రీయుక్తులై చేరి, తీ
ర్థనికాయంబుల నోలలాడిరి ; మనోరాగంబు సంధిల్లఁ బెం
పును,సొంపున్ బ్రకటించు నాగిరిని సంపూర్ణ ప్రమోదంబుతో
డను నారోహణఁజేయు చొండొరుల తోడన్దాని మాహాత్మ్యముల్
"గణనాతీతములంచుఁ బల్కుచును సాక్షాత్కారముంగన్న శ్రీ
వనజాతాక్షుని రాజధానియగు నావైకుంఠమో, యంచు వ
ర్ణనగావించుచు, వేంకటేశు "సగుణ బ్రహ్మ స్వరూపుండటం"
చును, భక్తావళి పాలిటంగల, సురక్షోణీరుహంబాండెఁ గా
దనినన్ వేఱుప్రు గిడ్డియుండె నను చున్ హాళింబ్రసంగించుచున్;
జనియామౌనులు స్వామి పుష్కరిణిలో స్నానంబుఁగావించి, పా
వనభావాబ్ధి తరంగ డోలికలలోఁ బల్మారు లుయ్యాల లూ
గినవానంద సువృష్టిలోఁ దడిసి యాగీర్వాణ వంద్యున్ నిరం
జను, నిత్యున్! బరమాత్ము, విశ్వమయునిన్ సర్వేశు గాంభీర్యసే
వనిధిన్ గద్గద కంఠులౌచు నిగమార్థ స్ఫూర్తి గేయంబులన్

వినుతిం జేసిన, వేంకటేశ్వరుఁడు ప్రావృట్కాల మేఘంబునాఁ
గనుపించెన్, వినిపించె కంఠరవమున్ గర్జాస్ఫుటిన్; మౌనులున్ 925
మనమాహ్లాదము లందుచుండఁగ "నమోనారాయణా" యేతిని
స్వనులై జన్మలు ధన్యమైనవని, హస్తద్వంద్వముల్ మోడ్చి ని
ల్చిన, "సాయుజ్యము మీకుఁగల్గు"నని యా శ్రీ వేంకటేశుండు స
న్మునులన్ మోదసముద్ర భంగముల యందు న్వేడ్కనోలార్చి, చ
య్యన నాలోన, నకృత్యమైన: మునులత్యంతంబు, సంతృప్తులౌ
చును, లీలామహనీయ యోగగరిమన్ శుద్ధాంతరంగంబు, ల
ర్పణ గావించిరి వేంకటేశ్వరునకే పాలింప లాలింప నా
తనికే చెల్లు ననల్ప దివ్య మహిమల్, ధన్యత్వ మాన్యత్వముల్,
గొని, ముల్లోకము లేలు స్వామియెగదా! గోవిందుఁడా వేంకటే
శునికన్న, న్మఱిలేరు వేలుపులటంచున్; మౌను లూహించు కొం
చును, వేవేగను నైమిశంబరిగి యచ్చో సూతమౌనీంద్రు ద
ర్శనముం జేసి, తగంగ వేంకట మహాశైలంబు పై వేంకటే
శునిసాక్షాత్కృతిఁ గన్న యట్టి విధమున్ జోద్యంబుఁగాఁ దెల్ప వా
రౌనిరా మౌనులు నీదు సత్కథలు మాకున్నేందుఁ గావించెఁ దీ
యని శ్రీవేంకటనాథు సచ్చరిత, మాయాత్మాను మోదంబుఁ గాం
చెను, దత్పాత్రిలు సర్వమూర్తులును మించెన్, నర్తనన్జేసె మా
కనులంగట్టు విధాన మాయెమట, సౌఖ్యంబొప్పనాశ్చర్యమౌ
చును గన్పట్టె, మదాత్మలన్నియును మెచ్చంగల్గుఁగా విస్మమో
ఘనుఁడా! యేమహనీయు సత్కృపను నీకల్యాణ వాణిన్ సనా
తన మైనట్టి పురాణగాథల మహాతత్వంబు దీపించె? స
ఃన విఖ్యాతిః కృపా సమేతః సుమనస్సంపూజితా! మానివ
! సవినామృత సత్కథాకథన విద్యాచాతురీధుర్య! నీ
నుడుల్ నిక్కముఁలయ్యానం" చనిన సూతుండంత నావ్యాసమౌ

నిని ధ్యానించి! స్తుతించి౹ మానులకనెన్ "నిక్కంబుగా నేను చె
ప్పిన పౌరాణిక గాథలన్నియును నావే౹ నన్నువ్యాసర్షి ని
ల్పెను పౌరాణిక పీఠమందతఁడు పంపెన్ నైమిశారణ్య, మా
ఘును నాజ్ఞందలదాల్చి చెప్పెదఁ బురాగాథల్ సమస్తం"బటం
చును" దెల్పెన్ మునులున్ భజించి రట వ్యాసున్౹ సత్కళోల్లాసునిన్౹

...o...

చోళరాజు చరిత్రము

మనువల్మీకమునందు సూక్ష్మమగు రూపుందాల్చి వర్తించుచుం
డెను శ్రీ వేంకటశైలభర్త,, యతనిన్సేవింప గోరూపముం
గని వాణీశుఁడు, దూడరూపమును శ్రీకంఠుండు పొందెన్ రమా౦
వనజాతేక్షణ గొల్లభామయయి; గోవత్సంబులంగొంచుఁబో
యెను, జోళావనిపాలు నొద్దకును; నాపృథ్వీశుడు'న్మెచ్చి'యో
వనితా౹ ముద్దులుమూటకట్టు మొదవున్౹వత్సంబు, నాకన్నులన్ 950
దనిపెన్; గోరికగల్గె: నావు వెలకాంతా చెప్పుమా! యెంతయై
నను నేనిత్తు" ననంగ "నొక్కవెయి దీనారంబు లి"మ్మన్నఁ జో
ళ, నరేంద్రుండును గోపభామినికి మూల్యంబిచ్చె: నారీతి వే
చనె, గోపాంగన వేషమూనిన రమాసాధ్వీలలామంబు; రా
జనిపెన్ ధేనువు నాలమందకును; నాయావున్దగన్మందతో
డను గోపాలురు మేతమేపులకు వేడ్కందోలుకొంచుంజనం
గను: శ్రీవేంకటశైలరాజమున; క్షాగ్రావంబు నచ్చింతచె
ట్టునకుం, గ్రిందనెసంగు పుట్టగల పట్టుంజేరి, యాగోవుచే
పెను నందుంగల వేంకటేశ్వరునకున్ క్షీరాభిషేకంబు; దా
నను సంతోషముగాంచె దేవుఁ డిటులేనానాఁడు వర్తించుచుం

దనియుంజేయఁ దొడంగె వేంకటనగాధ్యక్షున్; సదాభక్తర
క్షణదక్షున్! వనజాక్షుఁ నాసురభి; యాక్షోమ్మపాలు దేవేరి తే
మ్మనె నాగోవుపయస్సుఁబుత్రుఁ కొఱకై; యాదేవి యాజ్ఞంబయ
స్సును బిండంగను జూడఁగాఁ బొదుగు తాశూన్యంబుగాదోఁచె; గో
వునకిట్లేయగుచుండుటన్, బ్రతిదినంబున్; "దీనికింగీలకం
బు, నెఱుంగన్వలె" నంచు నెంచియట గోపుండొక్కచోమాటునన్
గనుచుండంగను గోవుపుట్టదరికేగన్ గోపుడున్ గుర్తుప
ట్టెను; "క్షీరంబులు రామికిన్ గతముగంటెన్ నేడటం" చుగ్రుఁడై
చును "నమ్మేకిసుంతువా? యకటరోజున్; రాజువేమాడలం
గొనె, నిన్నంచు" నుగోపవేగమున నా గోపాలుడున్ హస్త మె
త్తెను దాటింపగ వేంకటేశ్వరుఁడు నెంతేసప్తతాళప్రమా
ణ, నితాంతాకృతిఁదోఁప: గోపుఁడు భయానన్ గుండెవ్రీలంగఁ జ
చ్చెనుః దద్రూపముఁగాంచి; గోపతతి గాసింజెంది యావింత దె
ల్పెను, రాజేంద్రుని; కంతభూపుడును నావింతంగనన్ జూడఁబో
యెను సేనాళులతోడ; శ్రీశుఁడును దానంతేని సూక్ష్మాకృతిన్
దనరెన్: గానఁగలేక భూపుఁడట చిత్తక్రోధమాపంగలే
క, నటద్భ్రూకుటియాచుఁ బుట్టఁగని పల్కెన్నాగె "నోరోరి! నే
ననవెవ్వానిగ నెంచితో మదిని నన్యాయంబుగా గోపబా
లుని జంపంగను, డొక్కచింపిమఱి డోలుంగట్టనే? బైటికిం
జను దేరాః" యన వేంకటేశ్వరుఁడు బాష్పాద్రూపుడై సప్తతా
ళ, నితాంతోన్నత దేహుఁడై నిలిచి "కూళా! ప్రేలరాః నీవికన్
గనుపైశాచిక రూపమం" చనఁగ లోఁగంపించుచున్ భీతితో
నని రాజేంద్రుఁడు "దేవదేవ! హరి! నేనజ్ఞానినై పల్కితిన్
మనమందూహ యొనర్పఁజాల, కిదినీమాహాత్మ్యమంచేను ద
ష్టను గావించితి" నన్న రాజుఁగని దేవుండిట్లు వాక్రుచ్చె "గో

పుణు, విప్రుండును, నేకజాతియగు గోవుండావుఁ బాడింపఁ బో
యిన పాపంబునఁ గూలె; సర్వసురులున్ హేలాగతిన్ గోవు స
త్తనువంచుందురు పాయకుండ వినుమా! దాసుండు పాపంబు చే
సినఁ దత్పాపఫలాంశ మున్నృపతినింజెందుం గదా; గాన గో
వుని పాపాంశము నిన్నుఁ జెందుటను శప్తుండైతి వీరీతిగాఁ
గను: శాపంబును దీఱిపోగలదు, మత్కల్యాణముం జేయనం”
చును శాపాంతము దెల్పి, వేంకటగిరీశుండాదరస్వాంతుఁడై
చనె నంతస్త్రిశుఁడౌచు; భూపుఁడు నెదన్ సంధిల్ల మోదంబు వం
దనముల్ చేసె సహస్రముల్; పిదప వత్సత్వంబుఁ బాసె న్వరుం
డును; గోరూపముఁ బాసెధాతయును; సంతోషంబుతో వారు శ్రీ
శునికిన్ సన్నుతులన్ ఘటింపుచును నచ్చో వాసి; రా రాజు వే
డ్కను నామువ్వురకు న్నమస్సులను సత్కల్యాణ మొప్పార జేఁ
సెను; దానచ్చటనుండి యేగె పురికిన్; శ్రీశున్ మదిం గొల్చుచున్;

...o...

:- వకుళాదేవి చరిత్రము :-

వనజాక్షుండు వరాహరూపమును, నాపై వేంకటేశాకృతిన్ 1000
మానుదాల్చెన్; వరహావతారుఁడగు నంభోజాక్షునిం దొల్త ద
ర్శనముం జేయ నభీప్సితార్థములు సంప్రాప్తించు, నాపైని ద
ర్శనముం జేయుట- లెస్స, వేంకటమహాగ్రాహాధినాథున్, మనం
బున, నీకట్టడి కొంతయేనియును సమ్మోదంబుతో వేంకటే
శునకిచ్చెన్ జనయిత్రిగాఁగ వకుళ! శుద్ధాంతరంగన్! సతీ
జన సన్మాన్యను శ్రీవరాహవిభుఁడచ్ఛ్రీపతిఁ దత్కామినీ
మణియున్ బూర్వజనిన్ యశోదగను జన్మంబంది శ్రీకృష్ణుఁ బెం

చిన గోపాంగనఁ దావరంబుఁగొనె నా శ్రీకృష్ణుచే భావిజ
న్మను సైతంబు తదీయమాతయయి యుండన్; దాన శ్రీవేంకటే
శునకుం దల్లిగ నుండుభాగ్యముగనెన్; జోద్యంబుగా నీమె బి
డ్డను బోలెంగని వేంకటేశునకు వేడ్కన్ సేవలం జేయుచుం
డును వాంఛింపదు మోక్షమైన; మునులున్, యోగుల్, సురానీకమున్
మనమందచ్చెరు వందు చంద్రువకుళమ్మంగాంచి; యేభావనన్
దను భక్తాళిభజించుఁదానకిఁదగన్ దాదోఁచు దేవుండట"
వ్వ,నుడిన్ సత్యము చేసె నీవకుళ సన్మానంబనూనంబుగన్;

—o—

:- సుధర్మమహారాజు చరిత్రము :-

జనము ల్మెచ్చఁగమున్ "సువీరుఁడను' రాజన్యుండు భూపాలనం
బును గావించెను: వానిమిత్రుఁడు "సుధర్ముం"డాపయిన్ధర్మవ
ర్తనుఁడై రాజ్యమునేలె న్యాయముగ; "నేతన్మాత్రుఁడా? యీతఁడం"
చును బల్కంగఁ బరాక్రమంబునఁబరక్షోణీశులం గెల్చి; యా
తనికాలంబున, నాల్గుపాదములమీఁదన్నిల్చె ధర్మంబు; మం
దునకైనన్ మఱి యీతిబాధలవి యెందున్ లేవు రాజ్యాన నెం
దును, లేరైరి క్షుధార్తు; లాత్మకుల వృత్తుల్ చెల్ల: నిట్లుండఁగాఁ
జనె నారణ్యక రక్షణార్థమయి రాజన్యుం; డరణ్యంబు జం
తు, నికాయంబును జంపిడప్పిగొని యొందున్నీరముం గానకం
త, నటన్ గ్రుమ్మరుచుండఁగాఁ "గపిలతీర్థం"బందుఁగానంగన 102
య్యెను; దద్వారినిగ్రోలి సంతసముసతో నింపందేఁ నా తీర్థ వా
రిని నాగాంగన యోర్తువేడుక జలక్రీడా వినోదంబులం
దనరన్ జూచెను; మారుఁడేసె సుమబాణంబంత నారాజు న

ల్లన నాకాంతను జేరనేగఁ గనుచున్ లజ్జానతాస్యాబ్జయై
యనెనిట్టుల్ "జలకేళిమగ్ననయి యేకాంతంబునందున్న కాం
తను వచ్చేసుట నీకుయుక్తమో!" యనన్ 'దన్వీ! భవద్రూప, యా
వనముల్గాంచిన యంతమారుఁడనిపెన్, భావింపనాకాంగనా
మణివో! నాగకులాంగనా మణివొ? భామా! నేసుధర్మాఖ్యుఁడన్
మనుజాధీశుఁడ! నింకనీ చరితమున్ మాధుర్యధుర్యోక్తులన్
వినిపింపంగదె' యన్న; నామె యనియెన్ "బృథ్వీశ! నేనాగక
న్యను నా తండ్రి "ధనంజయుండు" కులవిద్యా శీలరూపోన్నతిన్
గను, రాజన్యునకిచ్చి పెండ్లి జరుపంగానెంచె" నంచాడఁగా!
విని నీచెప్పినయట్టి సద్గుణములన్ విఖ్యాతుఁడన్ జుమ్మి, స
న్మణి శోభిల్లును గాంచనాశ్రయమునన్ గానన్ మనోజాగ్నియే
మనకున్ సాక్షిగఁ బెండ్లియాడుదము లేమా! క్షత్రియార్హంబుగా
ఘనతస్మీరు వివాహమున్నదిగదా! "గాంధర్వమం"చింగితం
బును గుర్తించి తదీయకోమలకరంబుంబట్టి నాకామినిం
గొని భూజాని లతానికుంజములఁ గోర్కుల్మీరఁ గేళీకళా
ఘనచాతుర్యముచేతఁదన్పుచుసతిన్, గాలంబు పుచ్చంగ నా
వనితారత్నమిటాడె "భూమివర! మద్వాంఛందగందీర్చి నీ
కును, నాకున్ జనియించునట్టి సుతు నేక్షోణీపతిం జేయువా
డ" నటంచున్ వరమిమ్మభిజ్ఞ కయి వేడ్కన్నాకు నీ యుంగరం
బునొసంగందగు"నన్న; భూవరుఁడు నాపూబోఁడి నీక్షించి, గ
ర్భిణిగాఁబోల్చి, వరంబు, నుంగరము. సంప్రీతాత్ముఁడై యిచ్చి, యే
గెను రాజ్యంబున; కంతనింతియును నేగెన్ గొంకుచున్ దండ్రినిన్
గనఁగా నాగజగంబు; సిగ్గును, భయోత్కర్షంబు, సంధిల్లఁగా
జనకుం గాంచివచింప సర్వ; మతఁడున్ సంతుష్టుఁడై పల్కె "నో
తనయా! నీకునునచ్చినట్టి నృపుగాంధర్వంబునం బెండ్లియా

డిన భీతిల్లఁబనేమి? కోర్కెసమకూడెన్ సంతసంబయ్యె,గ
ర్భిణి వైనందు" కటంచుఁ భార్యఁగని. పుత్రీగర్భ సంరక్షణం
బు, నొనర్పన్ నియమించె, నిండఁగనెలల్ పూబోఁడిగాంచెన్ శచీ
వనితానందనుఁబోలు సుందర తనుభ్రాజిష్ణురోచిష్ణు శం
ఖ, నిభాంచద్గళు, వారిజాతదళ సంకాశాక్షియుగ్మున్, గుమా
రుని వేడ్కన్సుముహూర్తమందును; సుధర్మంగూర్చి పంపించె,
ర్తను వేవేగ ధనంజయాహిపతి. యారాజేంద్రుఁడున్ బ్రీతితోఁ
జనిపాతాళము. క్షత్రియోచితముగా, సంస్కారముల్ చేసి, నం
దన వృద్ధ్యర్థమొనర్చి షోడశ మహాదానంబులన్, సేవికా
జనులంగానుకల దన్ని, వేడుకమెయిన్, శ్వశ్రూగృహంబందు
ను, నెలల్ వాసము చేసి, యేగుతతి వీడ్కోలిచ్చుచున్ "మున్వరం
బును నాకూఁతున కిచ్చియుంటి మఱవంబోలేదుగా!" యన్నమా
మనువీక్షించి' నృపాలుఁ డిట్లనియె, "మామా! నే వరంబిచ్చినా
డను, మోమోటమి; ధర్మపత్నిసుతుడుండన్ జ్యేష్ఠుడౌఁ వానిఁగా
దని రాజ్యంబును నీదుమన్మనికి నీయన్బాఁడియే! భూజనుల్
నను నిందింపరె?" యంచుఁబల్కుచనె; నంతన్ రాజపుత్రుండునున్
తనమాతామహగేహమందుఁ బెరిఁగెన్, నానాఁటికిన్నూత్నయౌ
వనముంగాంచెను; శస్త్ర విద్యలఁగడున్ బ్రావీణ్యముంబొందె;
తిని, శాస్త్రంబుల, ధర్మసంహితల ప్రీతిన్నేర్చె, విద్యాబలం
బును, శస్త్రాస్త్రబలంబు, రూపువెలయన్బూర్ణంబుగా నాతఁడున్
ఘనులెన్నంగల సత్ప్రవర్తనల లోకవ్రాతముల్మెచ్చుతీ
రున సన్మార్గము నందుమిత్రుఁడనసుశ్లోకంబు నార్జించెద
జ్జననింగన్గొని తండ్రిఁగూర్చి యడుగన్, సాధ్వీలలామంబు తె
ల్పెను సర్వంబును: దండ్రిఁజూతునని బాలిన్ దల్లి చేఁ దాతచే
తను, నాశీస్సులు పొంది. యేగి కనిరాఁన్, దండ్రిన్మదంబొప్పఁజూ

పై, నభిజ్ఞానముగాఁగ నుంగరము: పృథ్వీజాని సంతోషముం
గొని, యాలింగన మాచరించి, సభలోఁ గూర్చుండ, నర్హాసనం
బును జూపించి, సభాసదుల్వినఁగ "నాపుత్రుండటం" చెల్లవా 1075
రును నాలింప వచించె; నంతటను బుత్రుండిట్లు భాషించె "నో
జనకా! పుత్రుడు తండ్రిపజ్జను వసించన్మేలు, నీసేవలో
మనెదన్; రాజ్యము, గీజ్యమేమి వలదో మాతండ్రి! నీపాదపూ
జను జీవించెద! నేది చెప్పినను విశ్వాసంబుతోఁ జేయువా
డను, నీయాజ్ఞ నొసంగుమా" యనఁగ వేడ్కం గాంచి సంతోషపూ
ర్ణవనధిం దూఁగుచు; పుత్రుసద్వినయ భావస్ఫూర్తి, మూర్తిత్వముం
గని, జ్యేష్ఠుండును, ధార్మికుండు, బితృకాంతా వేదియున్ రాజకా
ర్యనయజ్ఞుండును, భావి భూమిపతియా నాకాశరాజేంద్రుతో
ననె "సీతమ్ముని గారవింపుమిటుపై నత్యంత వాత్సల్యమూ
నిన డెందంబున" నన్న! నాతఁడును నిర్ణిద్రప్రమోదంబుతో
ననుజున్ దాగిటఁ జేర్చి తండ్రిఁ గని యిట్లాడెన్ "మహారాజ! నీ
కును మే మిర్వురము కుమారులము; మాకున్ రాజ్యముం బంచియి
చ్చిన, నీమాటను నిల్పుకొన్న విధమున్ సిద్ధించు; నాసోదరుం
డన, నాకున్న మహానురాగ, మదియిట్లా విష్ణుతిం గాంచు న"
న్నను బుత్రోక్తికి మోదమందె జనకుం "డాహా! బలే" యంచు స
భ్య నికాయంబును మెచ్చె దోఁచెనటులా యాకాశవాణీవచ
స్సును "భూనాయక! యీతఁ డెంతయు యశస్సుం గాంచు భక్తుండుగాఁ
గని విఖ్యాతిని 'దొండమా' ననెడు నాఖ్యం గాంచు" నన్మాటలన్
విని సంతోషము నందె; నంతటను పృథ్వీనాథు దుచ్చైస్స్వనం
బున సభ్యుల్ గొని యాడు వాక్యముల మార్మ్రోగెన్ సభామండపం
బును: భూపాలుఁడు పంచె రాజ్యమును దత్పుత్రులున్మోదమందఁగా;
ఫణికన్యాసుతుఁడున్, దదగ్రజుడునున్ బాలింపఁగా సాగి రా

ర్య నికాయంబులు మెచ్చ స్వీయధరణీరాజ్యంబు లిట్లుండఁగా;
ఫణికన్యాసుతుఁడొక్కనాఁడుచనె నశ్వంబెక్కి వేటాడు కాం
క్షను; శేషాద్రి సమీప కాననము; నిచ్చన్మెచ్చుచున్ బోయిక 1100
న్గాంచె, లోకోత్తరయౌ సువర్ణముఖరీ కూలంకషాతీరభూ
మిని; బర్ణంబులు దేహయాత్రగను నెమ్మిన్ జాతివైరంబులె
ల్లను బోఁద్రోసి పరస్పరంబుఁగడు నుల్లాసంబుతోఁ జెల్మితో
మను జంతువ్రజమున్, ధరాపతియు నిమ్మాడ్కిన్ మనంబందు నెం
చె, "నహో! జంతువులిట్టులుండుట గడుంజిత్రం, బనూహ్యంబి దే
మునిలోకేశుని యోగశక్తి మహిమంబోః పోయిదర్శింతు" నం
చును గౌతూహల మొప్పనేగి, యొకచో క్షోణీశు డమ్మౌనినా
థునిగాంచె, వినయంబు, భక్తియుఁగడుందోఁపన్ సమీపించిచే
సెను సాష్టాంగ నమస్క్రియల్; మునియు నాశీర్వాదము జేసి యా
తనికిందా "శుకమౌని" నంచుఁ దెలిపెన్; ధాత్రీశుఁ"డో వ్యాసనం
దన! యుష్మన్మహనీయ దర్శనమునన్ ధన్యుండనైనాఁడ; నా
జని సాఫల్యము నందె" నన్న మునియున్ తన్మౌని నీక్షించి "భ
క్తిని ధ్యానింపుము వేంకటేశు, నతఁడే ధ్యేయుండటం" చాడ; వి
డ్కాని యమ్మౌనిని; స్వామిపుష్కరిణిలోఁ గ్రుంకెన్ నృపాలుండు;
క్తిని ధ్యానంబొనరించె; వేంకట, నగాధీశుండు ప్రత్యక్షమై
యనె "నేకాగ్రతతోడఁ జేసితివిపో; ధ్యానంబు నిన్మెచ్చితిన్
మనుజాధీశ్వర! తొండమాం" ననెడు నామంబిడ్డు గావించి తిన్.
జనిరాజ్యంబును నేలుకొమ్మ" నఁగ; నాతన్మౌని శ్రీ వేంకటే
శునికీర్తించిచనె న్పురంబునకు; నాక్షోణీశుఁ డిట్లుండ: నా
దర్శింపఁగ నొక్కనాఁడు శబరాధ్యక్షుండు తా వచ్చియి
ఁయెన్ "భూవరచంద్ర! వేంకటగిరి ప్రాంతంబునందున్న పు
గన్పించును దివ్యతేజములు; వేడ్కంజూడ రమ్మంచు" నే

గనరేంద్రుండు కిరాతుతోఁగనియె భక్తిన్ బుట్టలోఁదేజమున్
బ్రణుతుల్చేయుచుఁబోసె క్షీరమును నావల్మీక రంధ్రంబునన్
గనియెన్ భూపతి వేంకటేశ్వర మహాకల్యాణమూర్తిన్; ప్రద
క్షిణలర్పించెనమస్కరించె హరికిన్ శ్రీబ్రహ్మరుద్రాదులుం
గనలేనట్టిత్వదీయ రూపమును నేఁగన్నారఁగా గాంచి నాఁ
డను; నీరూపున కన్నవే తుదిమొదల్? డాయంగ, గానంగ, నీ
ఘనదివ్యాంచిత రూప మేవిఘ్నని నేగన్గొంటి? నీలోకముల్
జనియింపంగనుఁ జేయఁ బెంప, మఱిద్రుంచగల్గు నిన్నెన్నఁ జా
లునె నావాక్కులు? విశ్వమంతయును నీలోనుండు; విశ్వంబునం
దును నీవుందువు; గాననిన్నను మునీంద్రుల్, 'వాసుదేవుం'డటం
చునుగీర్తింతురు సర్వసద్గుణ ఖనీశ్రేణీ విపన్మత్త వా
రణసింహాకృతి' యంచు సన్నుతులొనర్పన్; వేంకటేశుండు మె
చ్చె, నమోఘంబగు భక్తిగల్గ వరమిచ్చెన్; రాజు వేఁడంగ, వ
చ్చె, నరేంద్రుండు స్వకీయ పట్టణము; విచ్చెన్ వృద్ధ సీమంతినీ
జననేత్రంబులు, వేడ్క శీర్షమున సేసల్ సల్లి దీవించి; రా
మనుజేంద్రుండును వేంకటేశ్వరుని శుంభత్పద్మముల్గొల్చుచున్
మని రాజ్యంబును జేసె భక్తుడగుచున్ మాటెందు లేకుండఁగన్;

...o...

ఆకాశరాజు చరిత్రము

అనఘుండున్ బుధకీర్తనీయుఁడును నానాకాశరాజేంద్రపా
లనగోమాతలు క్షీరవృద్ధిఁగని క్రాలంజొచ్చె శ్రీవేంకటే
శునికల్యాణము లాచరించుచుఁగడున్ శుద్ధాంతరంగంబులన్
మనిరా భూప్రజ లెల్లతావులను శుంభత్కీర్తి రాజిల్ల మం
దునకున్ జారులు చోరు లన్నపలు కెందున్ లేదు; వర్షించుచు

డె, నెలన్ వానలు మూఁడు; పోకకును బుట్టెండ డమ్మొ; లేదయ్యె వం
చన; వర్ణాశ్రమధర్మముల్ సతతమున్ సాగెన్ జనస్తుత్యరీ
తిని; లేదయ్యెను వర్ణసంకరము; ధాత్రీజాని యర్థార్థివం
దనభూజంబయి, రాజధానిగను "శ్రీనారాయణాభిఖ్య" ప
ట్టనమొప్పారఁగ రాజ్యమేలె నతిగాఢంబైన సద్భక్తి పెం
పున శ్రీవేంకటశైలనాథు నవయంబున్ గొల్చుచున్ బాల్చె నా
తని సత్పాలన నన్నిరంగములలోఁ దద్రాజ్యమొందేని వృ
ద్ధిని సాధించెను; గన్నబిడ్డలవలెన్ దీనావనుండౌచు న
మ్మనుజాధీశుఁడు ప్రోచెనెల్లజనులన్ మంతెందు లేకుండ శ
త్రు నికాయంబులఁ బాఱఁద్రోలెను గులవృత్తుల్ చెల్లుచుంటన్ జనుల్
మని రచ్చోటను గూడుగుడ్డలకు నేమాత్రంబు లోటుంచు లే
క; నరేంద్రుండును దేవతాయతనముల్ కల్పించుచున్ నిత్యపూ
జనముల్ సాగఁగఁజేయు; భూసురులు మెచ్చంబోరు విద్యాబలం
బున బ్రహ్మన్; సమదారికుంభిదళనంబుం జేయ సింహంబులం
చును వాసింగని రెల్ల క్షత్రియులు; వైశ్యుల్ న్యాయమార్గంబునన్
ధనమార్జింతురు వర్తకంబులను; సేద్యంబుల్ తగంజేసి దీ
టును బండింతురు చేలు పాదజులు ముక్కారున్; గజంబుల్ మహేం
ద్రుని దంతిన్ నిరసించు నశ్వములు మీఱున్ వాయువేగంబు; మే
రు నగంబుల్వలె నొప్పుచుండు రథముల్ రూపింప; గాల్బంటులున్
ఘనవీరుల్; నరపాలు నేలుబడి సాగన్ గొన్ని యేండ్లిట్లు గాఁ
గనఁగా నయ్యెఁ గొఱంత యొండు మదిలో క్ష్మాజానికిన్; వ్యర్థజీ
వనమా సంతతిలేకయున్న; నరయన్ భాగ్యంబు లెన్నున్నయు
న్నను లాభంబది యేమి? జీవులకు సంతానంబు లేకున్నచో
మనమాహ్లాదమునంద సంతతిఁగనన్ మార్గంబు లేదా?" యటం
చను చింతించుచు నుండ; రాజు కడకున్ క్షోణీసురుండొక్కఁడా

ర్యనుతుండంతట నేగుదెంచి ధరణీంద్రప్రార్థితుండై వచిం
చె; నిటుల్ "మాశవనాథ! సంతతికినై చింతింప నీకేటికిన్
జనకక్ష్మాపతిఁబోలె నీవునొకయజ్ఞంబిప్డు కావింప; శ్రీ
శుని కారుణ్యము చేత సంతతిలభించున్ నీకు నిక్కంబుగా"
ననివాక్రుచ్చి మునీంద్రుఁడేఁగుటయు; నాహ్లాదంబుతో యజ్ఞదీ
క్షను బూనెన్ నరపాలుఁడంతటఁగడున్ సంతానవాంఛన్; "సుధీ 1175
జన నిర్ణీత దినంబు నందునను యజ్ఞక్షోణి దున్నింపుమో
జననాథాగ్రణి"! యంచు మంత్రిపలుకన్ సంతుష్టుఁడై బిల్వఁబం
చెను జ్యోతిష్కుల; వారు వచ్చిఫల సంసిద్ధిన్ వెసం గూర్చ్చ చ
క్కని లగ్నంబును జూచి తెల్పి; రటుపై క్ష్మానాథుఁడున్ వారు చె
ప్పినరీతిన్ శుభలగ్నమందు ధరణీ బృందారకుల్ బంధువుల్,
జనులున్, మిత్రులు తోడురాఁగఁ జనియెన్ సంతోష మే పారఁగన్
జని యజ్ఞోర్విని స్వర్ణలాంగలమునన్ క్ష్మాజాని దున్నించుచోఁ
గనఁగానయ్యె. సహస్రపత్రము, పయిన్ గానంగనయ్యెన్, బురా
జని పుణ్యంబునఁ జక్కనైన శిశు; వాశ్చర్యంబుతో నెల్లరున్
వినఁగా నచ్చట నభ్రవాణి యిటులన్విన్పించె రాజేంద్ర! చే
కొనుమా యీ శిశువున్ గుమారికగ నీకుందక్కె నా పద్మవా
సినియంశంబుననైన బిడ్డ'యను చుం జెప్పంగ మోదంబుఁ గొం
చును భూపాలుఁడు బిడ్డఁగైకొనిచనెన్ శుద్ధాంతమున్; రాణికిన్
వినిపించెన్ సకలంబు; నామెకును జేపెన్ బాలఁభూపాలుఁడున్
బూరించెన్ సవనంబు; దక్షిణలతో ముంచెత్తె భూదేవతా
ళిని; "బద్మావతి" యంచుఁ బేరిడియె బాలిన్ బద్మగర్భంబు నం
దనకుందోఁచుటఁ జేసి యాశిశువు, కొన్నాళ్లేగఁగా గర్భల
క్షణముల్ గన్పడె రాణికిన్; నృపతికిన్ గల్గెన్ బ్రమోదంబు; కాం
చెను బుత్త్రిన్ శుభలగ్నమందు; నొనరించెన్ జాతకర్మాదులన్

జనులెన్నన్; "వసుదాన్కుడం" చునిడియెన్ క్ష్మాపాలచంద్రుండు పు
త్రునకు న్నామము; "పుత్రిజన్మమున దీక్షన్ లేనిచో దీక్షనే
ర్చునె యింకొక్కగతిన్ బిత్రృణ"? మనుచున్ క్షోణీశ్వరుం డెంచెద
ప్పెను పున్నామమటంచు సంతసపడెన్; బెంపొప్ప నా పుత్రికా
మణినిన్. బు తవతంసుచెంబెంగడు ప్రేమన్; షోడశాబ్దాంబుల
ల్లన సాగెన్; సుతునిన్, సుతంగనుచు నుల్లాసంబుగాంచెన్ నృపా
గ్రణి; దేవేరియు మోదవార్నిధి తరంగశ్రేణినోలాడంగన్

...o...

పద్మావతీ సౌందర్యము

తనరన్ నూతన యౌవనోదయము పద్మాకాంత పాదాబ్జముల్
కనియెన్ బల్లవమై భవంబు; కరముల్ కంజాత నాళద్వయం
బునుబోలెన్; గళమొప్పె శంఖమువలెన్; బొల్పారె శ్రీకారరీ
తినివీనుంగవ; నల్లకల్వలగతిన్ దీపించె నున్ జూపు;చ
క్కనదై ముక్కు పొసంగెం జంపకపు మొగ్గన్‌బోలి; దంతాళిగ్రా
లెను వజ్రంబులరేవ; బింబమనజాలెన్ మోవి; వేణీభరం
బెనసెన్ వారిదకాంతి; చంద్రసఖమైయింపారె నెమ్మోమ్ము; త
త్తనయారత్నముఁ జూచి తల్లితగుభర్తన్ జూచు టెట్లంచు నెం
చును; "గన్యామణియా! యయోనిజగనీ క్షోణిన్ సరోజాంబునం
గనిపించెన్ వచియించె నీయమను సాక్షాల్లక్ష్మియంశంబటం
చును నిక్కంబుగ నభ్రవాణి; మిగులం జోద్యంబుగానీకుమా
రిని బెండ్లాడంగ మర్త్యుడర్హుడగునే? శ్రీ వేంకటేశుండుగా
వనజాక్షుండవతారమెత్తె; నతఁడీ వామాక్షిఁ బెండ్లాడ వ
చ్చునొ! రావచ్చును గూర్మి మీఁజలజాక్షుం; డీమెలక్ష్మ్యంశ్యమౌ
టను, శ్రీ విష్ణుపురాముఁడైనపుడు వేడ్కన్ లక్ష్మియై దేహి యు

రయ్యెను, కృష్ణుండుగనైన యప్పుడటులయ్యెన్ భైష్మిగా; వేంకటే
శునిగా నీ యవతార మెత్తెఁగద విష్ణుండిప్డు పద్మావతీ
వనితారత్నము లక్ష్మియంశమగుటన్ వాల్లభ్యమే పారనీ
మెను నర్ధాంగిగ స్వీకరించు నతఁడే మేల్మేలనన్ జింతిలన్
బనియేమున్న' దటంచునెంచు నిటులన్ వర్తిల్లు కాలంబునన్!

నారదముని జోస్యము

చనె పద్మావతి యొక్కనాడు సఖులుత్సాహంబుతోఁ గొల్వరాఁ
గను, నుద్యాన వనంబు; నచ్చటను వేడ్కన్ సంచరింపంగ వ
చ్చెను వృద్ధుండగు బ్రాహ్మణుండొకఁడు; రాజీవాక్షులా వృద్ధునిం
గని హస్తంబులు మోడ్చి మ్రొక్కి యిటకున్ క్ష్మాదేవచూడామణీ
చనుదేఁ గతమేమి? తామెవరు? మా క్ష్మాపాల సత్పుత్రికా
మణి పద్మావతి యీమె, యంచు నెఱిఁగింపన్ జెల్మికత్తెల్, "సఖీ
జనులారా! యెటులాత్మ నామమును శాస్త్రజ్ఞుండనై యుండి తె
ల్పు, నగున్? శ్రీహరి కీర్తనాపరుఁడనై వర్తింతు; లోకంబులె
ల్లను సంచారము చేయుచుండెదను; సత్యంబాలనే నొక్కచో
టున; మీ రాసుత మోమునందు దొలుకాడున్ దివ్యతేజం బటం"
చును పద్మావతి హస్తరేఖలను నచ్చోఁ గాంచి యిట్లాడె! "నీ
వనజాతాయత నేత్ర హస్తమున గన్పట్టున్ గనుంగొండు మీ
రు, నివే! చామర మీన రేఖ లెసలారున్; భర్త యా సీమెకున్
వనజాతాక్షుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు నా పల్కిద్దితథ్యంబగున్
గనుఁగొండంచు" నదృశ్య మాటయును నాకంజాక్షు లాశ్చర్యమున్
గన్నుమన్; శ్రీహరి కీర్తనాపరుఁడ, లోకంబుల్సదా సంచరిం
తు, నటంచున్ వచియించెగావునను వృద్ధుండీతఁ డూహింపఁగా
ననుమానం బదియేల నారదుఁడెయౌ, నాతండుఁగాకున్నన
న్యున కేలా యిటులేగుదెంచి, మనకున్ జోస్యంబు చెప్పంగఁ జె

ప్పినవాడిట్టి యదృశ్యమాట యెటులో? వేయేల యా వేంకటే
శునియాంతర్యముఁజెప్పవచ్చునె మునీశుండిట్లు సత్యంబటం
చును; జర్చించుచు; గాంతలేగిరటుపై శుద్ధాంతము జేరఁగన్

--o--

-: వసంతము :-

దినముల్ కొన్ని చనన్ వసంతఋతువే తెంచెన్; పికశ్రేణి "క్కో"
యనుచుం గూసెను బంచమస్వరమునన్; "హా"యంచు బాంధాళి మా
ర్భనమున్గన్; ద్రుమముల్ సమాన్వితములై రాజిల్లెః రోలంబముల్
తనివారన్ మధుపానముల్సలిపి మొత్తంబై విహారంబుచే
సెను; ఝంఝమ్మని గానముల్సలుపుచున్; జెట్లన్ ఖగవ్రాతముల్
తినజొచ్చెన్ ఫలరాజి; తెమ్మెరలువీ తెంచెన్ః లతల్ పువ్వులం;
గనువిందయ్యెను సర్వమా ప్రకృతి యుంగస్పష్టసూత్నద్యుతిన్, 1250
వనితల్ మల్లెలు కొప్పులో దుఱిమి శోభల్మీర వర్తింపఁగా
దినముల్ కొన్ని వసంతమందుఁగడచెన్ దేదీప్యమానంబుఁగాన్;

...o...

-: వేంకటేశ్వరుని పద్మావతి చూచుట :-

చనె పద్మావతి యొక్కనాడు మధుమాసంబందు నుద్యాన శో
భనువీక్షింపసఖీసమేతముగ; నానామాత్కులుం గోకిల
స్వనముల్, వించును పుష్పముల్ గనుచుముచ్చట్లాడుచున్ః వేడ్కమీ
అనుబుష్పాపచయం బొనర్పుచును; గీరవ్రాతసల్లాపముల్
వినుచున్, బాడుచు నందునున్న సరసిన్ వేచేరి నీటన్ గుబా
ళునన్ తొక్కమ్మడిదూకి యీది, బిసవల్లుల్ దున్ని, యాపైని లో

మున్నుఁ గంబాఱుచు లేచుచున్, మునుఁగుచున్, బూఁబోఁడులీక్రీతి చే
ర్చిన యుత్సాహముతోడనప్పుడు జలక్రీడా వినోదంబునన్
దనివాఱంగను బ్రొద్దుపుచ్చి జలమధ్యంబున్ దగన్ వీడి, యొ
డ్డున కేతెంచి చనంగ నచ్చటికి నెట్టుల్వచ్చెనో యొక్క వా
రణరాజంబదివచ్చి వారుచను మార్గంబున్ నిరోధించి, భీ
షణఘీంకారముఁ జేయఁగాంతలు భయస్వాంతంబునం గూయు; వా
రిని "భీతిల్లకుఁడం"చు వచ్చి మదవారింగ్రాలు నాదంతి నా
థుని నొక్కండటఁ బాఱఁద్రోలఁగ బడంతుల్ సంతసంబంది; "యో
యనఘా! కాచితి రీరువచ్చి కరుణన్ బ్రాణంబులన్ మీకు వం
దనముల్. మీదగు నామమేమి? నిలయస్థానంబు తానెద్ది! యీ
వనజాతాయతనేత్ర! రాజసుతయా పద్మావతీదేవి" యం
చును జెప్పన్విని; యాతఁడిట్లనియె; "నీక్షోణిన్ ననున్ వేయి పే
ర్లను బేర్కొందురు; మాఱు పేరులను బిల్వంజూచువారుంద్రు; నా
కను వాసస్థలమిద్దియంచు నెటువాక్రుత్తున్!; సమస్తంబు నం
దును నేనుందు" నటంచుఁ బల్క; మఱియున్ దోడ్తోడ నిట్లాడె "నే
ననఁగా నొంటరివాఁడ, మీ సఖిని నెయ్యంబార వీక్షించి నం
తనె యీయొంటరి జీవితంబు కడురోఁతంగూర్చెనం" చాలతాం
గిని వీక్షింపఁగ; స్వేదకంపములు కల్గెన్, మోమువంచెన్; సఖుల్ 127 స
కని, పద్మావతినింగితం బెఱిఁగి భూకాంతుండు కోపించునో!
యనుచున్ భీతిలి కాలయాపనము చేయన్ దల్లికోపించుఁ గా
వున వేవేగమ పోద మంతిపురమో పూబోఁడి!యం" చామెఁ గొం
చును నేగన్; మిషపెట్టి యాతనిని గంచున్ బోయె నంతఃపురం
బునకున్; వచ్చిన వేంకటేశ్వరుఁడు నా ముగ్ధామనో భావమున్
గని యంతర్హితుఁడయ్యె; నెంతయు మనఃకంజంబు రంజిల్లఁగన్;
జని పద్మావతి యిట్లు మానసములోఁ జర్చించె నీవచ్చిన

ట్టి, నరేంద్రాగ్రణి వేంకటేశ్వరుఁడు! కాఁడే నీతనిం జూడ నా
మనమేలా యటులాఁగె? నప్పగిది నామం బేమియంచాడఁ ద
న్నను వేనామములన్ వచింతురనె! యెందుం దాఁగలండంచుఁ జె
ప్పెను సందేహముఁ గల్గుచోటను మనం బే సత్ప్రమాణాం బటం
చును వాక్కుత్తును పెద్దలెందులకిట్టుల్ శోధింప నాతండె యై
నను నా తండ్రిని గోరఁబంపు; శివుఁడానాఁడంబికన్ గోరి స
న్మానలం బంపె, హిమాద్రిరాజుకడకన్ చెప్పఁగా మున్ను విం
టిని సేవించెద నేటినుండియు భవానీభర్గులన్ భక్తి న
వ్వనజాతాక్షుని భర్త జేయుఁడనుచున్; వైదర్భియు న్నాఁడు కృ
ష్ణునికై గొల్చె, నుమామహేశులనె నేను న్వేంకటేశార్థమై
మనసేకాగ్రిము చేసి కొల్చెదను శుంభద్భక్తి సంయుక్తి నం
చును భావించి వహించె దీక్షఁగడు సంశుద్ధాంతరంగంబునన్

...o...

:- వేంకటేశ్వరుని చింత :-

తన ధామంబున కేగి వేంకటనగాధ్యక్షుండు పద్మావతీ
వనితారత్నము దివ్యరూపమెడఁదన్ భావించు, నంతఃపురం
బునకుం బోవుచు, వెన్కకుం గనిన యాహా ల్పెంచి యాకాంతయున్
దనుఁ బ్రేమించు నటంచు నెంచి తనియున్ దద్ధ్యాన మగ్నాత్ముఁడై
ఘనచింతా జలరాశిలోపల మునుంగం బాఱుచుండంగఁ బు
త్రినిరీతిన్ వకుళాంబ యారసి యిటుల్ రూపించె నేహేతువో! 1360
తను వెంతో కృశియించె జెక్కిళులపై ధావళ్యమేపారె; నే
పని చేయంగను నుత్సహింపఁడివి సంభావింపఁగాఁ బ్రేమల
క్షణముల్ గాఁగనుపించు, నీతని మనస్సద్మంబులోఁ జష్మవే
సినకాంతామణి యెవ్వరో! యనుచుఁ దా శ్రీ వేంకటేశుం గనుం

గొని యిట్లాడెను "నాయనా! యెదిరియొ నీకుంజింత పాటిల్లెఁ ద
ల్లిని నాయొద్దను దాచనేమిటికి? నేలీలావతింజూచి నీ
మనసర్పించితో! చెప్పుమిట్టులుకృశింపన్ నే సహింపంగ నే
ర్తునే? యేతల్లి సహింపఁగల్గు నిటు పుత్రుల్ చిక్కి శల్యంబులై
నను; గన్యామణి నామధేయమును, దన్మాతాపితల్ పేరులున్
వినిపింపన్, జననీకుఁ బెండిలిని గావింతున్! సరే! నీకు న
చ్చిన దన్నప్పుడె యాలతాంగిమణి నచ్చెన్ నాకనన్ వేంకటా
ద్రినివాసుండిటు పల్కెనంత "జనయిత్రీ! తల్లిగా కింక భూ
మిని నిస్స్వార్థముతోడ బిడ్డలను ప్రేమింపంగ నే జీవియుం
డును? నీవైతివి తల్లిగా నిపుడు నన్నున్ సాక; నేనెంత వాఁ
డనో కావచ్చునుగాని, తల్లికిని బిడ్డన్ గాక యింకేమి యౌ
దును? బిడ్డల్ తమపెండ్లి చేయుమని యెందున్ నోటితో నందురే!
యనినన్ లోకము నవ్వదా? తగదు చేయన్ వేరికైనన్ సరే
వినుమా! లోకవిరుద్ధకార్యముల నావేశంబుతోఁ బోవుటన్
నను నీవేయడుగన్ వలెన్; జననిగానన్ నేనుగాఁ జెప్పనై
తిని; నీవిప్పుడు పృచ్ఛ చేసితివి, నాతీరున్ విలోకించి కా
వున వాకుచ్చెద నేనెవండనని; దేవుండౌ జుమా! నీవు న
న్గనుచున్నావొక బిడ్డపోలికనె యిన్నాళ్లున్ మనంబందుఁ గా
యని వాత్సల్యముతోడ నామనసులో నాకాశరాజేంద్రు నం
దన పద్మావతి నిండియున్నయది; యాతన్వంగి చారిత్రమున్ 33
వినిపింతున్ వకుళమ్మ! యమ్మ! వినుమవ్యాజప్రమోదంబునన్

...o...

శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పూర్వచరిత్రము

మును త్రేతాయుగమందు దాశరథినై భూలోకమందల్లు రా
మునిగా నేనవతారమెత్తినతఱిన్ భూపుత్రి గొంపోవ వ

చ్చును లంకేశుఁడు రావణాసురుఁడటంచున్ ముందుగా నగ్నిలో
నునుపంగోరితిసీత; వేదవతి తానుండెన్ సురారాతి చా
వునకుం గారణమౌటకందు సరిగా భూపుత్రి రూపంబుతో;
ననలుండామె నొసంగి యామెఁగొనె మాయాసీతఁగైకొంచుఁ బో
యెను పౌలస్త్యుఁడు లంక; కాకిటుకు నూహింపంగలేమిన్, రణం
బున నారావణుఁజంపి శుద్ధిమిషతో భూపుత్రిగా నున్న య
వ్వనితన్ పావకమందు దూకుమన నవ్వామాక్షియట్లే యొన
ర్చెను; సీతాకృతు లగ్నినుండి వెడలెన్ రెండప్డు చిత్రంబుగా;
జనకక్ష్మావరుపుత్రి, వేదవతి, యాచందంబునన్ దోఁచిరే
మన నీరీతి సమస్య వచ్చిపడె; నేనా యేకపత్నీవ్రతుం
డను, రాఁబోవు కలిన్ లభించెదవు వేడ్కన్నీవు నాకాశ రా
జునకున్నాగటి చాలునం; దతఁడు పెంచున్నిన్ను; నేనత్తఱిన్
వనితారత్నమ! వేంకటేశుఁడనఁగా వర్తింతు, నేస్వీకరిం
తును నిన్ భార్యగ నంటె వేదవతి నన్నుం బెండ్లి యాడంగ బు
ట్టెను బద్మావతిగాఁ దపంబిటులు పండెన్ నీవు నారాయణా
ఖ్యను దీపించెడు పట్టణంబరిగి యయ్యాకాశరాజేంద్రునిఁ
గని పద్మావతి నీయ వేఁడు, రథమున్గల్పించెదన్; రేపు ప్రా
ద్దునవే పోవలె మార్గమధ్యమున యందున్ శంభుదేవాలయం
బునఁ బూజన్నొనర్చి పొమ్ము, జయమబ్బున్ దల్లి!" యంచాడఁగా
విని మోదంబునుగాంచి యవ్వకుళయున్ వేడ్కన్ వచించెన్ "కుమా
ర! నినుం బెండ్లికుమారుగాఁగన శుభారంభంబు గావింతుఁ గా
వున నిశ్చింతగ నుండుమంచుఁ జనె నవ్వూఁబోఁడిసంతృప్తితో.;
దిననాథోదయమయ్యెఁ పుల్గు బులుఁగెత్తెన్ లోకముల్మేల్కొనెన్
వనజమ్ముల్ తమి పెంపుసొంపుఁగనెఁ దాపద్మప్రియుంజూచి తీ
యని రాగంబున లోకబాంధవునకై యర్పించి రర్ఘ్యంబు మిం

చిన భక్త్యంజలితో ద్విజోత్తములు; తోఁచెన్ స్యందనంబొండు చ
య్యన నెక్కెన్ వకుళమ్మ కౌతుకముతో నాకాశ రాజేంద్రునం
దన నిమ్మించును వేంకటేశుకొఱకై తా వేడఁగా స్యందనం
బును సాగెన్ వడిమీఱ; నవ్వకుళ సమ్మోదంబు నదందగన్
గననయ్యెన్ గపిలాఖ్య తీర్థ; మటుపైఁగానంగనయ్యెన్ ప్రభా
వ, నిదానంబు శుకాశ్రమంబు; శుకు శుంభద్భక్తి సేవించె; సా
గెను బైపైకి; నగస్థ్వమానిఁగని సాగెన్; ముందుకుం బోవఁగాఁ
గనఁగా వచ్చె శివాలయంబు నెదుటన్ ఘంటాధ్వనుల్ వించు న
వ్వనితా రత్నము డిగ్గియేగె గుడికిన్ భక్తిన్ మహేశార్చనం
బు నొనర్పన్ గనువిందుఁగూర్చె నటనంభోజాక్షి యెక్కుర్తి భ
క్తిం, నుమాశంకర పూజసేయుచును లక్ష్మీదేవికిన్ మాఱురూ
పనిపించెన్; వకుళమ్మ మానసము నందానందముం జెంది యి
ట్లనె నచ్చోఁగల చెల్మికత్తెలకు; "నీ యబ్జాక్షి యేభూమి పా
లునకుం గూఁతురో! యక్షరంబులెవి యీలోలాక్షి నామంబుగా
వినుతింగాంచిన భాగ్యముంగనిమెనో! వీనుల్ వినంగోరు నొ
య్యనఁ దెల్పుండన; నిట్లుగా ననిరి యయ్యాకాశ రాజేంద్రుఁ డీ
వనజాతాక్షిని బెంచె; భూసుతగఁ జూపట్టంగ శ్రీ వేంకటా
వనిభృన్నాథు నిజేశుఁగాఁ బడయ సద్భక్తిన్ సదా చేయుఁబూ
జన, లయ్యాదిమ దంపతుల్ తనియఁగా! శర్వాణియీకాంత కో
ర్కెని నెన్నండొడఁగూర్చునో! యనఁగఁ గోర్కెందీర్చునా భూమిభృ
త్తనయా రత్నము శంక యేటికిని బొందన్; నేను నాకాశ రా
జును జూడంగనుఁ బోవుచుంటిని, మహేశున్ గొల్చిపోవంగ వ
చ్చు, నటంచున్ గుడిచొచ్చి యిచ్చటను మీక్షోణీశుపుత్రింగనుం
గొని సంతుష్టిని బొందితిన్; గలిగె నాకున్ తీర్థమున్, స్వార్థమున్

జనుదెంతున్ మిముఁగూడి" యంచునటఁ బూజన్ బూర్తిగావించియే
గెను బద్మావతి తోడుతన్ వకుళ: సాగెన్ స్యందనంబున్ వడిన్.

★✻✻★

ఎఱుకలసాని సోది

జననిం బంపియు వేంకటేశుఁడు మనోజ్ఞాతంబు కంపింపఁ బూ
నెను లోకాద్భుత రీతితో "నెఱుకసానింబోలు రూపంబు; చ
య్యన నారాయణ పట్టణం బరిగి యందంతః పురప్రాంత మం
దును నిల్చెన్; జెలికత్తియల్ గనుచు నిందున్ రమ్మటంచాడఁగాఁ
జనె; నాకాశ నరేంద్రు రాణికడ; కా చంద్రాస్యయుం బుత్రికన్
దన సాన్నిధ్యము చేరరాఁ బిలిచి యాతన్వంగికిన్ జెప్పసో
దె, నటం కన్ వచియింపఁ జెల్పెదను సందేహంబు లేకుండనే;
ననఁగాఁ జేతులు చూచి సోదెయని యట్లానిట్టులానంచుఁ దోఁ
చినదేదో వచియించు దాననని మీ చిత్తంబు నందెంతురో!
కనఁగా శక్యముఁగాదు నా మహిమ, శ్రీకల్యాణికిన్ సోదె నే
నును విన్పించితి; గౌరి దేవికిని నేనున్ విన్పితిన్; వాణి చెం
తను విన్పించితి; సర్వలోకములలోఁ దన్వంగులున్ నాదు సో
దెను విన్నారు; విచిత్ర చిత్రగతులౌ దివ్యోక్తముల్ నాదు సో
దెను సంతోషముతోడుతన్వినిరి సందేహంబులన్ బాసిరీ
వనితావృత్తము కంటిముందటను గన్పట్టున్ వచింపంగ నే
ర్తును సర్వంబును బూసగ్రుచ్చినయటుల్; దున్నంగ యజ్ఞార్థమై
కనిపించెన్ భువియందుఁ బద్మమునసీకాంతాశిరోరత్న మీ
మనుజాధీశుని ముందుటన్; శిశువుగా మన్నించియో రాజ్ఞి ! నీ
తనయారత్నము గాఁగఁ బెంచితివి పద్మానామ ధేయంబుతో;
జనె నుద్యానవసీ విహారమునకున్ జానల్ తనుంగొల్వనా

మిని కాలంబున; దంతియొక్కటి యసామాన్యంబుగా దోఁప; మా
నినులంగాంచెను బూరుషుండొకఁడు; వానిం జూచి మోహించె నీ
వనజాతేక్షణ; యాతఁడీమెపయినిన్ బాళింగనెన్; గన్న యా
తని నెవ్వాఁడో యటంచు నెంచెనతఁడే తన్వంగి! నీ పుత్రికా
మణి వాంఛించెడు వేంకటేశ్వరుఁడు; నామాటల్ తగన్ నమ్ము మం
చును గాన్కల్ గొని సోదెకత్తె చన నాక్షోణీశువర్ధాంగియున్
దనయుం గన్గొని సోదెకత్తె నుడి తథ్యంబౌనె! సంకోచముం
గనకుండన్ నిజమున్వచింపఁగదె యోకల్యాణి! గోప్యంబులుం
డునె యేకాంతునకైనఁదల్లికడ! నన్నుం గ్లేశ పెట్టంగఁ జె
ల్లునె! యుద్యాన వనప్రదేశమునవో లోలాక్షి నిక్కంబుగా
గనినావా! యొక పూరుషున్! నిజముగాఁగన్నావె! మోహంబు! నా
కును వ్యాకువ్రేక యేల దాచితి! సరే! కుందంగ నింకేల! యు
మ్మను జాథీశుఁడె వేంకటేశుఁడని యిమ్మాడ్కిన్ వచించెంగదా!
మనకున్వేడ్కను సోదెకత్తె; యిఁకనే మాడ్కిన్ హరింగూర్పునా
నని చింతాకులమయ్యె మానస మటంచాకాశరాజేంద్రుతోఁ
దనయాంత్నముఁగూర్చి చెప్ప నలకుద్యత్ప్రీతితోఁ జేరవ
చ్చెను ప్రేమన్ వకుళమ్మ! యీమెకలిసెన్ శ్రీకంఠుదేవాలయం
బున; నాకాశనరేంద్రుఁ జూచుటకె యీపూఁబోఁడి యేతెంచు చుం
టె" ననన్ దోడ్కొని వచ్చినా మనఁగ; బోఁటింగాంచి రాజేంద్రుఁ డి
ట్లనె! "నీవెవ్వరవమ్మ! నిన్నుఁగన నాహ్లాదంబు నాకేటికో
మనమందుద్భవమందుచున్నది; వచింపన్వాదు నీవృత్త" ము
న్నను; "నన్నున్ వకుళమ్మ యందురు, నినుంగానంగ నేతెంచితిన్
వినుమా! తల్లిని వేంకటేశ్వరునకున్ బృథ్వీశ! సందేహము
న్ననఁగాఁబోకు, మనాదిమధ్యలయుఁడౌ నారాయణుం డేడ? యా
తనికిందల్లి యదేడ? యంచను యశోదం బూర్వజన్మంబు నం

దును శ్రీకృష్ణుని బెంచియుంటి; భువియందుం బుట్టితిన్ వేంకటే
శునకుం దల్లిగ సాకుకోరిక నటంచుం దెల్పె నాతండె కృ
ష్ణునకుం బెండిలిచేయలేదతఁడు నన్నుస్వీడె; నేనొక్క పెం
డ్లిని గాంచంప యశోదగా నిపుడు పండెన్నాదు భాగ్యంబు పెం
డ్లినిగావింతును వేంకటేశ్వరునకున్ నీపుత్రి పద్మావతీ
వనజాతాయతనేత్రితోడ"నని తాత్పర్యంబు దీపింప ని
న్నును దర్శింపఁగ వచ్చితిన్; హరియనంతుండాద్యుఁడాతండు నీ
కును దైవంబు త్రిమూర్తులందునను వైకుంఠుండు లోకస్థితిన్
దనకార్యంబుగఁ గొన్నవాడనుచు నానారూపముల్ దాల్చి, దు
ష్టనికాయంబులఁ గూల్చి, భక్తులకు రక్షంగూర్చువాఁడంచు దా
ల్చె, నతండే యవతారమిట్లు కలిలో శ్రీ వేంకటేశాఖ్యతోఁ
గనుకన్ నీసుత వేంకటేశుని కొసంగం జెల్లు; నీ భాగ్యమే
మనఁగా! విష్ణువుపేరు నల్లుఁడగు; సామాన్యంబె; నీవాసము
ద్వీనకున్ సాటిగ నౌనువన్న; మదియందుంబొంగియాకాశరా
జవిభున్ వాక్ర బృహస్పతింబిలువఁగా; ధాత్రీనాథు జూడంగ వ
చ్చె, నతండున్; ధరణీశుఁడాతని సుఖాసీనున్ విలోకించి తె
ల్పెను సర్వంబు; గురుండు సమ్మతిని దెల్పెన్; శ్రీశుకుం బిల్వబం
చిన నాతండు వివాహమున్ జరుపు వాసిన్ బిల్వఁగాఁ బంపు మా
లదినన్నన్; దగువారినంప నతఁడున్ దావచ్చె రాజేంద్రుచే
విని తద్వృత్తము సంతసించి యనియెన్ "భూధీశ! నీ నిర్ణయం
బునకు న్మెచ్చితి మామవౌదువిపుడంభోజాక్షుఁడౌ వేంకటే
శునకే! పండితులు మేల? గారికిని వచ్చున్ సాటి నీపుత్రి; నీ
పును శ్రీలాద్రికి సాటివాడు; వలయంభోజాక్షుఁడన్నన్, శివుం
డనవన్ భేదము లేదు తత్వమున వంచాడంగ నాకాశరా
జనె "మిగాకల్ శుభ లగ్నముంగనుఁడు, చేయన్వచ్చుఁగల్యాణ" మా

న్నను, లగ్నంబును గట్టి రాగురు, శుకుల్ నందాత్ముడై మాటవెం
టనె వ్రాయన్శుభలేఖ నందుకొని గంటంబూని యీరీతి వ్రా
సెను రాజానుమతిన్ బృహస్పతి శుకర్షి శ్రేష్ఠుడై సొంపొం
గను "శ్రీ వేంకటశైలవాసునకు లోకస్థాన రక్షాకళా
కనదుత్సాహునకున్ బరాత్పరునకున్ గారుణ్యపాథోధికిన్
గుణికిన్ నిర్గుణికిన్ రఘూవరునకున్ ఘోరామరారాతి జీ
వన సర్వస్వ నిరాకరిష్ణునకు శుంభత్ప్రాభవాలంకరి
ష్ణునకున్ జిష్ణునకున్ సహిష్ణునకు రాచూలిన్ మదీయాత్మజా
తను బద్మావతి సర్వసద్గుణవతిన్ దన్వీశిరోరత్నమున్
జనకోర్వీవర పుత్రికా సదృశ నస్మద్గేహ సంవర్ధితన్
మనమాహ్లాదము నొందగా నొసగి కన్యాదానముం జేయ, స
న్మునివర్యుల్ తగ నిశ్చయించిరి కడున్మోదంబుతో, బంధు, మి
త్ర, నికాయంబులతోఁ గుటుంబములతో, రాఁగోరుచున్నార మం
చును నర్థంబు నొసంగు చందమున హెచ్చుందగ్గు లేకుండ, ఁజ
క్కని ముత్యంబుల బోలు నక్కరముల న్గల్పించి కల్యాణపున్
దినము, న్పెండ్లి ముహూర్తపు న్గడియలున్, దెల్లంబుగాఁ జేర్చి యి
చ్చిన నాకాశనరేంద్రుఁ డంతటను జేసెన్ వ్రాలు; తద్రీతిగాఁ
గ, ననేకంబులు పత్రముల్ విరచనం గావింపఁగా లేఖకా
ళిని వేగన్నియమింప, వారలును నట్లే పత్రముల్ వ్రాసి, రం
తను భూజానియు, శ్రీశుకున్, వకుళతోఁ దద్వేంకటేశుంగనం
గను, బంపించెను, పెండ్లిపత్రమిడి వేడ్కన్; వారు శ్రీ వేంకటే
శుని గానంజని రా నరేంద్రుఁడనుపన్ క్షోణీధ్రమున్ డాయఁగాన్;
తన తల్లింగని వేంకటేశుఁడనె" మాతా పెండ్లికేరీతిగా
ధనమబ్బున్? ఋణమిచ్చు నెవ్వఁడన; శ్రీ తన్వంగికిన్ భర్తవై
ధనమే లేదనవచ్చునే యనఁగ శ్రీ తన్వంగి ద్రవ్యంబునేఁ

గొనఁగాఁజెల్లునె? శ్రీ ధనంబుఁ దగునేగోరంగ నెట్లాను భా
ర్యను నా పెండ్లికి ద్రవ్యమిమ్మనుచు ధర్మంబౌనె, నీకున్ సప
త్నిని బెత్తున్ ధనమిమ్ము పెండ్లికినసన్, నేనెవ్వారింగోరుదున్
ఋణ? మన్నన్; జనియా పరాహవిభుతో వృత్తాంతముం దెల్పఁజ
య్యనఁ దానావకుళమ్మ యాతఁడనెఁ గల్యాణంబుఁ గావింపఁగా
ధనదుండిచ్చును ద్రవ్యమేల భయమందన్ బెండ్లి కార్యంబు లె
ల్లను గావింతురు సర్వదేవతలు నుల్లాసంబుతో నంచుఁ దె
ల్పను; దెచ్చెన్ ధనదుండు శ్రీపతికి సంప్రీతిన్ ధనంబెల్ల నో
వనజాతాక్ష! ఋణంబుఁ గావలెనె? శ్రీ పద్మావతీ ప్రాణనా
థునికే యప్పట! యెంత వింతయని సంతోషంబుతో నేగ బా
ళిని నాహ్వానము లంపఁగా గరుడుఁ బిల్చెన్ వేంకటేశుండు చె
ప్పె, నిటుల్ ప్రీతిని, సత్యలోకమునకున్ వేవేగి యాబ్రహ్మ దే
వుని వాణీసహితంబుగాఁదరలి సంపూర్ణానురాగంబుతో
డను నా పెండ్లినిజూడ రమ్మనుము; వేడ్కంబోయి యా చెప్పఁబో
వు, ననేకామరపాళిఁ బిల్వవలెయుంబో! బిమ్మటన్ బాకవై
రిని బౌలోమి సమేతుఁ బిల్వు భుజగారీ; పైని నాహవ్యవా
హానునిన్, బిల్వుము, ముఖ్యుఁడాతఁడగు స్వాహా దేవితోఁగూడ ర
మ్మనుమా! యాపయినిన్ గుబేరుఁగడు నమ్మానంబుతోఁబిల్వు; మా
యనయే పెండ్లికొసంగె నాకు ఋణ మత్యంతంబు పై నేగి, య
య్యనిలున్ బిల్వుము, ధర్మరాజు మరిక్రవ్యాదున్, బ్రచేతున్ దగన్
జను దెమ్మంచు వచింపుమయ్య! మిగులన్ సౌహార్ద మొప్పారఁ గ్ర
న్నన నాదిత్యుల, యక్షకిన్నరుల, గంధర్వాళిఁ బిల్వం దగున్;
వినుమా యింకను సిద్ధ, సాధ్యులను విశ్వేదేవ నా సత్యులన్,
ఘన విద్యాధర వారమున్, వసువులం, గల్యాణముం జూడ ర
మ్మనుమా? మీదట నప్సరోగణములన్ హ్లాదంబుతోఁబిల్వుమా!

వినుమా! వారలలోన నూర్వశిని మున్బిల్వన్వలెన్, బిమ్మటన్
జని రంభ, న్హరిణి, న్దిలోత్తమను, విశ్వాచిన్, ఘృతాచిన్శుభా
ననన్ మేనక చంద్రరేఖను మఱిన్ బ్రమ్లోచ లోనైన స్వ
ర్వనితా రత్నములన్ వివాహమున కాహ్వానింపుమా, యంచుఁ బం
పెను; నా మీఁదట వేంకటేశ్వరుఁడు చెప్పెన్ శేష! భూభార ధా
రణ పారీణ! సువర్ణ నంపితిఁగదా! బ్రహ్మాదులా నూర్ధ్వలో
క, నివాసుల్ చనుదెంచు నట్లుగను, నాకల్యాణ వార్తం దగన్
వినిపింపంగ, నధో జగత్తునకు నీవె వార్తలందింపఁజా
లిన ధీశాలివి, నీ నివాసమది బాళింబోయి కళ్యాణ వా
ర్తను భోగీంద్రుకెల్లఁ దెల్పవలె నుద్యత్ప్రీతిఁ బెండ్లింగనన్;
జనుదెమ్మంచును బిల్వ వాసుకె నుదంచత్ప్రీతితో నేగి ర
మ్మని పిల్వన్వలె సర్పరాజతఁడు సుమ్మా! పొమ్మ! రమ్మా! వెసన్
ఫణిరాజేంద్ర! యటంచు శేషునటకు న్బంపించెఁ దానేగి పి
ల్చెను శంభు న్సకుటుంబుఁడై నరిగ విచ్చేయంగ నవ్వేళకున్;
మనుజేంద్రుండును విశ్వకర్మను దగన్ మన్నించి" నిర్మింపుమా
ఘన శిల్పీంద్ర! యనూహ్యరీతి, నతిలోకంబౌచు దీపించు ప
ట్టణమున్ నీదగు ప్రజ్ఞఁజూపి" యని యాడన్ విశ్వకర్మండు క
ల్పనఁ గావించెను గోరినట్టులుగ; నాపై వేంకటోర్వీ ధవుం
బును దీర్చెన్ గిరిదుర్గ మట్లు బళిరా! మున్ద్వారకా పట్టణం
బును నిర్మించితి, ద్వాపరంబునను సమ్మోదమ్ముతో నిప్పుడీ
పని గావించితి నంచు నెంతయును భూపాలుండు శిల్పీంద్రు మె
చ్చెను; నారాయణ పట్టణం బతిశయించెన్ భూతలస్వర్గమై;
చనె వైశాఖపు మాసమందు సితపక్షంబందుఁ గాలక్రమం
బున మున్నాళ్లులు, చొచ్చె నాల్గవ దినంబున్ దానిలో నల్లనన్
దినభాగంబు గతించి, రాత్రి గడచెన్ దెల్లంబుగాఁ గోళ్లుఁగూ

సెను; జొచ్చెన్ భృగు వాసరంబు; నల ప్రాచీదిక్సతీ ఫాలప
ట్టిని గాశ్మీరపు బొట్టువోలె గనుపట్టెన్ సూర్యబింబంబు; ప
ద్మనులంతన్ వికసిల్లెఁ దుమ్మెదగముల్ తేనెల్ గొనన్ ప్రాలె జు
మ్మని ఝుంకారము లొప్ప; నాపయిని మధ్యాహ్నంబు ప్రాపించె, న
ల్లన సూర్యుండును వాలఁ జొచ్చె దివిఁ గల్యాణంబు వీక్షింప బం
ధు, నికాయంబులు రాఁదొడంగె; నరనాథుండాత్మ నుప్పొంగఁగన్.

...o...

—: ఆ హూ తు ల యా గ మ న ము :—

చనుదెంచెన్ దనహంస వాహనముపై సమ్యగ్గతిన్ భారతీ
వనితారత్నముతోడ బ్రహ్మ; యటుపై వచ్చెన్ శచీయుక్తుఁడై
చను నైరావతమెక్కి యింద్రుఁడు; మహేశుండయ్యుమా దేవితో
డను, నందీశ్వరు మీఁద వచ్చెఁ దనవెంటన్ మూషికారూఢుఁడై
చనుదేరంగను విఘ్నరాజును; సమంచత్కేకిపై నెక్కి వే
డ్కను గ్రౌంచారియుఁ గొల్చి రాఁగ; ననలుండామీఁద నేతెంచెఁదో
డను స్వాహాంగనరాఁగ; వాయు, యమరాట్ క్రవ్యాదులున్ వచ్చిరం
తను నాదిత్యులు, యక్షకిన్నరులు గంధర్వుల్, వసుల్, సిద్ధసా
ధ్య నికాయంబులు వచ్చిరెంతయును మోదంబొప్ప; నాసత్యులున్
వెనుకౌతూహల మొప్పవచ్చి; రల విశ్వేదేవతల్ వచ్చి; రిం
కను విద్యాధరకోటి వచ్చె; నటుపైఁ గంజాక్షు గల్యాణ ముం
గనఁగా లాస్య కళావిలాసములు లోకంబుల్ ప్రశంసించు రీ
తిని జూపంగను వచ్చిరచ్చరలు; నెంతే వేడ్క భోగీంద్రు లె
ల్లి, నహోలోకమునుండి వచ్చిరి; సముల్లాసంబు వర్తిల్లుఁగాఁ;
బ్రణుతాత్యద్భుత కామరూపముల, నారాజేంద్రుఁడున్ వారి కె
ల్లి, నొసంగెన్ విడుదుల్; సరోజములు డిల్లబోవ నస్తాద్రిపైఁ

గనుపట్టెన్ రవిబింబ; మాపయిని జీకట్లాక్రమించెన్ బయిన్
వనజారాతి యడంచెఁ జీకటులు గన్పట్టంగ రాకుండ; స
న్మని వర్యుండు వశిష్ఠుడప్పరిణ యంపుం బ్రక్రియన్దీక్షతో
డను శాస్త్రీయముగాఁగ వేడ్కఁదొలు కాడన్ జల్పెనుద్యద్గతిన్;

* * * *

—: పద్మావతీ వేంకటేశ్వరుల కల్యాణము :—

పనుపం బెండిలి పెద్దలంతఁ బసుపుంజట్టించి ముత్తైదువల్
వనజాతాక్షుని మేనికిన్ నలుగిడన్ బన్నీటితో నంత మ
జ్జన మాడించిరి పేరటాండ్రు తమి హెచ్చన్ జట్టు పుట్టంబు తా
ల్చిన యంతన్ గయిసేసి యాపయిని మాళిన్దీర్చి పాగాను నే
ర్చున ఫాలంబునఁ బల్కె వర్ధనములన్ బొల్పారఁగా దిద్ది; న
ల్లని చుక్కన్ నునుఁజెక్కిలిన్ నిలిపి; యాహ్లాదంబుతోఁ బెండ్లి కొ
డుకును వేద్యంతర రుక్మపీఠముపయిం గూర్చుండఁగా జేసి; ర
వ్వన జాతాక్షికి వేడ్క ముత్తయిదువల్ పన్నీటితో నల్లె మ
జ్జన మాడించి, సుమంబులం దురిమి, భూషల్దాల్పఁగా జేసి, యు
ల్లన ఫాలంబున నేర్పుమీఱఁగను గల్యాణంపు బొట్టుంచి, న
ల్లని చుక్కన్ నునుఁజెక్కి లిన్నినిచి యాహ్లాదంబుతోఁ బెండ్లికూఁ
తును వేద్యంతర రుక్మపీఠము పయింగూర్చుండఁగా జేసి; రం
త, నొసంగెన్ మధుపర్కమల్లునకు మోదంబంది భూపాలుఁడున్;
దనకన్యామణి ధారవోసెహరికిన్ దథ్యంబుగా; నెందు భా
వన చేయన్వలె ధారవోయు నెడలన్ బద్మాక్షుఁడేయంచు న
ల్లుని: నాకాశ నరేంద్రు భాగ్యమున నల్లుండయ్యె పద్మాక్షుఁడే"
యనిమానుల్ గొనియాడి; రాపయిని నెయ్యంబొప్ప ముత్తైదువల్

వనితారత్నముచేత వేడుకఁ దలంబ్రాలన్ దగన్ నాథుమౌ
ళిని బోయించి; వధూశిరంబునను నక్లే పోయఁగా జేసి ర
వ్యాన జాతాక్షునిచేతఁ నాపయి దలంబ్రాలన్; వశిష్ఠుండు చె
ప్పి, నటుల్ మాంగళసూత్రమున్ వరుఁడు సంప్రీతిన్ వధూకంఠ సీ
మను గట్టెన్ దమివేసి మూఁడు ముడులున్; ఘ్మదేవతల్ దెప్వఁగా
సనలంబున్ వెలిఁగించి వెట్టిరట హోమార్థంబు సద్భక్తి భా
వనతో వేల్చిరి దంపతుల్; పొలసె నవైశ్వాన రజ్వాలికా
జనితంబౌ నవధూమమంతటఁ నుదంచత్తీవ్రత సంధిల్లఁగా
సనెకల్ మట్టఁగ జేసె నప్పుడు వధూ సత్పాదముం బట్టి య
వ్వన జాతాక్షుఁడు వేడ్క సప్తపదియున్ బాటిల్లె; నాపైని దృ
ష్టిని సారించిరి మింటిత్రోవ; గనుపట్టెన్ మున్నుగా వారి వీ
క్షణ జాలంబుల కంతలోన ధ్రువనక్షత్రంబు జూపట్టె నిం
కను సప్తర్షి పదంబు; పిమ్మట గనంగా నయ్యెనందున్ వశి
ష్ఠుని ప్రక్కన్ గన సూక్ష్మరూపమునఁదోఁచున్నికు నేగతన్
గనుఁగొండీ; యదిగో "నరుంధతి" యనంగా; దంపతుల్గాంచిరో
య్యన నీరీతిని పెండ్లితంతు ముగిసెన్; యాజ్ఞజనుల్ మోదవా
రి నిధిం దేలిరి; యప్సరోగణములన్ నృత్యంబులం జేయఁగాఁ
బనచెన్ వేడ్క మహేంద్రుఁ డూర్వశియు రంభా మేనకాదుల్ ప్రద
ర్శనలం జూపిరి; విష్ణుమూర్తి యవతారంబుల్ పదిన్; ప్రీతిమో
హినిగా విష్ణువు నిర్జరాళి కమృతం బింపారఁగాఁ బోయు వే
ళను జూపించిన హావభావ నవహేళల్ చూపి; రాపైని చే
రణియున్ గొండ్లిని జూపి రుత్సుకతతో రాసంబులోనైన వా
నిని నామీఁదటఁ జూపి తన్మయత వాణీనాథ ముఖ్యామరుల్
గనఁగాఁ జేసిరి; విందు భోజనములుం గావించి రవ్వొందునన్
గణనాతీతముగాఁగ భోజ్యములు, భక్ష్యంబుల్ తగం జేసి వ

డ్డనఁ గావించిరిఁ యెల్లవారుఁ గొనియాడన్ ముద్రుచుల్: పిమ్మటన్
జనఁగాఁ జొచ్చిరి స్వస్థలంబులకు; హంసన్ వాణితో నెక్కి యే
గెను నాళీకభవుండు; నా శివుడు నేగెన్ నందిపై పార్వతీ
వనితంగూడి; మహేంద్రుఁడేగెను సితేభంబెక్కి పౌలోమితోఁ
జనిరాదిత్యులు మున్నుగాఁగల సురల్ స్వర్లోకముల్; పోవుచో
ధనదుం గన్గొని వేంకటేశుఁడనె నర్థంబెంతయో నీ కడన్
ఋణరూపంబునఁ గొంటిఁబెండ్లికయి; నీకేఁదీర్చెదనర్థితో"
నన 'నిట్లాడె నతండు' భక్తిమెయి విశ్వాత్ముండవౌ నిన్నుఁగా
దని విశ్వంబున ద్రవ్యమొండుగలదా! యన్నన్ నిజంబేయగున్
ఘన తత్త్వార్థము నెంచ; లౌకికముఁగా గన్గొన్నచో నీ కడన్
ఋణముం గొంటి నిజంబు; లౌకికముగా నేఁ బెండ్లి గావించుకొం
టిని గానన్ ఋణమున్ గ్రహించుటయు నట్టే చెల్లెడుంగాన నే
ఋణపడ్డా నది తీర్చుకోవలయునోయీ! నేను నీ యప్పు తీ
ర్పను వాంఛింతు జుమీ! మొదల్ చెడిన బేరంబుండునే! యెక్కడై
న ననంగా; ధనదుండు నీదయిన యాజ్ఞన్ నాకెటుల్ ధిక్కరిం
ప నగున్, నే శిరసావహింతును భవద్వాక్యంబు నా యప్పు తీ
ఱునె? యేనాఁటికి వడ్డియే! యసలు మీఋన్ లెక్కకట్టంగ; న
న్నను "నా రాబడియుండుఁగోట్లపయి నైనన్ నీ ఋణం బట్లె యుం
డును నీ కంతగనే ఋణం పడితి నిన్నున్ మెచ్చ శక్యంబె" యుం
చును శ్రీశుండు కుబేరునంపె; ఫణిరాజుల్ స్వీయ పాతాళముల్
చని; రీరీతిగఁ బెండ్లిపూర్తి యయినన్; భూపాలుఁడాత్మీయనం
దనఁ బద్మావతి నల్లుతో ననుప నంతన్ జేసె నేర్పాటులన్;
దనయం గాంచి యిటాడె; నే కరణి బోధల్ చేయఁగాఁ జాలుచున్
తనుజా! దేవుని భార్యవౌటను జగన్మాతృత్వముం గంటి నే
మనసౌ నాదగు భాగ్యమున్ నిరతమమ్మా సర్వలోకైకంబు

ల్లను గాపాడుము నీ కృపారసము తొల్కంజేసి" యంచాడి; ప
ల్కె, నిటుల్ వేంకటశైలవాసుఁగని బాళిన్ స్వామి! నాకిప్పుడ
ల్లునిగా నైతివి క్షీరవార్ధికిని దుల్యుండైతి నేనన్న నా
తన యారత్నము లక్ష్మి యంశమగుఁగాదా! నిన్నుఁబోల్లాడ నే
ర్చునె? యీ రీతిగఁ దత్త్వ మొక్కటియ పేరుల్వేఱురూపంబులుం
గనఁగా వేఱగునంతె; కుఁగలవే కాంక్షల్ భవద్ధ్యానమున్
ఘన భక్తింబొనరించువాఁడు! జగతిన్ ఖండింతు నంబెంచువా
డును. నీకొక్కటె; చైద్యముఖ్యులు బలాఢ్యుల్ నిన్ను ద్వేషించి ము
క్తిని సాధించిరి ధ్యానయోగమునగాదే! లోకముల్లావఁగా
వనజాక్షా! యవతార మెత్తితివి మా పద్మావతీదేవిచే
తను నేనైతిని మామ; శంకరునకు న్దక్షుండు తా మామయై
మును జామాతయె యన్న దుర్భ్రమను నా భూతేశుబిన్ యజ్ఞ భా
హ్యునిజేయన్ సమకట్టి నష్టపడె; నేనో: నిన్ను జామాతృమా
త్రునిగా స్వప్నమునందునైనఁగన; భక్తుండన్ విధేయుండ; నె
వ్వనికిన్ శక్యమె నీదులీల లెఱుఁగన్? భ్రాంతుండ గాకుండ న
న్నును రక్షింపు"మటన్న మెచ్చి హరి "నన్నుంబెంపు పద్మావతిం 1635
గాని యేనేగెదనన్న శ్రీ సహజమౌ కూర్మిన్ హరింజూచి యి
ట్లనె నాకాశ నరేంద్రురాణి; "జలజాక్షా! నీవు దేవుండవౌ
టను, నా కూఁతురు నీకు నిప్డు సతియౌటన్ దేవిగా నయ్యె; నై
నను నేఁదల్లిని గాన నోర్చుకొననౌనా? యందుచే జెప్పుచుం
టిని. నీ వేలుకొనన్ వలెజుమి వధూటీ! రత్నమైనట్టి మ
త్తనయన్ బ్రేయసిగాఁగ నైతి నిటులత్తన్ నీకు; భూదేవితో
డను సామ్యంబును గంటిఁ దల్లికిని బిడ్డల్ భర్తృవాల్లభ్యముం
గనుచున్ హాయిగ నుంట కావలయు లోకన్యాయ మిట్లుండు నీ
కును నేఁ జెప్పెదు దానినే" యని కనుంగొనల్ నవాశ్రువ్రజం

బును జిందన్ వచియింపఁ బద్మకనుఁదమ్ముల్ చెమ్మగిల్లె ; జగం
బున స్త్రీచిత్తము లిట్టులుండు; హృదయంబున్ భర్త కర్పించినన్;
దన పుట్టింటను లేమియే కలిగినన్ దానత్తవారింటిలో
ఘన భోగంబులు గల్గనేనియును భాగ్యంబున్న నెంతేనియున్
దనుఁ జిన్నప్పటినుండి పెంచికడు విద్యాబుద్ధులన్ జెప్పి సా
కిన మాతాపితలన్ విడంగను మనఃక్లేశంబు వాటిల్లునె
మ్మన సూహ్లాదము నంద నప్పుడు గరుత్మంతుండు తావచ్చి వ్రా
లెనుః బద్మాపతి తోడ నెక్కెఁగడు వాళిన్ వేంకటేశుండు న
వ్వినతానందను వీపు మీఁదికిఁ గడున్ వీడ్కోలు చెప్పంగ న
మ్మనుజాధీశుఁడుఁ దత్సతీమణియు సమ్యగ్రీతితో, నుప్పరం
బునకున్ లేచెను వైనతేయుఁడు నగంబుల్ సంచవింపంగ, నం
బునిధుల్ ఘూర్ణిలఁ బెల్లఁ గిల్లఁగఁ గజంబుల్ మేఘముల్ తూలఁద
ధ్వన పక్షమ్ముల నార్చుచున్ జనియె నాకాశంబునందున్ దగన్.

...o...

తొండమాను వసుధానుల వివాదము

అనుకూలంబుగ రాజు పుత్రిక వివాహంబట్లు గావించి య
ల్లునితోఁ బంపిన కొంతకాలమునకున్ లోకుల్మదిం గుంద స
జ్జనుఁడాకాశ నరేంద్రుఁడీల్గి కనియెన్ సాలోక్యమున్; దొండమా
నునకుం దద్వసుధాన నామునకు నెంతో స్పర్థ రాజ్యార్థమై
జనియించెన్ దనులోనఁ దాము తమదే స్వత్వం బలుచున్ జగ
జ్జన సంక్షేమము మాటయెంచక దురాశాపీడితుల్ శుష్కవా
దనలం జేసిరి; తొండమానుఁడు కడున్ దాత్పర్యమేపార న
వ్వన జాతాక్షుని వేంకటేశుఁగని "దేవా! కావవే" యన్నవా

కను భక్తుండవనీ; వతండఁగును నాకు న్నాప్తవ; నిన్జేర దీ
సిసఁ బద్మావతి కుందుఁగావునను వాసిన్నీకుఁ జక్రంబు ని
త్తును నేనావసుదాను పక్షమున వత్తున్ యుద్ధముం జేయ; భ
క్తుని నిన్నున్విడ నాడఁజాల; మఱి బంధుండాతఁడౌఁ గాన నా
తని వర్జింపఁగరాదు కొమ్మనుచు నంతన్ జక్రమున్ దొండమా
నునకిచ్చెన్ జనుమంచుఁబైని వసు దానుండంత నేతెంచి నా
కను సాయంబొనరింపఁగా వలయు నీకున్నాప్తవన్నై యోడి పో
యినచో నవ్వును లోకమన్న; నటులే యేతెంచి నీ పక్షమం
దని గావింతు నటంచుఁదెల్పి చనె సాహాయ్యంబుగావింప నం
తను ఘోరంబుగ బిండివాలములు, కుంతంబుల్. కటారుల్, గదల్
ఘన భల్లంబులు, ముద్గరంబులు, మహాఖడ్గంబులున్, జక్రశా
త, నిశాతాశుగ పంక్తిమున్నగు ప్రసిద్ధక్రూర శస్త్రంబులన్
గొని యుద్ధంబును సల్పి రుగ్రముగఁ దద్ఘోషల్ దివిన్ముట్టి; ఘో
ర నినాదంబులతోఁ బిశాచములు పోరంజొచ్చు చందాన సై
న్య నికాయంబులు పోరఁజొచ్చుటయు నత్యంతోగ్రమై యప్పుడా
ప్పెను యుద్ధావని హస్తముల్, చరణముల్, పీకల్, తలల్, మొండెముల్
తుని యల్లాఁబడఁ బీనుఁగుపెంటలయి శత్రుల్ నేలఁగూలంగ నం
తను వార్వీర విహారముల్సలిపి రుద్యత్ క్రోధముల్ మేరమీ
ఱినవారై, వసుదాను సైన్యములు పాఱెన్; దొండమానుండు వే
సెను జక్రంబును వేంకటేశ్వరుఁడు మూర్ఛిల్లంగ; నా వెంటనే
తనకోదండముతోడ నస్త్రముల నంతన్దవ్వుగాఁ బాఱవై
చెను; జేరెన్ హరిసన్నిధిన్ గనుల నించెన్నీరు, దుఃఖంబుతోఁ
దనమూలంబున నింతవచ్చెనని; యేతత్పాద యుగ్మంబువా

త్తైను; పీవఁగఁ దొడంగె భక్తి మెయినంతే దాళవ్యంతఁబుతో;
వనిలోనన్ వసుదానుఁడున్ మిగుల దుఃఖాశ్రుల్ చెలంగన్ వెసన్
దన బాణంబులు పాఱవైచి వగచిందన్ సైన్యమున్వీడి వ
చ్చెను దానుం బరిచర్యలం దనుపగా శ్రీనాథునిన్; దుఃఖముం
గొని పాదాబ్జయుగంబు సన్నిధినిదాఁగూర్చుండి సేవింప; మె
ల్లనఁగన్విచ్చెను వేంకటేశ్వరుఁడునేలం; దొండమానుండు తత్
క్షణమే మ్రొక్కి "క్షమింపుమయ్య! జగదీశా! మూఢునిన్నన్నునో
వనజాతాసన వాసవాదిసురసేవ్యా! భక్తమందార! తె
ల్వని గోల్పోయితి రాజ్యకాంక్షఁగొని యావేశంబుతో నీవొసం
గిన చక్రంబున నిన్నె వేసితినిసీ! కీడెంచకుండన్ దుదిన్
గనువిప్పయ్యెను నాకు;ఁదెల్పి కలుగంగాఁజేయఁగా నీవు క
ల్పన గావించితి సన్నివేశమునిటుల్ పాపాత్ముఁడన్; నీకు బా
ధను గల్గించితి రాజ్యకాంక్షవదలెన్ దప్పయ్యె రాజ్యాధినా
థునిగా నీ వసుదానుఁజేయుమని చేతుల్ మోడ్చి ప్రార్థింపఁ బ
ల్కెనిటుల్ వసుదానుఁడున్ వగపుతో లేదింక రాజ్యాశ నా
కనఁగా వారల వాక్యముల్విని మహాహ్లాదంబుతోఁ బల్కెని
ట్లనియా శ్రీహరి మీరలిర్వురును రాజ్యంబింక మీఁదన్ సగం
బును నొక్కండు, సగంబొకండుఁగొనియే పొచ్చెమ్ములున్ లేక పా
లన చేయుండని, వారలంబనిచి, శ్రీలక్ష్మీసతీనాథుఁ డం
తనె చేయంగఁదపం బగస్త్యముని రాద్ధన్యాశ్రమస్థానమే
గెను; భక్తుండగు తొండమానుఁడమరక్తిన్ బాసి రాజ్యంబుపై
వనజాతాక్షుని వేంకటేశ్వర పరబ్రహ్మంబుపైఁ జక్రమే 17
సిన దుష్టాత్ముఁడ ముక్తిఁగోరుకొనఁ గిస్సీ! రాజ్యముం గోరుకొం
టిని నాకంటెను బుద్ధిహీనుఁడు కలఁడే! శాశ్వత-బానె యీ

తను? వేనాఁటికెనంచు వేంకట నగాధ్యక్షున్ గనంగా నగ
స్త్యుని దివ్యాశ్రమ సీమకేగి కనెనందున్ విశ్వరూపంబుతో
డను గన్పట్టిన వేంకటేశ్వరుని; వేడ్కన్ భక్తుఁడా తొండమా
నునితో నిట్లనెఁ గట్టఁజేయవలె నిందున్ నీవు దేవాలయం
బును; ప్రాకారములెన్న మూఁడు వరుసల్ పొల్పారుచుండన్వలెన్
ఘనమౌ రీతిని గోపురద్వయమటం గల్పింపనౌ నెంతయున్
గనువిందాగతి ద్వారసప్తక మొసంగంగావలెన్ వాస్తుశా
స్త్రనిరూఢంబుగఁ జేయఁగావలెఁ బ్రతిష్ఠన్ వేదమార్గంబునన్
వినుమా! యచ్చటనున్న బావి మఱినీవే బాగుచేయన్వలెన్
జనము ల్మెచ్చఁగఁ బూలమొక్కలను బెంచంగావలెన్ నిల్చునాఁ
డను నీకట్టెడు దేవళంబునను వేడ్కన్ నిక్కమౌనన్న; ని
ట్లనె నాతండు మహాత్మ! నేనెఱుఁగనయ్యా! బావిత్రవ్వంగ న
న్నను నీపూర్వభవంబు వింతు నవధానంబొప్పఁగా విన్మటం
చును శ్రీశుండిటు తొండమానునకు నచ్చోఁ దెల్పె సంప్రీతితో.

...o...

తొండమానుని పూర్వ చరిత్ర

వినుపింతున్ తొలి నీ చరిత్రమును; గోపీనాథనాముండు పా
వన గోవిందుని భక్తుఁడై సుజనుఁడై వర్తించు శాంతంబుతో
విను శ్రీనాథు పవిత్ర సచ్చరితలన్ వేనోళ్లఁ గీర్తించుచున్
మనియెన్ జోళపవిత్రభూమికిని సమ్మానంబుతో నేగి చూ
చెను నాతండు "కుశస్థలం"బచటఁ జేసెన్ నిష్ఠతోడన్ దపం
బును; నామీఁదట వేంకటాద్రికిని సమ్మోదంబుతో నేగి, య

వ్విను తాద్రిన్గల రంగదాసచటుఁద్రవ్వెన్ బావియొక్కండు; పెం
చెను దానెన్నియొ పూలమొక్కలనువాసిన్ వాఁడు, తోమాలెలన్
బెను రక్తిన్ విరచించి యీయఁగను గోపీనాథుఁడా దండల 1725
ర్పణ గావించును నాకు; నొక్కదినమా రంగండు పూదండగొం
చును నేతేరఁగ స్వామిపుష్కరిణిలోఁజూపట్టె రబ్జాక్షులా
తనికిన్ మోహాము పెల్లుగాఁగలిగి రేతఃపాతమయ్యెన్ గడున్
వినుమా! దీనిని దివ్యదృష్టిఁగని గోపీనాథుఁడున్ బూజయె
ల్లను బాడయ్యెను నీయతిక్రమము వల్లన్ మృత్యువుంగాంచుమా
యనుచున్ శాపమొసంగె వింటివిగదా! యారంగదాసుండ వీ
వని నీచిత్తము నందలంపు; మటుపై నాబావిపూడెన్; భవ
జ్జని సాఫల్యమునంద బావిని నుదంచత్ప్రీతితో బాగుచే
సిన నీ జన్మతరించు నేగుమని రాజీవాక్షుఁడా తొండమా
నునకుం జెప్పి యదృశ్యమయ్యె: నతఁడు న్చొయె న్నిజావాసమున్.

—o—

తొండమానుడు స్వామివారి దేవాలయము నిర్మించుట

చనీమోదంబునఁ దొండమానుఁడు నుదంచత్ప్రీతి రప్పించి శి
ల్పినికాయంబుల, వేంకటాచలముపై వే వేగ దేవాలయం
బును నిర్మింపుఁడు శిల్పచాతురి జగంబుల్ మెచ్చఁగానంచుఁ బం
చెను శిల్పీంద్రుల రెండు గోపురములన్ జెన్నొందు ద్వారంబులే
డును; ప్రాకారములొప్ప మీఱగను మూఁడున్; మండపంబొండు ని
మ్మనగోశాలను, ధ్యానమందిరము సొంపుల్మీఱఁగట్టంగఁ ద
త్కనకాద్రి ప్రతిమాన హర్మ్యములు, శుద్ధాంతంబులున్, సౌధముల్
ప్రణుతింబా గతిఁగట్ట నాజ్ఞనిడెఁ నాపైనిన్ దటాకాదులన్

ఘనతన్ ద్రవ్యంగఁబంచె, నాటుటకు మొక్కల్ పెక్కు తెప్పించె; సీ
పనులెల్లన్ నెఱవేర్పఁగఁ బడియె భూపాలాజ్ఞచేతన్ ద్వరన్
ఘనుఁడాతండు ప్రతిష్ఠచేయ సకలశ్రీదేవతల్మెచ్చ శి
ల్పి నికాయంబట నాగమోక్తముగ సంప్రీతిన్ దగన్ జెక్కి తె
చ్చిన దివ్యాద్భుత విగ్రహంబులను జేజేయంచుఁగీర్తించి సె
మ్మనమానందము చెందఁగా వికృతినామఖ్యాత సంవత్సరం
బున శ్రీమార్గశిరంబునం బ్రథమమైపాల్పొందు నయ్యాశ్వినిన్
బ్రణుతంబౌ గురువాసరంబుననునా రాజేంద్రుఁడుర్వీసురా 1750
గ్రణులెన్నంగఁ బ్రతిష్ఠచేసెను జగత్కల్యాణముంగూర్పఁగన్.
చనియెన్ కాలముకొంత; వేంకటగిరిన్ సద్భక్త సంసేవ్యుఁడౌ
చును బద్మావతిఁగూడియున్న జలజాక్షుండాత్మలో వేగుచుం
డెను లక్ష్మీవిరహార్తితోడఁగని పెట్టెన్ దానిఁ బద్మావతీ
వనజాతేక్షణ యింగితజ్ఞయయి; యీ వైకుంఠునిన్ మాధవుం
డనుచుంజెప్పను సంహితల్ సవతినై యాలక్ష్మికిన్ విష్ణుదే
వునగున్ నేనెడఁబాటు చేసిన జగంబుల్ మెచ్చునే? యంచుఁదా
వనె నీరీతిని వేంకటేశ్వరునితో "నాలక్ష్మిమాయక్క యీ
మెను వక్షంబునఁ దాల్పకుంటలగునే? మేల్మేలు మీ చేఁతల"
న్నను బద్మావతి మాటలందనిసి" కాంతా! ధర్మబద్ధంబుగా
ననినావిప్డు లక్ష్మికై తపము చేయంబోదునంచున్ సుప
ర్ణునిమీఁదన్ గరవీరమన్న ఘనమౌ ప్రోల్ చేరె నచ్చోటఁ జే
సెను ఘోరంపుఁ దపంబు దీక్షఁగను లక్ష్మీదేవికై యంతటన్
జనులున్, మౌనులు, సర్వదేవతలు, రక్షస్సంతతుల్, లోకముల్
ఘనమౌ శ్రీశతపోమహాగ్నిఁబడి క్రుంగన్; నారదుండంత దా
నినివారింపఁగ నెంచి శ్రీకపిల మౌనిం జేరి ప్రార్థింప నా
మునియున్ లక్ష్మినిగూర్చిఁ బల్కెనిటులన్ బ్రోవంగ దే లోకముల్

జననీ నీవెఱుగంగ లేనిదెచటన్ జర్గింపఁగా గల్గునే!
మును సీతాసతివైన నాఁటి చరితంబున్ జ్ఞప్తికిం దెచ్చుకొ
మ్మన లేదా కడు వేడ్క వేదవతితో నానాఁడు శ్రీ వేంకటే
శునిగా నేనవతారమెత్తుదు నటంచున్నాఁడు పద్మావతీ
వనితారత్నమవైన నిన్నుఁ గొనెదన్ వాల్లభ్య మేపార నం
చును; పద్మావతి నీదు నంశ మొకదా! శోధింప నన్నన్ రమా
వనజాతేక్షణ వేంకటేశ్వరు తపోవాటంబు చేరం జనన్
గని బ్రహ్మాదులు లోకమాతకు నమస్కారంబులం జేసియో
జననీ! నీవు ప్రసన్నురాలవయి కంజాతాక్షుఁడై త్రైలోక్య భీ
జనకంబైన తపంబు మానుమిఁక నీర్ష్యన్ గాంచఁగా నేల? నీ
వనఁ బద్మావతి యన్న నొక్కరె యనం బాటించి యా మాటలన్
వనజాక్షుం డపమాపఁ గోరుటయు, సంభావించి యియ్యబ్ధి నం
దన వక్షంబున నిల్పి, యాపయిఁ దగన్బద్మావతిన్ భార్యసీ
మను నిల్పెన్; వెస వేంకటేశ్వరుఁడు సన్మానంబుతోఁ బల్కె నె
మ్మన ముప్పొంగఁగ నిట్లు వేడ్క "నలవేల్ మంగాఖ్యతో నింకనొ
ప్పును బద్మావతి పద్మజాత యనుచున్ బూఁబోఁడి" యీ లక్ష్మియున్
గనఁగాఁ బద్మనివాసయే కద! జగత్కల్యాణ సంధాతవై
వినుతింగాంతును వేంకటాఖ్యమగు పృథ్వీభృచ్ఛిరోగ్రంబుపై
ననుచున్ భార్యలతోడ నేగహరి యత్యంతంబు హర్షించుచున్
వనజాక్షుండగు వేంకటేశ్వరుని భవ్యంబైన చారిత్రమూ
ని, నవంబౌ గతి మాలికాకృతిగ "శాంతిశ్రీ" సమాఖ్యన్ ధరిం
చిన శ్రీ రాజమహేంద్రవాసి, విబుధాశీర్వాదముల్ గోరు స
ద్వినయాంచద్గుణభాసి "బాత్సకవి" యెంతే భక్తి నిద్దాని వ్రా
సెను; దీనిం బఠియించినన్, వినిన నాశ్రీశుండు ప్రోచుం గృపన్.

శ్రీ రాజమహేంద్రపురవాసులు, "శాంతిశ్రీ" బాత్సకవిగారు ప॥గో॥ జిల్లా "నరసాపురం" శ్రీ కపిల మల్లేశ్వరస్వామివారి ఆలయప్రాంగణమున సుమారు ఒక నెలరోజులు "దశావతార పౌరాణికోపన్యాసములు" చెప్పగా వారికి పౌరసన్మానము జరుగు సమయమున సమర్పించిన

—: ప్రశంసా ప్రసూనాంజలి :—

మందార కుందారవిందోదరస్యంది
మారంద భాషిత మందరముల
గంభీరలపిత విజృంభణారంభ శుం
భచ్ఛార్జికా దండకోచ్చయముల
నాకర్షణోత్కర్ష హర్షణోద్ధర్ష చి
కీర్షిత వర్ణనా శీర్షములను
మానితానూన సమ్మాన విజ్ఞాన దో
న్మేషణా గాన ధునీవ్రజముల

సతుల శ్రుతిహిత మత వితతాఖిల విల
సత్పురాణేతిహాస కథోత్పల చయ
జాత ఘుంఘుమోత్పన్న ప్రసంగములను
భాసిలును "బాత్సకవి" యుపన్యాస మదిర!

సరసకవిత్వ తత్త్వ పరిసర్పిత చిత్తసరోరుహుండు, సుం
దర హృదయానురంజక కథాకథన ప్రతిభావిభాసి, భ
క్తి రమ సముత్థితాంశ పముదీర్ణుడు; శ్రోతృజనప్రమోదదుం
దురవడి "బాత్ససత్కవి" సమున్నతినంది వెలుంగుగావుతన్॥

అపశబ్దం; బపపాఠం;
బపభాషణ బాత్సకవి యుపన్యాసకథా
సుపథంబునఁ గనరాదన
నుపగీతముగాఁ దలంచు టొప్పదుసుజనుల్॥

సంగీతంబును, సాహితీపటిమయున్ సౌజన్య సద్భావముల్
రంగ త్తుంగ సుభావసంఘటిత ప్రాచీన విద్వన్మృగేం
ద్రాంగీకార్యమనోజ్ఞ పద్యములు హృద్యంబౌనటుల్ పాడ; స
ర్వాంగీణం బొనరింతు మోదమును; దీర్ఘాయుస్సునీకయ్యెడిన్॥

నేనే వ్రాసినదిది యని
తానే వచియింపఁ దెలియఁదఁగుగాకే ప్రా
చీన కవిదోయనిఁ దోచును
వీని కవితతాదృశమయి వెలయుటచేతన్॥

ఇట్లు,

నరసాపురం | కవిభూషణ, కవిశేఖర, కవితావతంస, కవిర
తే24-10-70 | శిష్టా వేంకటసుబ్బయ్య (సం)

—0—

శ్రీమద్రాజమహేంద్రవర పురవాసులు, స్వర్ణ సింహాలలాట ఘంటా కంకణహస్తులు, "శాంతిశ్రీ" బాత్సకవిగారు మాపాలకొల్లు పురమున గల శ్రీక్షీరారామలింగేశ్వరస్వామివారి ఆలయప్రాంగణమున తే. 11-1-1970 నుండి తే. 14-12-1970 వరకు "దశావతార పౌరాణికోపన్యాసములు" చెప్పి మా పురజనుల మానసము లుఱ్ఱూతలూగించుట పురజనులు వారికి పదునెనిమిది సింహములు గల స్వర్ణసింహాలలాటఘంటాకంకణమును పౌరసన్మానము జరిపించును సమయమున వారి కర్పించిన

—: అభినందన :—

శ్రీ మద్భాగవతోత్తమమ్ గుణమణిం స్నిగ్ధప్రపత్త్యాత్మకం
గీర్వాణాంధ్ర మనోజ్ఞ వాఙ్మయ చణం కీర్తిప్రభారాజితమ్
శ్రీ నారాయణ దాసవర్య మహదాశీర్వాద సంపన్నిధిం
పాయాద్బాత్సకవీంద్రచంద్రమనిశం భక్తప్రియో రాఘవః॥

మును నీకీర్తి నినుంటి, నేడిచట నీమూర్తిం గనుంగొంటి; స
జ్జనతామాన సుధీప్రచోదిత సదస్యవ్రాత మోహాహోయన్
వినుపంజాలి "దశావతారచరితన్" వీన్విందుఁ గావించి నా
వనఘా! బాత్సకవీంద్రచంద్ర! గొనుమయ్యా! మా నమోవాకముల్

హంగులు లేకొక్కండవై
సంగీతముతోడ సరళసాహితి మేళం
బుంగనమా హృదయములు
ప్పొంగించిన నీదు నేరుపున్వినుతింతున్॥

సమర్పణ	రచన :
చోడిసెట్టి సూర్యారావు	కథా కళాప్రపూర్ణ - మహాకవి -
మున్సిపలు చైర్మను-పాలకొల్లు	పెద్దింటి దీక్షితదాసు, (సం)
తే, 14-12-2970	నరసాపురం.

శ్రీమద్రాజమహేంద్రపురవాసులు "శాంతిశ్రీ" బాత్సకవిగారు శ్రీఉమామార్కండేయేశ్వరస్వామివారి ఆలయమున సుమారు డెబ్బదియైదు రోజులు "దశావతార పౌరాణికోపన్యాసములు" చెప్పగా వారికి పౌరసన్మానము గావించి స్వర్ణసింహలలాట ఘంటా కంకణము సమర్పించు సమయమున సమర్పించిన

—: స్వర్ణ కిరీటము :—

అందము చిందుచుం జిగురుటాకులు మల్కొడి విశ్వసౌఖ్యకా
వ్యేందిరయై, ప్రభాతపరమేశ్వరియై, నవయౌవనాంగియై।
యందరముందు బాత్సకవితార్య కవిత్వపటుత్వకాంత మి
న్నందుచు గౌరవింపఁబడె హాయిగఁ దీయఁగ మేలు మేల్బళీ!

సౌందర్య సౌఖ్య నిష్యందామృతోత్సవ
కంపాలతలతోడ సౌఖ్యమంది
మధుర మోహనకళా మందారపుష్ప వి
శ్వవిలాసినీ భాగ్యపట్టమంది
యానందవాక్యనాట్యసుమనోహరసరో
వరజలకాలలో పరవశించి
యౌదార్యధుర్య ధైర్యస్థైర్య గాంభీర్య
సద్యశోప్సరసతో సఖ్యమూని

యంచిత పురాణకథల నుయ్యాలలూగి
నవనవోన్మేషభావ విన్యాసమొప్ప
బ్రహ్మపట్టమ్ము నందెనీ పట్టణమున
బాత్స సుకవి సమ్మాననాబ్జముఖి బలారె!।

ఆశాలతా స్వర్ణహారసౌదామనీ
జయజయ ధ్వానముల్ ప్రియములయ్యె
జలదగంభీర నిస్వన విధానముతోన
పౌరుషమ్ములు జయభేరులయ్యె
బృందావనోత్సవ మందారపుష్ప వి
తానమ్ములు జయపతాకలయ్యె
రసవిలాసధునీ తరంగమ్ములు తురంగ
మాతంగ చతురంగ జాతులయ్యె

గంగనమండలి మార్మ్రోగ నిగమనాద
రోదసీ గహ్వరమ్ముసుశ్లోకమెసఁగ
నీకవిత్వ పటుత్వ వినీతితోడ
బుణ్యపురుషుండవౌర! శ్రీ బాత్సుకవి॥

సమర్పణ :	రచన :
పోతుల వీరభద్రరావు	ఆంధ్ర బెర్నార్డుషా - జగజ్జనని
మున్సిపల్ ఛైర్మను	వేదాంతకవి
బండి రామమోహనరావు	
జిల్లా జడ్జి	
రాజమండ్రి.	
తే. 24-3-1963	

—0—

ప్రశంసలు

ఓమ్ ఆంజనేయాయ నమః

శ్రీః

యోఽయం రాజమహేంద్ర నామకపురే రాజత్ప్రతిష్ఠాయుతై
ర్విద్వద్భిః కమనీయ కావ్యకలనాదక్షైః కవీంద్రైస్స్తుతే
"గీతా మందిర" నామ సద్మనివహేరాఖ్యానకాన్యన్వహమ్
మోచాపన్నిభ వాగ్భరస్స్వకథయన్ మోదం దిశన్ శృణ్వతామ్।

ఏతత్పత్తన సంస్థితాస్సుమనసః శుత్వా యదీయాగిరః
మృద్వీకామధుమాధురీ మదపరీవర్తిశ్చ శర్మప్రదాః
ప్రీతిం, శ్రీశపదాబ్జయో రతితమాంభక్తించ సంప్రాప్నువన్
సోఽయం "బొత్సకవి" స్సుధీర్విజయతాం శ్రీశస్య కారుణ్యతః॥

కేచిత్సన్తి పురాణబోధనచణాః కేచిత్కవిత్వాదరాః
కేచి ద్వీణవదానగాననిపుణాః, కేచిచ్ఛ భక్త్యన్వితాః
ఏత "ద్బొత్సకవిః" పురాణకవితాగానేష్వముష్మిన్ పురే
విద్వత్ప్రస్తుతి యోగ్యతా మధిజగే యాదృఙ్నసందృశ్యతే॥

ఖ్యాతః కవిత్వే, భగవత్కథా యా
స్సంకీర్తనే పుణ్యపురాణబోధే
సౌజన్య సౌశీల్య శమాది యుక్తః
జేజీయతాం బొత్సకవిర్మహాత్మా॥

ఏవమాశాస్తా
జి.వి.వి. తాతాచార్యః
సాహిత్య విద్యాప్రవీణః, భాషాప్రవీణశ్చ
రాజమహేంద్రవరమ్
తే. 3-12-1967.

బొత్సకవి సృష్టించిన నూతన రికార్డు

పశ్చిమగోదావరి దినపత్రిక కోస్తావాణి

రాజమండ్రి. ఆగష్టు 28 : మాలికా రచనలో శ్రీ బొత్సకవి పాత రికార్డును బద్దలుకొట్టారని ప్రముఖ కవి కళాప్రపూర్ణ శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి పేర్కొన్నారు. శ్రీ బొత్సకవి వ్రాసిన శ్రీ వెంకటేశ్వర మత్తేభమాలిక కావ్య గాన సభకు శ్రీ మధునాపంతుల అధ్యక్షత వహించారు.

తెలుగు సాహిత్యంలో అరుదుగా కానవచ్చే ప్రక్రియ మాలిక. పూర్వం అల్లసాని పెద్దన, రామరాజభూషణుడు ఈ ప్రక్రియలో కవిత వ్రాశారని శ్రీ మధునాపంతుల తెలియజేశారు. అదే విధంగా ఆధునిక కాలంలో రామకృష్ణ కవులు, విజయనగరం కవులు ఈ ప్రక్రియలో తమ ప్రతిభ చూపించారు కాగా శ్రీ బొత్సకవివలె పూర్వపు కవులెవరు ఇంత సుదీర్ఘమైన మాలికను వ్రాయలేదని శ్రీ మధునాపంతుల చెప్పారు, విజయనగర కవులు ఆరుగురు ఈ మాలికా రామాయణాన్ని ఆరు కాండలుగా వ్రాశారు. అయితే ఈ మాలికలలో ఏ ఒక్కటీ 1500 చరణాలకు మించలేదు, కాగా శ్రీ బొత్సకవి వ్రాసిన శ్రీ వెంకటేశ్వర మత్తేభమాలిక మాత్రం 2500 చరణాల వరకు విస్తరించి ఉన్నదని ఆయన వివరించారు. ఇంతటి సుదీర్ఘ మాలికను వ్రాయటంద్వారా బొత్సకవి తెలుగు సాహిత్యంలో ఒక కొత్త రికార్డును సృష్టించారని ఆయన ప్రశంసించారు. ప్రవాహంవలె సాగే ఈ మాలిక బొత్సకవి కవితా ప్రతిభకు నిదర్శనమని ఆయన పేర్కొన్నారు.

రాజరాజ నరేంద్రునికి పట్టాభిషేకం జరిగిన శ్రావణ బహుళ విదియనాడు ఈ సభ జరగటం ఒక విశేషమని శ్రీ శాస్త్రి చెప్పారు. దాదాపు వెయ్యి సంవత్సరాల క్రితం ఇదే రోజున ఈ మహాపట్టణంలో రాజరాజ నరేంద్రునికి పట్టాభిషేకం జరిగిందనే విషయాన్ని గుర్తించుకోవాలని ఆయన అన్నారు. శ్రీ బొత్సకవి ఆర్థికంగా అనేక ఇబ్బందులు పడుతున్నారని ముఖ్య అతిధిగా విచ్చేసిన రిటైర్డు ఇన్‌కంటాక్స్ ఆఫీసర్ శ్రీ పానుగంటి శ్రీరామమూర్తి తెలియజేశారు. శ్రీ బొత్సకవి ఈతిబాధలు తీర్చడానికి ఆర్థిక సహాయం చేయవలసిందిగా శ్రీ పానుగంటి చాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్

మని కోరారు. ఇట్టి మహాకవికి సహాయం అందించినట్లయితే సాహిత్యానికి సేవ చేసి నట్టు కాగలదని ఆయన అన్నారు. అయితే, కవులకు సహాయం చేయగల ఆర్థిక స్తోమత తమ సంస్థకులేదని చాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ అధ్యక్షుడు శ్రీ బొమ్మన సబ్బా రావు తెలియజేశారు. తాము ఇదివరలో శ్రీ బొత్సకవికి కొంత ఆర్థిక సహాయం చేసి నట్లు ఆయన చెప్పారు శ్రీ బొత్సకవి వ్రాసిన ఈ కావ్యం ముద్రణకు వెంకటేశ్వర స్వామి సహకరించగలడన్న ఆశాభావాన్ని ఆయన వ్యక్తం చేశారు. శ్రీ వెంకటే శ్వర మత్తేభ మాలిక కావ్యాన్ని పెద్దాపురం కళాశాల తెలుగు లెక్చరర్ శ్రీ పంపన సూర్యనారాయణ మధురంగా గానం చేశారు. కవి ప్రతిభను కూడా ఆయన మధ్య మధ్య ప్రశంసించారు

పెద్దాపురం మాజీ మున్సిపల్ చైర్మన్ శ్రీ ముప్పన రామారావు పంపిన 116 రూపాయలను శ్రీ పంపన కవికి అందజేశారు చాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ కార్యదర్శి శ్రీ రౌతు సూర్య ప్రకాశరావు మరో 116 రూపాయలను శ్రీ బొత్సకవికి అంద జేశారు. శ్రీ సూరపరెడ్డి దొంయ్యకవి గారికి 200 రూపాయలను బహూకరించారు. శ్రీ బొత్సకవి స్వయంకృషితో వృద్ధిలోకి వచ్చారని డాక్టరు జొన్నలగడ్డ మృత్యుం జయరావు చెప్పారు. శ్రీ బొత్సకవి పెక్కు పద్యాలను కంఠస్థం చేశారని ఆయన అన్నారు. సర్కస్ ఫీటు వంటి ఈ మాలికా ప్రక్రియలో శ్రీ బొత్సకవి ప్రౌఢిని, వర్ణనా నైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించటం మెచ్చుకోదగిన విషయమని ఆయన అన్నారు. శ్రీ బొత్సకవి వ్రాసిన ఈ కావ్యం అచ్చులో వెలువడగలదన్న ఆశాభావాన్ని ప్రముఖ న్యాయవాది శ్రీ పొతుకూచి సూర్యనారాయణమూర్తి వ్యక్తం చేశారు.

తన చిన్నతనంలో శ్రీ నారాయణమూర్తి మత్తేభమాలికలో వ్రాసిన యుద్ధ కాండను చూశానని, ఇటువంటి కావ్యం వ్రాయాలన్న కోరిక తనకు ఆనాడే కలిగిం దని శ్రీ బొత్సకవి చెప్పారు. శ్రీ మధునాపంతులవారు ఈ కావ్యం వ్రాయటానికి తనకు ప్రేరణ కలిగించారని ఆయన అన్నారు, భగవంతుని దయవల్ల తనకు ఎటు వంటి లోటు లేదని శ్రీ బొత్సకవి చెప్పారు. బొత్సకవిదంపతులను శ్రీ రెడ్డి సూర్యా రావు దంపతులు సన్మానించారు. ప్రముఖన్యాయవాది శ్రీ సాధనాల నరసింహమూర్తి ప్రభృతులు ప్రసంగించారు. శ్రీ సన్నిధానం నరసింహశర్మ స్వాగతం పలుకగా, శ్రీ వల్లూరి రఘునాథశర్మ వందన సమర్పణ చేశారు.